rost

manifest românesc

an I ● nr. 8 ● octombrie 2003 ● 15.000 lei ● www.romfest.org

Suveranitatea națională și masa decidenților

Puterea politică și Biserica Ortodoxă Română

Nevoia de românii din diaspora

Sfântul închisorilor

VALERIU GAFENCU

Coperta I: Valeriu Gafencu, Sfîntul închisorilor, înainte de a fi arestat

sumar

numărul 8 - octombrie 2003

editorial:
Împotriva noii Constituții (p. 1)
de Claudiu Târziu

repere:
Valeriu Gafencu, un sfîrșit anunțat? (pp. 2 - 4)
de Silviu B. Moldovan
"Fenomenul Tg. Ocna" - unii oameni au devenit sfinți! (4 - 6)
de Silviu Alupei
Mărturii ale foștilor camarazi de suferință (6 - 11)
O scrisoare a lui Valeriu Gafencu (11 - 12)

politice:
Suveranitatea națională și "masa decidenților" (13 - 14)
de Viorel Patrichi
Autoritate și libertate (15 - 17)
de Varujan Vosganian
Na□ionalism și democrație (18 - 21)
de Alexandru Boer

societate:
Despre părinți, copii și pușcării (22 - 23)
de Corina Bistriceanu

organizația:
"Artileria grea" a asociației Romfest XXI a descins la Iași (24)
de Radu Bălașa

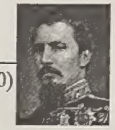

historia:
Puterea politică și Biserica Ortodoxă Română. Considerații istorice (I) (25 - 30)
de George Enache
Dimitrie Cantemir și uitarea românească (31)
de Răzvan Codrescu

creștinul:
Sfântul Vasile cel Mare și camăta (32 - 33)
de Cristi Pantelimon
Dervent, o poartă a creștinismului românesc (34 - 35)
de Dumitru Manolache
Martirologiul celor care au pătimit pentru credință (35 - 36)
de Adrian Nicolae Petcu

cealaltă Românie:
De ce avem nevoie de românii din afara României (37 - 38)
de Paul Ghițiu

la rost:
Cu subtilitate, despre inocență (39 - 40)
de Mircea Platon

rost manifest românesc

Fondată 2002

Revistă națională editată de Asociația ROMFEST XXI

Director
Claudiu TÂRZIU
0740.114.706
rost@romfest.org

Seniori editori
Cristi PANTELIMON
Paul GHIȚIU

Director administrativ
Nicu BUTNARU
0723.504.807
romfest@romfest.org

Redacția
Mihail ALBIȘTEANU
Silviu ALUPEI
Radu DUMITRESCU
Mircea PLATON

Colaboratori permanenți
Corina BISTRICEANU
Alexandru BOER
Pr. Gheorghe CALCIU
Răzvan CODRESCU
George ENACHE
Dumitru MANOLACHE
Viorel PATRICHI
Adrian Nicolae PETCU
Marcel PETRIȘOR
Nicolae STROESCU-STÎNIȘOARĂ
Florea TIBERIAN
Varujan VOSGANIAN

Design & grafică
Gina ROGOJINOIU

Ediție internet
Dragoș DORAN

Corespondență
C.P. 62, O.P. 66 - București

Difuzare
Rodipet SA

Abonamente
La redacție sau prin Rodipet SA
(nr. catalog 4843-VI)

ISSN
1583-6312

www.romfest.org/rost

Reproducerea unor articole apărute în revista *Rost* este permisă numai cu acordul scris al redacției. *Rost* este difuzată în țară și în comunitățile românești din Europa, SUA și Canada.

Împotriva noii Constituții

Claudiu TÂRZIU

În lipsa competenței și a onestității, politicianul român are măcar o calitate: mobilitatea opiniilor. Cum își schimbă pozițiile politice partidele de la noi, mai rar vezi pe altundeva. Bunăoară, PSD și PRM - două fețe ale aceluiași Golem strîns în zăbala nemuritoarei Securități - au devenit, hodoronc-tronc, din adversare înverșunate ale aderării României la NATO și UE, cele mai aprige susținătoare ale integrării euro-atlantice. În argumentarea proaspetei lor opțiuni, ele ating deseori grotescul și absurdul.[1]

Ei bine, drumul celor două partide spre Europa s-a despărțit în fața pietrei de hotar numite Constituție.

PSD a reușit să treacă prin Parlament modificările Constituției de la 1991[2], în ciuda împotrivirii vehemente a PRM - principalul partid de opoziție. Pe 19 octombrie românii sînt chemați la urne, să aprobe sau nu Constituția. PSD ne îndeamnă să votăm "*Da pentru Constituție, Da pentru Europa*". Insinuînd că, pentru a fi acceptați în UE, trebuie să adoptăm *această* Constituție. Însă, legătura dintre noua Constituție a României și Europa este cel mult asemenea celei dintre pălmașul Ion și Primăria prin fața căreia merge la muncă.

Înfuriat că nu i s-au luat în considerare amendamentele, PRM amenință cu un boicot al Constituției.

Această înfruntare îl aruncă pe cetățeanul informat și lucid într-o dilemă: dacă votează pentru noua Constituție, consimte la știrbirea suveranității României; dacă votează împotrivă, riscă să fie taxat drept extremist și anti-european.

Noi înțelegem că interesul național este deasupra celui particular. Drept pentru care vom vota contra Constituției *în această formă*.

Evident, Constituția din 1991 trebuia modificată. Însă radical. Și-apoi, românii trebuiau să fie bine informați asupra modificărilor, ceea ce nu s-a făcut și nici nu mai este timp să se facă.

Prin schimbările propuse, PSD nu vrea să dea țării o Lege fundamentală care să însănătoșească viața publică românească și să pună bun temei pentru ridicarea României din mocirla în care a vîrît-o comunismul, ci încearcă să-și creeze noi pîrghii pentru a rămîne la putere.

În noua Constituție sînt prevederi inacceptabile pentru un stat național, unitar, independent și suveran.

De pildă, acordă limbii maghiare statutul de *a doua limbă oficială* în stat. În localitățile unde o minoritate națională are o "pondere semnificativă" se asigură folosirea limbii sale (oral și în scris) în relațiile cu administrația și cu justiția.

Întîi, menționăm "pondere semnificativă" este de natură să nască abuzuri. Semnificativ poate fi 10, 20 sau 90 %. Apoi, de ce ar trebui să vorbească autoritățile unui stat național limba unei minorități, în condițiile în care, la rigoare, se pot sluji de un interpret? O dată ce autoritățile sînt silite să facă asta, se statuează încă o limbă oficială în stat. Astăzi, această limbă poate fi maghiara (în cel puțin 3-4 județe), mîine ar putea fi (și) țigănească. În fine, românii nu vor mai putea ocupa posturi în administrația și în justiția din anumite județe dacă nu vor cunoaște limba minorității aflate acolo în proporție semnificativă. Astfel, se obține federalizarea *de facto* a țării. Va mai fi necesară, probabil, o guvernare PSD-UMDR pentru ca federalizarea să fie și *de jure*.

Mai departe, alte prevederi amendabile ale Constituției noi: înlesnește transformarea ordonanțelor de urgență ale guvernului în legi (fără să restrîngă posibilitatea emiterii acestora); cetățenii UE pot deveni proprietari de pămînt în România și pot ocupa funcții și demnități în autoritățile locale; președintele țării nu-l poate revoca pe premier; parlamentarii sînt în continuare protejați de imunitate. În plus, PSD caută să oficializeze un fals istoric, făcînd vorbire (a art. 1, al. 2) *despre idealurile Revoluției din decembrie 1989*, cărora, chipurile, li s-ar subordona statul român. Or, în '89 a fost o lovitură de stat, nicidecum o revoluție. Și-atunci care idealuri?...

Una peste alta, prevederile care aduc atingere interesului național precumpănesc asupra celor benefice - care ar putea fi adoptate oricînd prin legi organice. În aceste condiții, toți cetățenii responsabili trebuie să meargă la referendum și să voteze contra noii Constituții. Parlamentul va fi silit să refacă Legea fundamentală a statului în folosul nostru, al tuturor.

P. S:

Din păcate, prea puține persoane onorabile s-au pronunțat pentru respingerea Constituției. În schimb, o seamă de exponenți ai unor organizații de butaforie au ieșit la rampă, compromițînd ideea. Nu e prima oară cînd național-comuniștii își dau mîna cu epigonii legionarismului, pozînd în reprezentanți ai societății civile și dinamitînd astfel o poziție corectă, pe care ar trebui să o susțină organizații și personalități credibile. De asemenea, nu se întîmplă întîia dată ca nume nepătate să fie atrase, prin vicleșug, într-o astfel de diversiune.

[1] Recent, C.V. Tudor a perorat, într-o emisiune la Prima TV, neconvingător, dar pătimaș, despre necesitatea ca România să renunțe la atributele suveranității sale pentru a fi primită în UE.

[2] PSD (zis, pe rînd, PDSR, FDSN, FSN) este, de fapt, și tatăl Legii fundamentale din '91, validată de popor tot prin referendum, la capătul unui șir de diversiuni, presiuni și manipulări murdare, orchestrate de tovarășii lui Ion Iliescu.

VALERIU GAFENCU, un sfârşit anunţat ?

Silviu B. MOLDOVAN

Cercetătorii represiunii politice din timpul regimului comunist sunt tentaţi, deseori, să contabilizeze cantitatea de suferinţă umană. Exerciţiul, util din punct de vedere ştiinţific, rămâne riscant din punct de vedere uman. Voi neglija cu bună ştiinţă ipoteza "tocirii sensibilităţii", ca efect al banalizării subiectului şi al familiarizării cu obiectul cercetării, la fel ca pe cea a "confundării cu abisul, când priveşti prea mult în el". Riscul e valabil în sensul că, o prea mare implicare afectivă în cercetarea cazuisticii represiunii şi (poate chiar în mai mare măsură) a metodelor ei, poate provoca (şi) cercetătorului suferinţe psihice însemnate. Ele cresc pe măsură ce se înţelege *imposibilitatea* ca binele să se opună *cu succes* răului în anumite circumstanţe istorice. Totul depinde, în asemenea circumstanţe, de existenţa sau nu a unui sprijin exterior substanţial. Cu alte cuvinte, binele nu se poate impune *prin sine* (deci nu binele *ca bine*, ci binele susţinut de raţiuni/împrejurări exterioare lui este cel care câştigă, atunci când câştigă). În absenţa posibilităţii victoriei, binele nu poate "rămâne" decât printr-o sumă de fapte exemplare, de care urmaşii, o dată în plus, pot sau nu să ţină seamă, pot sau nu să le preţuiască.

Valeriu Gafencu (24 decembrie 1921 - 18 februarie 1952) este unul din cei care au "rămas" prin fapte cu adevărat exemplare. S-a născut în comuna Sângerei (judeţul Bălţi). Arestat datorită apartenenţei la Frăţiile de Cruce, după rebeliunea legionară din ianuarie 1941, a rămas în detenţie şi după lovitura de stat de la 23 august 1944, când a refuzat să semneze cererea de eliberare condiţionată. Nu era deloc un fanatic obtuz. Cea mai bună dovadă (tocmai pentru că a avut deplină acoperire în fapte) se găseşte în scrisorile sale din închisoare, trimise familiei: "Azi sunt fericit. Prin Hristos iubesc pe toţi. Este o cale atât de greu înţeleasă şi acceptată de oameni, dar sunt convins că ea este singura care duce spre Fericire. Şi dacă privesc la Viaţa mea, o mărturisesc deschis, regret din toată inima păcatele şi greşelile săvârşite, dar sunt fericit că Dumnezeu, cu darurile lui minunate, mi-a luminat calea, întărindu-mi credinţa spre săvârşirea Iubirii şi spre spărarea scânteii de adevăr, ce ne-a fost sădită în Inimă. Iar dacă-mi văd viitorul, îl văd luminos cu sufletul şi mintea luminată de adevăr"; "Nu există fericire adevărată decât în Iisus Hristos. Pe aceea căutaţi de o realizaţi. Nu vă uitaţi la felul cum înţelege şi trăieşte lumea viaţa. Voi aveţi un îndreptar de viaţă - calea creştină - şi după acest îndreptar călăuziţi-vă paşii" (*Studentul Valeriu Gafencu - "Sfântul închisorilor din România"*, coordonare şi cuvânt înainte de Nicolae Trifoiu, Cluj-Napoca, Editura Napoca Star, 1998, p.168, 154).

Episodul care l-a ridicat pe Gafencu la prestigiul deosebit de care se bucură azi este salvarea pastorului Richard Wurmbrand, cu preţul propriei vieţi. Faptele s-au petrecut în penitenciarul Târgu Ocna. Preiau, cu deferenţa cuvenită martorului direct, mărturia lui Ion Popescu:

"Gh. Ardeleanu a fost tratat cu streptomicina ce i-a fost dată şi s-a însănătoşit, cu toate că era la un pas de moarte înaintea începerii tratamentului. Victor Stratan, care nu avea o afecţiune TBC gravă, a oferit streptomicina lui Valeriu Gafencu, ca să-l salveze de la moarte. Valeriu însă a socotit că este cel mai de folos pentru el să ofere această streptomicină unui frate de suferinţă din aceeaşi cameră cu el, lui Richard Wurmbrand. Acesta fusese, în tinereţe, membru de frunte al PCR, apoi s-a creştinat, devenind pastor protestant al unei organizaţii protestante cu sediul în Suedia, care milita pentru creştinarea evreilor din orice ţară de pe glob.

Wurmbrand era grav bolnav de TBC pulmonar, osos şi ganglionar (la fel ca şi Valeriu). Medicii deţinuţi, care administrau tratamentele, au început să-l trateze pe Wurmbrand cu streptomicină. Victor Stratan, auzind acest lucru, s-a dus la Valeriu şi i-a cerut să facă el streptomicina, căci pe el vroia să-l vadă salvat, pentru că îl admira şi îl aprecia foarte mult. Valeriu i-a răspuns că el a primit streptomicina fără nici o condiţie şi socoteşte că aşa este mai bine să procedeze, iar dacă Stratan consideră că i-a dat-o condiţionat, el i-o înapoiază, refuzând să o facă. Stratan, în urma acestei discuţii, a înţeles gestul lui Valeriu şi nu i-a cerut să-şi schimbe hotărârea.

Richard Wurmbrand, în urma tratamentului, s-a însănătoşit şi a fost mai târziu eliberat, iar Valeriu Gafencu a murit. Wurmbrand, reuşind să plece în străinătate, a făcut cunoscut prin predicile şi prin cărţile publicate, trăirea înaltă pe linie creştină a lui Valeriu şi a celorlalţi deţinuţi, ceea ce l-a făcut să înţeleagă mult mai profund tainele creştinismului" (Nicolae Trifoiu, op. cit., p.112-113). Valeriu Gafencu, legionarul, îl salva astfel pe Wurmbrand, evreul, dincolo de orice băunuială de ipocrizie. După cum mergeau lucrurile în România acelui timp, existau toate şansele ca de acest gest să nu afle, niciodată, nimeni. Acesta era *studentul* Gafencu, aşa cum i-a rămas renumele.

Înaintea lui a existat însă *elevul* Gafencu. Un Gafencu nu cu mult diferit de cel de mai târziu, judecând după ce se găseşte prin arhive. Sau, dacă era diferit, am putea crede că sfârşitul lui a fost, prin ciudatele coincidenţe ale vieţii, unul anunţat.

Valeriu Gafencu (17 ani, elev clasa a VII-a, Liceul Ion Creangă din Bălţi) a fost judecat penal în 1939, "pentru infracţiunea la legea pentru apărarea ordinii în stat". Cazul a fost clasat, sub numărul 525/1939, de Tribunalul Militar Iaşi, acuzatul fiind achitat. În referatul întocmit de maiorul magistrat Gheorghe Ghika, lucrurile sunt puse în adevărata lor lumină: "Având în vedere că din studiul actelor înaintate de către Parchetul Trib. Bălţi, rezultă în fapt următoarele: Instanţa de Minori de pe lângă Tribunalul Bălţi este sesizată că

elevul Valeriu Gafenco de la Liceul «Ion Creangă» Bălți, fost simpatizant al fostului partid «Totul pentru țară», ar fi donat sume de bani până la dizolvarea acestei grupări. Chemat în fața instanței, numitul recunoaște că în timpul când mișcarea legionară era partid, simpatiza această mișcare, dar că, sumele pe care le dădea elevului Talpă Victor, le dădea ca donații pentru însănătoșirea unui elev bolnav de scarlatină. Nu se constată că elevul Valeriu Gafenco ar fi activat în mișcarea legionară după dizolvarea partidelor politice. Considerând că faptele ce se impută numitului elev nu încadrează pe un text penal și nici infracțiune la Legea pentru apărarea ordinii în stat. Pentru aceste motive suntem de părere ca prezenta chestiune să fie clasată". Lucrurile s-ar fi putut termina mai rău. Într-un raport asupra cercetării elevilor legionari Victor Talpă și Schibinschi Pavel, comandantul Legiunii Jandarmi Bălți menționa: "Cu această ocazie s-a mai stabilit că și elevul în particular Gafencu Valeriu, minor, din strada Dragalina nr.21, a fost simpatizant al acestei mișcări până la dizolvare, donând mici sume de bani în folosul legiunii". Acesta a fost, în 1938, punctul de plecare în anchetarea lui Gafencu. Se știe că, ulterior, aproape orice formă de ajutorare între opozanții mai mult sau mai puțin reali ai politicii comuniste, va fi prompt taxată de autorități ca "ajutor legionar" și atrăgea (chiar și în cazul deținuților) pedepse severe. Acțiunea de colectare s-a dovedit a nu fi subversivă, după cum arăta și Valeriu Gafencu, în interogatoriul ce i-a fost luat la 16 decembrie 1938: "În anul 1937, elevul Talpă Victor îmi cerea mereu sume mici care variau de la 5 la 20 lei, în total i-am dat de vreo 8-10 ori, spunându-mi că dacă simt românește să ajut țara și la un moment dat întrebându-l pentru ce strânge acești bani, mi-a spus că-i strânge pentru un elev bolnav, iar eu n-am știut pentru ce strângea bani". Într-un fel, prin anchetarea sa timpurie datorată (indirect) ajutorării unui seamăn suferind, elevul Gafencu anunța sfârșitul studentului de mai târziu.

Valeriu Gafencu nu este numai un nume în contabilitatea victimelor nevinovate ale represiunii politice din România comunistă. Este, înainte de toate, o dovadă că omul poate rămâne om, dincolo de orice fanatisme politice sau ideologice. Este, în ultimă instanță, și o dovadă a resurselor spirituale ce există (uneori, latente, aproape de nesesizat...) în România. Supărările noastre provocate (în sensul evocat la începutul acestor însemnări) de "șocul întâlnirii cu propriul popor" nu pot să nu fie îndulcite la rememorarea unor episoade ca cel descris de Ion Popescu. Deși (pentru a nu contraria supărările pomenite) parcă nu ne vine s-o recunoaștem, Valeriu Gafencu a fost la fel de român ca noi, supărații și supărătorii de azi. Din păcate, suntem prea grăbiți pentru a mai reflecta în tihnă și asupra frumuseții unor întâmplări din trecutul nostru.

"Fenomenul Tg. Ocna"

- unii oameni au devenit sfinți!

Silviu ALUPEI

Foștii deținuți politici care au pătimit alături de "Sfântul închisorilor" au depus, încă din 1996, la Cancelaria Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române un dosar cu mărturii despre sfințenia vieții lui Valeriu Gafencu, cerând canonizarea acestuia.
Deocamdată, BOR nu s-a pronunțat cu privire la propunerea de canonizare a mai multor mucenici și martiri anticomuniști.
Sfințenia lui Valeriu Gafencu este dovedită și constituie o ofrandă adusă divinității de către neamul românesc - un neam creștin -, care și-a spălat mulțime de păcate prin mucenicia celor mai buni fii ai săi, într-un secol al bolșevismului criminal.

Eugen Dimitriu din Suceava, fost deținut politic, l-a cunoscut pe Valeriu Gafencu la închisoarea-sanatoriu din Târgu Ocna. Ne-a lăsat în cartea sa, *Dreptul de a muri mai repede*, o mărturie excepțională, încheiată cu un îndemn: "Cercetătorii Experimentului Pitești trebuie să abordeze cu seriozitate - ca o contrapondere - *fenomenul Târgu Ocna*, unde s-a dovedit că *oamenii pot deveni sfinți*". Chiar Eugen Dumitriu, martor al unor "evenimente" greu de înțeles astăzi (când supranaturalul este absorbit de materialismul capitalist), relatează următoarele: "Ore întregi, în semiîntunericul

celulei, Valeriu Gafencu le vorbea în șoaptă tinerilor, amintindu-le de prăbușirile de la Pitești: «Dumnezeu s-a îndurat și ne-a adus la Târgu Ocna, pentru a săvârși o minune - regenerarea morală, recâștigarea grației Divine" (...). Salvarea neamului românesc, susținea Valeriu Gafencu, trebuia înfăptuită de tineri - alături de preoți -, care să ducă printre oameni cuvântul lui Dumnezeu, înfruntând orice pericol, până la sacrificiul suprem»".

"Piatra din capul unghiului"

"Fenomenul Târgu Ocna" a fost caracterizat de sfințenie. Mărturiile celor care au supraviețuit închisorii de la Tg. Ocna se constituie în extraordinare probe ale martirajului pentru Mântuitorul nostru Iisus Hristos. "Piatra din capul unghiului" - Iisus Hristos - a fost nesocotită de călăii comuniști. Fără să vrea și fără să-și dea seama, regimul comunist a obținut, la Tg. Ocna, sfinți în loc de victime!

Tânărul Valeriu Gafencu a ajuns la Tg. Ocna în decembrie 1949, după ce a trecut prin pușcăriile de la închisoarea Aiud (întemnițat de regimul dictatorial al lui Antonescu, între 1941 - 1944) și de la Pitești.

În toamna anului 1941, când a fost arestat și condamnat la 25 de ani muncă silnică, Valeriu Gafencu avea vârsta de 20 de ani. Era student în anul al II-lea al Facultății de Drept și Filosofie din Iași. Reputatul profesor de Drept Civil Constantin Angelescu l-a apărat la proces pe Gafencu, declarând: "Este unul dintre cei mai buni studenți pe care i-am avut de-a lungul întregii mele cariere diactice". Pledoarie inutilă, fiindcă dictatura antonesciană nu a văzut cu ochi buni activismul naționalist-creștin al tânărului Gafencu, care voia ca tot mai mulți elevi și studenți să se înscrie în Frățiile de Cruce, pentru a se pregăti de luptă împotriva comunismului bolșevic ce amenința atunci România. Câtă dreptate și clarviziune a avut Valeriu Gafaencu s-a văzut imediat, după 23 august 1944, când Armata Roșie a invadat și satanizat România.

Și-a cunoscut ziua morții

Din cauza torturilor și regimului bestial din temnițele comuniste, Valeriu Gafencu a ajuns la sanatoriul-închisoare Tg. Ocna într-o stare atât de gravă încât supraviețuirea sa timp de doi ani (până la 18 febr. 1952) poate fi considerată drept o minune. Prețul rezistenței sale morale și spirituale în fața *ighemonului* comunist de la Pitești a fost unul care i-a răpit definitiv sănătatea. TBC-ul pulmonar, osos și ganglionar, reumatismul, lipsa hranei necesare i-au ruinat trupul. Chipul său era însă, straniu, scăldat într-o lumină nepamânteană, asupra căreia depun mărturie mulți din cei care au avut privilegiul de a-i fi în preajmă în ultima parte a vieții sale. Sufletul și mintea sa nu se despărțeau defel de rugăciune.

În ultimul an, hemoptizia (scuipa sânge) îl transformase într-o "epavă". La prima vedere, căci lumina sfințeniei trecea dincolo de bietul trup în suferință și îi atingea pe ceilalți deținuți. Cu această figură de sfânt - care nu poate fi explicată natural, întrucât se știe că boala care îl rodea aduce doar deprimare și schimonosire a chipului - a trecut la cele veșnice. Cu numeroase plăgi tuberculoase pe trup – care supurau permanent –, Gafencu și-a așteptat moartea cu o seninătate care i-a înmuiat și pe gardienii-călăi. Trupul său se făcuse cu adevărat lăcaș al Duhului Sfânt. Pentru credința sa, Valeriu a fost învrednicit de Dumnezeu să-și cunoască ziua morții. Pe 2 februarie 1952, el și-a rugat camarazii să-i procure o lumânare și o cămașă albă, pe care să i le pregătească pentru ziua de 18 februarie a aceluiași an. A mai cerut ca o cruciuliță (pe care se pare că o avea de la logodnica sa) să-i fie pusă în gură, pe partea dreaptă, spre a fi recunoscut la o eventuală dezgropare.

La 18 februarie, între orele 14.00 și 15.00, după momente de rugăciune incadescentă (cu fața transfigurată), Valeriu a rostit ultimile cuvinte: "Doamne, dă-mi robia care eliberează sufletul și ia-mi libertatea care-mi robește sufletul!".

"Călugării iubirii de țară"

La targa unde a fost depus, spre a fi dus într-o groapă comună (a tuberculoșilor), au venit și s-au închinat, pe rând, toți deținuții, iar gardianul cel mai dur Petre Orban a

plecat din închisoare pentru întreaga zi, pentru a-i lăsa să-şi ia rămas bun de la Valeriu. Valeriu Gafencu a fost omul jertfei totale. Şi-a sacrificat, pentru Hristos şi neam: tinereţea, profesia, familia, libertatea şi viaţa.

Pe tinerii care au crezut că pot să înfăptuiască "o Românie ca soarele sfânt de pe cer", Mircea Eliade i-a numit, într-o expresie inspirată, drept *călugării iubirii de ţară*. Valeriu Gafencu, martirizat la vârsta de 30 de ani (după 11 ani de regim carceral îngrozitor), îşi merită cu prisosinţă acest titlu de noblеţe românească. El chiar a făgăduit lui Dumnezeu că se va călugări după eliberarea din temniţă. Într-o temniţă a cărei celulă i-a fost "chilie", el a cunoscut şi a depăşit cele trei trepte ale purificării şi desăvârşirii, specifice unei doctrine mistice care a făcut din ortodoxie un instrument sigur al mântuirii. Aceste trepte sunt: muntele suferinţei, pădurea cu fiare sălbatice şi mlaştina deznădejdii. Tânărul Valeriu a trecut şi acel ultim examen, *mlaştina deznădejdii*, deşi fusese torturat bestial, deşi era îngenuncheat de boală. În loc de apostazia cerută de *ighemonii* antonescian şi comunist, în loc de căderea în deznădejde, Valeriu Gafencu a privit la Hristos şi a zâmbit serafic camarazilor îndureraţi, având mereu pe buze rugăciunea inimii. Chipul său emana mereu, în mod misterios, o luminozitate şi o energie de neimaginat azi, într-o lume dominată de necredinţă şi de păcate împotriva Sfântului Duh.

S-a jertfit pentru aproapele

În timpul anilor de detenţie în puşcăriile comuniste, Valeriu a avut de puţine ori şansa de a întâlni preoţi. Tot deţinut politic, părintele Vasile Boldeanu din Focşani l-a spovedit şi l-a împărtăşit pe Valeriu. Fiind în pragul îmbolnăvirii de TBC (din cauza frigului din celulă), părintele Boldeanu a primit de la Valeriu o bunditã, graţie căreia a trecut cu bine acea iarnă geroasă. După eliberare, în 1964, părintele Boldeanu a reuşit să emigreze, stabilindu-se la Paris, unde şi-a publicat memoriile (un capitol aparte fiind dedicat "*Sfântului închisorilor din România*"). Memorabil a rămas gestul lui Valeriu de a oferi streptomicina (medicament împotriva TBC) altui bolnav.

MĂRTURII

Redăm aici fragmente din mărturiile unor foşti deţinuţi politici care l-au cunoscut pe Valeriu Gafencu şi care nu au nici o îndoială că acesta era un sfânt în viaţă. Aceste mărturii au fost aduse şi la cunoştinţa Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, singurul care poate hotărî canonizarea lui Valeriu Gafencu. Titlurile şi intertitlurile aparţin redacţiei.

Wurmbrand, în închisoare

Alexandru Virgil Ioanid, Bucureşti: "Un înalt trăitor creştin"

Valeriu Gafencu a pătruns în conştiinţa mea brusc şi luminos. Eram încă liber când am aflat că în închisoarea Aiud şi apoi în colonia de muncă din localitatea Galda, în apropiere de Aiud, se află un tânăr deţinut politic, a cărui trăire creştină răspândeşte în jur o forţă binefăcătoare, ce se răsfrânge asupra celorlalţi fraţi de suferinţă şi asupra tuturor celor cu care vine în contact.

Am aflat ulterior că acest tânăr, Valeriu Gafencu, se născuse în Basarabia, în localitatea Sângereii Vechi, judeţul Bălţi, la 24 decembrie 1921. Tatăl lui fusese deputat în "Sfatul ţării" care votase unirea Basarabiei cu România, în anul 1918. Ca pedeapsă, la ocuparea Basarabiei de trupele sovietice, în 1940, fusese arestat şi deportat. De atunci, nu s-a mai ştiut nimic despre el. Valeriu urmase cursurile de liceu la Bălţi şi apoi cele universitare la Facultatea de Drept şi la cea de Filosofie, la Iaşi. Era încă student când a fost arestat şi condamnat pentru lupta naţională şi creştină pe care o îmbrăţişase. (...)

În închisoare, Valeriu nu era singur pe linia trăirii creştine intense, ci făcea parte dintr-un grup ce împărtăşea aceeaşi orientare spirituală, alături de doctorul Traian Trifan, avocatul Traian Marian, studentul în drept Ioan Ianolide, Anghel Papacioc, cel care avea să devină ieromonahul Arsenie Papacioc de la Techirghiol, Marin Naidim, Aurel Dragodan, Constantin ţoţea şi alte suflete alese. (...)

Boala necruţătoare

În anul 1948, am fost arestat şi eu, condamnat şi trimis la peniten-

ciarul Piteşti, unde fusese adus şi Valeriu Gafencu. Acolo am făcut cunoştinţă cu el şi am schimbat câteva cuvinte, în cursul unei plimbări comune în curte. Prima impresie a fost deosebit de puternică. Mi se părea că din el emană fără încetare un fluviu de iubire şi o energie luminoasă, ce mă făceau să mă gândesc la aura din jurul Sfântului Serafim de Sarov. Era, fără îndoială pentru mine, o personalitate charismatică. (...)

Am aflat că era într-o celulă, la acelaşi etaj cu mine şi că se îmbolnăvise de plămâni din cauza frigului, foametei şi celorlalte condiţii inumane, specifice regimului "dur", de exterminare, ce avea să preceadă şi să pregătească "reeducarea" de la Piteşti. Deţinuţii trebuiau să fie doborâţi la pământ, să nu poată opune nici un fel de rezistenţă fizică, iar sufletele să fie cât mai slabi. Considerându-se însă că bolnavii de plămâni nu erau apţi să reziste "probelor de reeducare", s-a hotărât evacuarea lor din închisoarea Piteşti şi trimiterea la penitenciarul-sanatoriu Târgu Ocna. Medicul oficial al închisorii a întocmit o listă după care, la sfârşitul lui decembrie 1949, s-a format un lot din care făceam parte şi Valeriu Gafencu şi eu. Valeriu era într-o stare gravă. De abia putea să se ţină pe picioare. (...)

Alimentaţia de la Târgu Ocna, mai bună, şi repaosul prelungit la pat, împreună cu puţinele medicamente ce i s-au administrat, i-au îngăduit să dobândească, temporar, o ameliorare. Deşi nu se putea încă ridica din pat, energia lui în propovăduirea Cuvântului lui Dumnezeu a crescut. Deoarece în penitenciarul-sanatoriu, la început, regimul era destul de liber, la patul lui puteau veni şi bolnavi din alte camere. Îl ascultau şi se pătrundeau de adevărurile rostite de el. Mulţi au primit atunci acea lumină creştină care i-a însoţit apoi întreaga viaţă. S-au scurs câteva luni şi de la Piteşti au sosit noi loturi de bolnavi, unii dintre ei victime ale reeducării. Terorizaţi de cele întâmplate acolo şi înspăimântaţi până la groază de perspectiva de a fi retrimişi, cum erau ameninţaţi, s-au constituit într-un grup pe care ofiţerul politic l-a însărcinat să declanşeze şi la Târgu Ocna procesul de "demascare şi reeducare".

Respingerea "reeducării"

Aflând de ororile petrecute la Piteşti, Valeriu s-a întristat şi ne-a spus: "Ne aşteaptă şi pe noi timpuri grele". Ne-a îndemnat să ne rugăm fierbinte şi să ne mobilizăm toate resursele morale pentru a nu ne pierde sufletele în încercările ce aveau să urmeze.

Printre cei sosiţi cu unul din aceste loturi se afla şi Ioan Ianolide, cel mai bun prieten din închisoare al lui Valeriu. Foarte slăbit la început, s-a refăcut repede şi s-a dedicat îngrijirii lui Valeriu şi altor bolnavi. În jurul lor s-au grupat toţi cei hotărâţi să se opună "reeducării", chiar cu preţul unor suferinţe sfâşietoare şi al sacrificării vieţii, rămânând până la sfârşit pe poziţia de mărturisire a Domnului Hristos şi de respingere a ateismului comunist. Condiţia reeducării era lepădarea de credinţă, apostazia.

Într-adevăr, "reeducarea" a început. Cu presiuni psihice, şantaje, ameninţări, izolări, înăsprirea regimului, pe de o parte, iar pe de altă parte promisiuni de eliberare, acordare de scrisori, pachete şi medicamente, celor ce s-ar fi arătat dispuşi să-şi "spele creierul", renegându-şi trecutul şi însuşindu-şi mentalitatea marxistă. S-au înregistrat şi brutalităţi, acte de violenţă. Atunci s-au văzut roadele influenţei profunde pe care au avut-o Valeriu Gafencu şi prietenii săi asupra masei de deţinuţi bolnavi. Ofiţerul politic şi reeducaţii nu au obţinut nici măcar un singur succes categoric. Au fost bolnavi cărora le soseau de acasă pachete cu medicamentul salvator, streptomicina, şi care, şantajaţi să devină informatori în schimbul primirii medicamentelor, au refuzat fără şovăire. Pachetele cu medicamente erau înapoiate familiilor, iar cel care-şi păstrase sufletul curat era sortit să-şi piardă viaţa pământeană. Cunosc trei asemenea cazuri: Eduard Masichevici, bucovinean, Gheorghe Niţescu şi Emil Sobieschi. (...)

Prietenia cu Wurmbrand

În această perioadă a sosit la Târgu Ocna şi pastorul protestant Richard Wurmbrand. Evreu, fost comunist militant, convertit la creştinism în împrejurări excepţionale, se remarcase prin atitudinea de dârză mărturisire a lui Hristos şi de combatere a comunismului ateu ce se instaura în ţară. Ca urmare, a fost arestat şi ţinut în regim de exterminare, singur în celulă, timp de ani de zile. Adus în stare de mizerie fiziologică, cu 22 de plăgi tbc osoase, care supurau pe trup, nici nu se putea ţine pe picioare, când a sosit la Târgu Ocna. Ceilalţi bolnavi, care aveau o stare relativ mai bună, l-au înconjurat cu toată grija şi iubirea. Unii deţinuţi, care în viaţa civilă erau medici, îi pansau rănile şi îl îngrijeau cu totală dăruire. Din cauza stadiului avansat al maladiei, a fost plasat în camera celor mai grav bolnavi, camera 4, unde se afla şi Valeriu Gafencu. Între cei doi a început un schimb de cunoştinţe şi comentarii religioase, dar în spiritul bunei credinţe şi al dragostei creştine, care urmăreşte apropierea de adevăr, nu impunerea unei opinii anume. Se înfruntau nu două personalităţi alese, ci două concepţii şi mentalităţi creştine: cea ortodoxă şi cea protestantă. (...)

Cei care au asistat la convorbirile celor doi de la camera 4 ne-au spus însă ulterior că, de cele mai multe ori, cel care biruia era Valeriu, obligându-l pe pastorul protestant să recunoască justeţea punctului său de vedere. Acesta i-a mărturisit o dată lui Valeriu: "Aş vrea să intru în Împărăţia Cerurilor pe aceeaşi poartă cu dumneata". (...)

Răpirea în ceruri

Aş vrea să redau acum o mărturie din acea perioadă, când nu mă mai aflam la Târgu Ocna, împărtăşită mie de Ioan Ianolide, când ne-am reîntâlnit, după mulţi ani de despărţire. Ioan a murit în anul 1985, încât nu mai poate depune personal această mărturie. Rog să-mi fie îngăduit să o redau, cu temerea de conştiinţă de care sunt capabil.

Într-o dimineaţă când, ca de obicei, Ioan a venit la patul lui Valeriu, l-a găsit într-o stare de transfigurare neobişnuită. Valeriu i-a relatat următoarele: "Azi-noapte, după o

concentrare puternică în rugăciune, am simțit cum ies din mine. Simțeam anume cum duhul iese din trupul meu prin gură. Apoi m-am înălțat deasupra mea și îmi vedeam trupul cum zace imobil în pat, iar lucrurile de dedesubtul meu deveneau din ce în ce mai mici. Poate am fost răpit în ceruri, cum spune Sfântul Apostol Pavel. Simțeam o pace și o fericire de nedescris. Târziu, am reintrat în mine, tot pe gură. Acum vreau să mă sfătuiesc cu tine ce să fac. Să cer Domnului să-mi dea în continuare asemenea stări? Dar dacă duhul ce le pricinuiește nu este Cel Sfânt? S-ar putea să fie o ispită, ca să mă mândresc și să mă cred ridicat acolo unde numai celui cu har deosebit se cuvine să ajungă".

După ce s-au sfătuit amândoi, au ajuns la concluzia că cel mai bine este să lase lucrurile să se petreacă de la sine, fără a depune vreo strădanie sau a face vreo rugăciune pentru repetarea acelei stări pe care știința psihologiei, prin ramura parapsihologiei, o recunoaște astăzi sub numele de extracorporalitate sau dublură psiho-fizică și o studiază, în măsura posibilităților, cu mijloace științifice, chiar experimentale, deși fenomenul are o latură ce scapă acestor metode.

Valeriu cunoștea bine literatura teologică și mistică. Studiase anume scrierile Sfinților Părinți, câte apăruseră până atunci în primele volume ale Filocaliei. Îl impresionase mai ales Sfântul Maxim Mărturisitorul, dar și mai modernii Bulgakov, Soloviov și Berdinev. Deși el însuși avea o pronunțată componentă mistică, nu se credea vrednic, în smerenia lui, să fie vas ales în care Dumnezeu revarsă cele mai sublime miresme spirituale.

Din spusele lui Ianolide rezulta că Valeriu nu a mai avut asemenea stări, până la moartea sa, care a survenit destul de curând după aceea. (...)

Jertfa de sine

Unul dintre bolnavii ce-l iubeau și-l admirau, Victor Leonida Stratan, obținuse printr-o intervenție specială de la familie, un pachet cu streptomicină. Deoarece starea lui era ceva mai bună, a venit cu medicamentele și i le-a pus în brațe lui Valeriu, fericit că îi poate salva viața. Valeriu le-a primit și a doua zi l-a înștiințat pe Stratan că a hotărât să le cedeze pastorului Wurmbrand, spunând că acesta se află, de asemenea, într-o stare gravă și salvarea lui ar însemna mult pentru dezvoltarea creștinătății, deoarece este o personalitate recunoscută, cu relații internaționale și mare putere de influență. Stratan s-a supărat și a declarat că nu este de acord. Atunci, cu blândețe, Valeriu i-a spus că din moment ce i-a dăruit medicamentele, acum ele îi aparțin și are libertatea să le folosească potrivit îndemnului conștiinței lui. Într-adevăr, medicamentele au fost folosite de pastorul Wurmbrand, a cărui viață a fost astfel salvată. (...)

Moartea lui s-a petrecut, ca și viața, sub semnul credinței fierbinți și al jertfirii de sine. Cu o zi înainte de marea trecere, i-a spus lui Ioan: "Mâine voi muri. Vreau să-mi iau rămas bun de la cei mai apropiați prieteni. Fă tu așa fel încât să vină pe rând la mine, în liniște." Atunci au început să se perinde discret, la căpătâiul lui, toți cei ce-l iubeau, îl respectau și-l admirau. Și nu erau puțini. Într-adevăr, în ziua anunțată a murit, pecetluind cu jertfa lui o existență închinată credinței creștine și atingând, după înțelegerea noastră omenească, înalta și rara stare de *"theosis"*. Era ziua de 18 februarie 1952.

Ordinul Servilor

În ultimele luni ale vieții sale, Valeriu Gafencu a elaborat, împreună cu Ioan Ianolide, planul unui "ordin" sau "cin" laic, numit al "Servilor".

Principalele caracteristici prin care s-ar deosebi de ordinele monahale ar fi:

• Trăirea în lume, fără a fi din lume.

• Respectarea primelor două voturi monahicești: ascultarea și sărăcia de bună voie.

• Înlocuirea celui de al treilea vot, al castității, cu votul "servirii" sau slujirii lui Hristos. Trăirea în lume face deosebit de dificilă, uneori imposibilă, păstrarea purității trupești și sufletești.

Scopurile principale ale acestui ordin ar fi:

• Activitatea de apostolat, de răspândire intensă a învățăturii creștine.

• Ridicarea membrilor ordinului și a celor ce se află în sfera sa de influență la o trăire creștină adevărată, în conținut, nu în formă.

• Conferirea unei expresii creștine tuturor activităților publice, obștești: sociale, culturale, juridice, medicale, economice etc., prin membrii ordinului care fac parte din aceste corpuri profesioniste.

• Exercitarea unei acțiuni binefăcătoare, în sensul măririi independenței Bisericii ortodoxe față de Stat și al restituirii tuturor bunurilor ecclesiastice, confiscate sau distruse de regimul comunist.

• Reconsiderarea imaginii obișnuite cu privire la "tipul de creștin", imagine în care acesta este socotit numai un om blând, milostiv, iertător, tolerant, supus, un fel de naiv, ușor de păcălit de oricine. Această imagine parțială ar trebui completată, după cuvintele lui Iisus, cu calitățile de îndrăzneală întru Hristos, înțelepciune, dârzenie în apărarea credinței și, în condițiile particulare ale epocii noastre, participarea la evenimentele istorice prin care planul lui Dumnezeu; "mersul lui Dumnezeu pe pământ" (Soloviev), se poate înfăptui.

Întreaga activitate a ordinului s-ar desfășura sub ascultarea și îndrumarea Bisericii.

O asemenea reactualizare a proiectului lui Valeriu Gafencu și Ioan Ianolide s-ar înscrie în acțiunea de revigorare a "laicatului", la antrenarea cât mai multor credincioși pentru buna stare și dezvoltare a întregii Biserici (*Ecclesia*), care cuprinde atât cinul preoțesc și cel monahicesc (*Sacristia*), cât și totalitatea enoriașilor.

Aurelian Guță, Craiova: " Nu l-am auzit niciodată plângându-se"

(...) Grija lui pentru mântuirea creștină depășea cu mult persoana proprie și chiar România și românismul. Era adânc interesat de înflorirea creștinătății, în forme de ecumenicitate și universalitate, sub semnul spiritualității ortodoxe și se gândea mereu la destinul final al omenirii. Nu făcea referiri la timpul ce trecuse și la anii ce vor mai veni până la izbăvirea noastră. Am înțeles că încălca limitele obișnuite ale timpului și spațiului, trăind după dimensiunile eternului. (...)

Starea lui Valeriu se agrava. Din cauza lungului șir de luni petrecute în pat, fără mișcare, și din cauza slăbiciunii și insuficienței circulației sângelui, i-au apărut pe corp escare mari ce nu puteau fi vindecate cu nici un chip, cuprinzându-i o mare suprafață a spatelui, coapselor și gambelor. Alți bolnavi, în situație asemănătoare, se văitau, blestemau și se revoltau, căci usturimile și durerile rănilor erau îngrozitoare. Pe Valeriu nu l-am auzit niciodată plângându-se, deși pe chipul său se putea citi suferința accentuată, iar în ochi îi apăreau lacrimi de durere, când era pansat, cu migală și dragoste frățească de deținuții doctoranzi în medicină Ion Ghițulescu, Nae Floricel și Aristide Lefa, timp de ore în șir. Din fâșii de cămăși rupte, confecționam bandaje pentru acoperirea escarelor, dar din lipsa substanțelor medicamentoase necesare, fâșiile se lipeau de răni și produceau dureri cumplite când erau desfăcute. Din gura lui Valeriu nu se auzea nici un vaiet, dar după un timp, broboane de sudoare îi acopereau fruntea boltită. Medicii observau; era semnul că răbdarea atinsese limita. Atunci se opreau și-l lăsau puțin să-și revină. (...)

Valeriu Gafencu, împreună cu nedespărțitul său frate de credință și suferință Ion Ianolide, au creat la Târgu Ocna o adevărată comunitate spirituală, la care au aderat și de la care s-au adăpat oameni noi ce L-au cunoscut atunci mai adânc pe Dumnezeu, precum și alții care Îl purtau în inimă, dar nu-I descifraseră încă toată măreția. Tot datorită acestor două suflete alese de Dumnezeu, s-a scris la Târgu Ocna o pagină deosebită a solidarității și armoniei creștine între oameni. Este pagina pastorului Wurmbrand, pagină care a trecut de mult granițele României și a devenit un fapt cunoscut în numeroase cercuri.

Valeriu Gafencu și mama sa la Galda de Jos

Marin Naidim, Constanța: "Era fire de poet"

Valeriu Gafencu?!... Despre el, N. St inhardt spunea că e unul din Sfinții închisorilor, despre el vorbește și Ion Ioanid, și D. Bacu, și toți câți au trecut prin închisori. Toți îl vorbesc numai de bine, fie că l-au cunoscut personal, fie din auzite. Eu l-am cunoscut personal și mărturisesc și eu că cele spuse sunt adevărate. Așa era, așa a fost, fără nici o discuție și fără îndoială. A fost un erou-martir. Pe el nu l-a făcut erou un simplu act de curaj de o clipă, ci o întreagă serie de eroisme de fiecare zi. El a murit câte puțin în fiecare zi și menținându-se tot timpul pe poziție creștină. (...)

Era o fire de poet. Știut este că pe scara desăvârșirii poeții sunt pe prima treaptă, de jos. Apoi urmează celelalte categorii: eroii, profeții, sfinții; așa am citit undeva (Iovan Ducis) și mi se pare adevărat. Poeții, care-și împlinesc cum trebuie menirea, înfrumusețează viața, înalță pe om. Valeriu făcea chiar și poezii. Scria în vers alb, dar și în formă clasică. Pe când se afla la Târgu Ocna la închisoare, ca tebecist, pe-atunci eu mă aflam în mină la Baia-Sprie, și aflase și el despre mine că sunt la mina de plumb. Mi-a dedicat o poezie, care, din om în om, a ajuns până la mine, dar din care nu mai

reţin decât câteva versuri:

"Pe fruntea mea senină,
mâna-ţi pune
Şi cheamă-mă încetişor
pe nume
Cum ţi-ai chemat prietenul din groapă.
Te rog, Iisuse, dă-mi un
pic de apă."

Auzise şi el că sub pământ, în mină, e o căldură grozavă, că transpiri cumplit şi că mereu ţi-e sete şi-n compasiunea lui implora milă lui Dumnezeu, cerea pentru mine, prietenul lui, "un strop de apă". (...)

Conştiinţa păcatului

Citise mult în viaţa lui, dar acum (cât s-a mai putut citi în Aiud, până în 1948), nu mai citea decât o singură carte, Biblia, şi ce era în legătură cu ea: Filocalia, Patericul, Urmarea lui Hristos. Şi se ruga. În colonie, mergea între ruinele unei vechi biserici părăsite, ce se afla pe un deal, într-o lucernă a coloniei (la Galda, lângă Aiud - n. red.), n-avea acoperiş, era expusă ploilor şi intemperiilor şi el se ruga acolo.

Când venea cineva pe la el deacasă, aborda cu ei totdeauna probleme de credinţă, căutând să convingă pe fiecare de importanţa mântuirii. Spunea către mine că chiar dacă nu reuşim noi să schimbăm lumea, dar măcar să trezim interesul, să o facem să nu se mai simtă bine când săvârşeşte răul, să creăm probleme, să-şi pună întrebări, să-şi schimbe paşii. Făcea mult caz de "conştiinţa păcatului", pentru că erau mulţi care considerau păcate numai curvia, hoţia şi crima şi mulţi nu se recunoşteau păcătoşi, fie că nu le aveau pe acestea, fie că le minimalizau, neacordându-le importanţa cuvenită. Dar pierdeau din vedere că mai sunt şi altele şi poate mai mari decât acestea, cum ar fi mândria. "Celor mândri Dumnezeu le stă împotrivă şi celor smeriţi le dă har." Pe omul care se grozăveşte, Domnul îl lasă singur şi fără El o să-şi dea seama că nu poate face nimic şi o să strige la El.

Constantin Străchinaru, Iaşi: "Un spirit prezent"

Marile spirite stăpânesc două vieţi: una dată şi alta redobândită. Trăind iniţiatic încercările existenţei terestre, ele se constituie în modele paideice a căror influenţă asupra semenilor e cea a conştientizării virtualităţii, încrederii, accesului oricărui vrednic sau nevrednic la starea dintâi, prin iubire.

Un asemenea spirit a fost şi este Valeriu Gafencu. Imaginea sa creşte în posteritate. (...)

Cei din jur îi apreciau atitudinea coezionară şi deschiderea spre etic şi estetic. Bătrânii din Galda Aiudului şi-l mai amintesc probabil cu aceeaşi dragoste cu care ascultau manifestările artistice ale deţinuţilor aduşi la muncă. În această colonie s-a împrietenit el mai bine cu Ion Ianolide, un alt prinţ al spiritului, al trăirii prin reflexiune şi al frumuseţii.

Dar infernul comunist începea să-şi arate adevăratul chip: cruzimea, ura, ateismul. Retraşi în penitenciar, deţinuţii au fost supuşi la foame şi depăşiri de normă în fabrică. Supravieţuirea mai era posibilă doar în spirit. Aici, la lumină şi linişte, s-a retras Valeriu Gafencu. Promisiunile K.G.B.-ului de a-l declara cetăţean sovietic şi de a-l elibera imediat s-au frânt de tăria credinţei şi caracterului său. Martiriul s-a accentuat. Tuberculizat, a ajuns în stare gravă la sanatoriul Târgu Ocna. Un penitenciar guvernat de moarte. Tot parterul, toate camerele de lângă pământ erau mai mult în mormânt.

Şi totuşi, aici, Valeriu Gafencu a învins moartea prin ignorarea ei, prin trăirea în Dumnezeu, prin dragostea faţă de semeni, prin modelul de viaţă creştină care a cutremurat şi clarificat conştiinţe în derivă, care a readus pe drumul cel drept victime epuizate în mlaştinile deznădejdii sau sunt muşcate de turbate fiare sălbatice. Comunicarea lui Valeriu cu semenii a fost şi a rămas comuniune întru iubire, comuniune întru Hristos.

Bucur M. Negulescu, Buzău: "Semăna cu sfinţii"

Prin spiritul său de jertfă, priza lui Valeriu Gafencu în masa deţinuţilor a fost totală. Datorită înaltei trăiri creştine el avea privirea senină, faţa îi radia de iubire, smerenie şi blândeţe şi - transfigurat - semăna cu sfinţii zugrăviţi de Grigorescu la Mănăstirea Agapia.

Trăirea creştină nu-i era numai pentru sine. El a semănat în rândurile studenţilor - victime ale culturii pozitiviste, ale şcolii laice implantate timp de un secol în ţara noastră - preocuparea pentru mântuirea sufletului; el le-a descoperit adevărurile fundamentale ale vieţii, care sunt adevărurile divine; el le-a luminat calea spre virtuţile nemuritoare predicate de Mântuitorul Hristos. El i-a trezit pe cei mai mulţi din indiferenţa religioasă şi a risipit îndoielile celor trufiţi de şcoala materialistă pozitivistă. Prin exemplul său i-a învăţat să se roage. (...)

Gândesc acum că mulţi sfinţi ai Bisericii Creştine ortodoxe s-au izolat prin pustii şi au trăit în asceză, în slujba lui Dumnezeu. Dar ca să fii

sfânt într-o înghesuială de puşcărie comunistă cred că trebuie să fii aluat ales de Dumnezeu, care creşte şi se revarsă cu generozitate. Şi care dă roade.

Virgil Maxim, Ploieşti: "Dumnezeu revărsase asupra lui harul frumuseţii"

Dumnezeu revărsase asupra lui harul frumuseţii sub toate aspectele:

Fizic, părea un Arhanghel, purtând când spada de foc a cuvântului dumnezeiesc, când crinul curăţiei plin de parfum tainic.

Moral, fără a i se putea reproşa ceva, smerenia îmbinându-se cu tenacitatea hotărârilor.

Spiritual, transfigurat tot timpul ca într-o stare extatică, aproape permanentă, neputând să-ţi dai seama dacă ceea ce spune aceea şi vede în duh sau dacă duhul vorbeşte prin el în cuvinte care se fac lumini. (...)

(...) Tot în această perioadă cuprinsă între 1941 şi 1944, Valeriu Gafencu împreună cu alte mari suflete dăruite de Dumnezeu cu actul intuiţiei sărutării şi înţelegerii viitorului, Traian Trifan, Marian Traian, Anghel Papacioc, Preot Vasilie Serghie, Schiau Ion, Costică Pascu şi alţii au trasat o linie de conduită creştină şi românească pentru toţi deţinuţii politici, linie care a rămas valabilă nu numai pentru perioada de dictatură antonesciană, dar pentru întreaga viaţă a celor închişi, ca un model de atitudine, indiferent de forma de asuprire şi emblema stăpânirii.

Neacceptarea vreunei forme de conciliere între asupriţi şi asupritori şi supunerea şi acceptarea oricăror suplicii, consecinţă a mărturisirii adevărurilor dumnezeieşti, în viaţa personală şi comunitară a neamului. Această atitudine a făcut ca balanţa biruinţei să încline, în plan nevăzut, totdeauna în favoarea noastră deşi aparent vrăjmaşul nevăzut se credea învingător. (...)

Îmi aduc aminte că odată, mai la începutul prieteniei noastre, voind să mă mărturisesc şi împărtăşesc în cercetarea cugetului ce am făcut-o, am găsit şi această stare de îndoială pe care o aveam asupra sincerităţii manifestărilor duhovniceşti ale lui Valeriu şi, mergând la el, i-am descoperit această stare vinovată a gândurilor mele faţă de el. M-a ascultat cu foarte multă atenţie şi la sfârşit, plângând, m-a îmbrăţişat şi, rugându-ne amândoi, a luat asupra lui toată tulburarea pe care mi-o provocase, spunându-mi: "Sunt vinovat în faţa lui Dumnezeu pentru tulburarea pe care ţi-am provocat-o. Îţi mulţumesc că mi-ai sesizat o lacună de care nu eram conştient. Căci nu numai prin păcat poţi sminti pe cineva, adică nu numai cu cele de stânga, ci şi cu cele de dreapta, cu virtuţile, când nu sunt făcute cu tact duhovnicesc, cu o ferire a cugetului fratelui, care poate pieri din pricina libertăţii tale, încrezându-te că faci binele."

Era ideea din epistola Sfântului Apostol Pavel, pe care, mai târziu aveam să înţeleg, toţi Sfinţii Părinţi şi-o făcuseră un fel de dreptar al vieţii lor, în comunităţile călugăreşti şi pustniceşti mai ales.

ÎPS Bartolomeu Anania: "Stâlp al rezistenţei spirituale româneşti"

Osemintele cărora speram să ajungă moaşte, poate vor ieşi cât de curând din gropile comune de pe lângă închisorile din România.

Între cei mai cunoscuţi martori-martiri, care au suferit, trăind pe cele mai înalte culmi ale spiritualităţii creştine, stâlp al rezistenţei spirituale româneşti din timpul opresiunii comuniste, considerăm a fi fost atunci studentul VALERIU GAFENCU.

"Roagă-te lui Dumnezeu să se împlinească voia Lui!"

Asemeni Sfântului Apostol Pavel, întemniţat fiind, Valeriu Gafencu trimitea scrisori de încurajare celor ce erau îngrijoraţi de soarta sa. Reproducem în continuare integral textul unei asemenea scrisori, adresate surorii sale Eleonora.

31 ianuarie 1948

În toate împrejurările, roagă-te lui Dumnezeu să se împlinească voia Lui.

Scumpă Soră,

Văd lucrarea lui Dumnezeu în sufletele noastre. Văd purtarea Lui de grijă şi sunt atât de mulţumit!

Dragă Norica,

"Acum dar rămân acestea trei: credinţa, nădejdea şi dragostea, dar cea mai mare dintre ele este dragostea." (I Corinteni 13). Dragostea este cea mai mare virtute, dragostea este însăşi Desăvârşirea.

Când dragostea, în loc să o dărui Isvorului a tot binele, lui Dumnezeu - şi prin El, aproapelui tău - o dărui acestei lumi pământeşti, deci îi răstorni sensul, ea devine din cea mai minunată virtute, cea mai primejdioasă patimă.

Dumnezeu l-a dăruit pe om cu atâtea daruri, încât prin stăruinţa în virtute, cu ajutorul Părintelui Ceresc, omul poate să se mântuiască.

Dumnezeu i-a dăruit omului atâţia "talanţi" - pentru ca prin ei, omul să poată lupta, omul să poată să se apropie de El, omul să dăruiască, să cultive şi să jertfească.

În măsura în care un om întrebuinţează bine "talantul" pe care i l-a

încredințat Dumnezeu, în măsura în care un om cultivă darurile pe care Părintele Ceresc i le-a dat, în această măsură devine el plăcut stăpânului său, în această măsură devine el "slugă bună și credincioasă".

Așadar, pentru fiecare din noi se pune în cel mai serios mod problema întrebuințării bune a "talantului" dăruit, încredințat lui de Dumnezeu.

Nu-i este permis omului nici a întrebuința în rău "talantul" și nici a-l îngropa în pământ, cum a făcut sluga cea rea și necredincioasă.

"Ale Tale dintru ale Tale, ție aducem de toate și pentru toate" - Ceea ce ne-a încredințat spre cultivare Dumnezeu, Lui să-I dăruim. El ne-a dat viața, pentru El să trăim, Lui să I-o dăruim, prin Singurul Lui Fiu - Domnul nostru Iisus Hristos.

El ne-a dăruit Iubirea, Lui să I-o dăruim. Folosirea în rău a darului lui Dumnezeu este greșeală și atrage, drept consecință, pedeapsa - ispășirea și în această viață, dar mai ales în viața viitoare. În această viață, (ispășirea) prin suferință are două aspecte:

1. Are rol ispășitor - și
2. Are rol purificator, curățitor de păcate.

În viața viitoare însă, pedeapsa prin suferință este chin! - este ispășire groaznică.

De aceea se cuvine să mulțumim lui Dumnezeu când ne pedepsește acum, în viața aceasta.

Deci trebuie să fim cu cea mai mare atenție, când este vorba de modul de întrebuințare a darului lui Dumnezeu, a "talantului".

Pentru că de felul cum vom întrebuința acest dar depinde viitorul nostru, al sufletului nostru: "fericire veșnică" sau "chin veșnic".

Scumpă soră,

Te-ai înscris la conservator. Dumnezeu te-a ajutat. El ți-a încredințat acest "talant" prețios: vocea.

Este îndeajuns să te gândești că prin acest "talant" - ți-ai putea face, cu ajutorul Domnului, drum în viață, căci te-ai pornit să-ți croiești drum - de viitor, de acasă, fără posibilități materiale, și, ajungând în Capitală, te-ai înscris într-o Corală religioasă, și prin această Corală ai intrat la Institutul de surori de ocrotire.

Deci, drumul către Institut ți l-a făcut Dumnezeu, prin darul lui, încredințat ție.

Se cuvine ca tu să-I mulțumești Lui pentru acest dar - unul din multele daruri ce ți-au fost încredințate ție de Dumnezeu, și pentru care trebuie să-I fii recunoscătoare.

Se cuvine ca "talantul" acesta să-l folosești în slujba Lui și numai a Lui.

Precizez: folosirea greșită a darului aduce drept urmare pedeapsă.

Binele e deci într-o singură direcție: la Iisus. De la El avem tot binele, Lui trebuie să I-l dăruim.

Norica scumpă soră,

Eu gândesc așa:

Câmpul de activitate al vieții tale - minunat! - se cuvine să fie dăruirea dragostei până la jertfa supremă: "Nu este dragoste mai mare decât ca cineva să-și dea viața pentru prietenii săi." (Ioan 15, 13).

Ca soră creștină, Institutul de surori de ocrotire, din care faci parte, îți dă prilejul de a te pregăti pentru a-I sluji Domnului, prin dragoste, pe de o parte, iar pe de altă parte, ca o consecință, îți dă și pâinea cea de toate zilele, pâinea văzută.

Cu acest prilej, îți mărturisesc, tâlcuirea minunată pe care Sfântul Maxim Mărturisitorul o face în Tâlcuirea Rugăciunii Împărătești Tatăl Nostru, Filocalia vol. II, acestei cereri din rugăciunea "Pâinea noastră cea de toate zilele, dă-ne-o nouă astăzi".

El spune că, întâi, când spunem "Pâinea noastră cea de toate zilele, dă-ne-o nouă astăzi", se cuvine să-I cerem Părintelui Ceresc "Pâinea" cea spre ființă, adică pe Domnul nostru Iisus Hristos - "Eu sunt Pâinea vie care S-a pogorât din Cer. Dacă mănâncă cineva din Pâinea aceasta, va trăi în veac, și Pâinea pe care o voiu da Eu, este Trupul Meu, pe care îl voi da pentru viața lumii." (Ioan 6, 5).

"Pe când mânca, Iisus a luat o pâine și, după ce a binecuvântat, a frânt-o și le-a dat, zicând: "Luați, mâncați, acesta este trupul Meu"." (Marcu 14, 22).

În al doilea rând, prin această cerere, să-L rugăm pe Dumnezeu să ne dea pâinea aceasta văzută, pentru întreținerea vieții. Dar cu anumită socoteală. Nu pentru o lună, un an sau zece ani înainte... Nu, ci pentru astăzi. Pentru ziua de azi. "Dă-ne-o nouă astăzi."

Deci, câmpul de activitate al vieții tale să-ți fie trăirea creștină, ca Soră Creștină.

"Darul" vocii, "talantul" acesta, să-l cultivi pentru Dumnezeu, să cânți pentru Dumnezeu, deci numai cântări virtuoase, numai cântări plăcute Lui, vei crea ceva în acest sens, atunci să creezi tot numai pentru Hristos.

Darul acesta să-l cultivi pentru a-I mulțumi Tatălui nostru cel Ceresc.

Înțelegi, Norica?! Da!

Îmi mărturisești că te afli într-un impas greu cu "Conservatorul", întrucât nu ai cu ce-ți achita taxa.

Oare poate fi un motiv de îngrijorare?! Nu. Hotărât Nu. Eu spun că acest impas este prilejul unei mari hotărâri pe care trebuie să o iei acum, la început, în anul I de Conservator. Hotărâre, pe care să o respecți toată viața.

Înțelegi tu?!

După cum abaterea virtuții (folosirea greșită a dragostei), de la țința desăvârșirii - Dumnezeu, spre cele pământești, face ca din cea mai desăvârșită virtute să devină cea mai primejdioasă patimă, tot așa Cântecul, dăruit lui Dumnezeu, este minunat și ziditor! și Mântuitor - toată Liturghia e un cântec - în Cer Îngerii cântă imnuri de slavă Domnului - când, însă, întrebuințezi greșit "darul" acesta, când îl pui în slujba plăcerilor, a desfătării, a lumii pământești, el devine cale spre pierzare și atrage drept consecință pedeapsa.

În hotărârea cea mare - făgăindu-I lui Dumnezeu, ca (dacă voia Lui va fi; dacă cu ajutorul Lui vei putea) să urmezi Conservatorul, atunci toată viața ta "darul" acesta, "talantul" acesta îl vei pune numai în slujba Lui. Roagă-te lui Dumnezeu să se împlinească voia Lui.

Cu multă dragoste, Valeriu

Suveranitatea națională și "masa decidenților"

Viorel PATRICHI

La o întâlnire cu unii responsabili de la Uniunea Europeană din București, Mircea Geoană și-a lansat programul de filosofie politică: "Vom renunța la elementele suveranității pentru a sta la masa decidenților". Voia să explice astfel că, prin aderarea României la clubul bogaților din Occident, țara noastră va accepta un transfer de suveranitate spre Bruxelles. Referindu-se la astfel de reacții prin "panelurile" lui Mircea Geoană, unii cântă deja prohodul națiunilor.

Un simplu meci

La scurt timp după această "probă la cheiță" a șefului diplomației noastre, am văzut comportamentul bizar al arbitrului din meciul de fotbal Danemarca-România. Mulți au înțeles atunci că, fie și în fotbal, România este tratată ca țară de categoria a patra pe continent. Iritarea din presă a fost atunci o dovadă elocventă că nu dispare atât de ușor conștiința apartenenței la o comunitate națională. Ce se va întâmpla când nu fotbalul, dar chestiuni de interes vital, ce privesc destinul românilor, vor fi tratate cu aceeași desconsiderare la Bruxelles? Cred că avem dreptul să gândim asemenea întrebări, fără să punem la îndoială oportunitatea integrării noastre euro-atlantice.

Ultima colindă

Cu trei ani în urmă, am trecut pe la Vama Borș în Ungaria și am vizitat câteva sate românești din nordul țării vecine. M-am dus pe banii mei, nu m-a trimis nimeni. Lanurile erau impecabile, fără nici o buruiană, fără țărani pitorești cu sapele în spinare. Drumurile erau curate, gardurile vopsite sau proaspăt văruite. Copiii primeau o masă caldă la grădiniță și la școală. Primăria trimitea tineri cu bicicletele pe la cei neputincioși să le ducă sufertașele cu hrană caldă acasă. Astfel de lucruri surprind plăcut.

Și totuși, mai era ceva... Acestea erau sate majoritar românești în Ungaria. Nici în grădinițe, nici în școli nu se preda limba română. Primarii erau unguri, dar pretindeau că au candidat din partea "autoguvernării românești". Preoții erau unguri greco-catolici și serviciul divin se făcea numai în maghiară. La Lejtavertes (Leita Verde), un sat imens, unde s-a născut Iosif Vulcan - cel care l-a descoperit pe Mihai Eminescu, am găsit cu mare greutate o bătrână de 90 de ani, care abia mai

CONSTITUȚIA PSD

Cum a impus Constituția din '91, PSD va face să treacă de referendum și revizuirea ei de-acum. Prin manipulări, presiuni, șantaj (cică numai dacă nu vrem în Europa votăm contra). Clienții politici ai Puterii se vor înfrupta măcar din milionul de euro alocat pentru campania de promovare. Rămîne ca un guvern necomunist să rezolve: problema migrației politice dintr-un partid în altul; restrîngerea imunității parlamentarilor numai la declarații politice; reducerea numărului de parlamentari și, eventual, instituirea unui Parlament unicameral; limitarea emiterii de ordonanțe de urgență de către guvern.

SF. MUNTE ATHOS, ATACAT DE PARLAMENTUL U.E.

În raportul său anual privind drepturile omului, Parlamentul european critică legislația greacă pentru că prevede pedeapsă cu închisoarea (de la două la 12 luni) pentru femeile care încearcă să intre pe Sf. Munte Athos. De peste 1000 de ani, femeilor le este interzis accesul pe Athos pentru a nu-i tulbura pe călugării care viețuiesc acolo în condiții foarte aspre, de ardere în duh creștin. Parlamentul european a cerut să fie înlăturată această interdicție discriminatorie. Solicitarea a stîrnit un val de proteste nu numai din partea Greciei. Și organizația religioasă *Campaign Life Catholic* din Canada și-a manifestat dezacordul față de o astfel de cerere. Cei mai mulți dintre comentatorii creștini au afirmat despre solicitarea Parlamentului UE că este de o îndrăzneală incredibilă. Cu siguranță că nu este singura și nici ultima.

S.I.I. – "MARELE FRATE"

Securiștii Puterii au pus la cale un sistem de supraveghere

generală a românilor. Sistemul Informatic Integrat (S.I.I.) a fost gîndit ca o uriașă bază de date - în care sînt adunate și clasificate informațiile deținute de toate instituțiile publice cu privire la persoane fizice și juridice de pe teritoriul României - la cheremul celor care ne guvernează. Vrea Năstase să afle ce culoare la ciorapi preferă nu știu care adversar politic al său (ori chiar vreun obraznic din propriu-i partid)? Află cît ai zice "secu". Vrea Iliescu să știe ce preferințe sexuale are vreun guraliv din opoziție spre a-l dojeni între patru ochi? Este informat îndată. Mai mult, încă nu se știe cui va fi subordonat S.I.I., cine îl controlează cum vor fi protejate informațiile obținute, cine și cum are dreptul să acceseze baza de date. S.I.I. a fost înființat – deocamdată numai pe hîrtie – printr-o hotărîre a CSAT și prin alta a guvernului, Parlamentul fiind ocolit. Ceea ce mărește suspiciunea.

FEDERALIZARE ȘI RUSIFICARE

Analistul basarabean Vladimir Socor a avertizat, într-un material difuzat recent de *Europa Liberă*, asupra momentului de cumpănă în care se află Republica Moldova. "Conducerea Republicii Moldova va trebui foarte curînd să demonstreze dacă dorește să mențină independența statului – și, cu aceasta, opțiunea sa europeană - ori să se lase împinsă înapoi în îmbrățișarea sufocantă a Kremlinului", a spus Socor. El a arătat că Rusia urmărește, prin intermediul Tiraspolului, să-și păstreze capul de pod strategic în Transnistria și să aibă în continuare o influență majoră asupra Chișinăului. Potrivit lui Vladimir Socor, Rusia nu intenționează să își retragă arsenalul și trupele din știa românește. Mi-a cântat o colindă arhaică, într-un grai contemporan cu Ion Slavici. Nu mi-aș dori o asemenea Uniune Europeană pentru români.

"O nouă victorie pentru Europa"

"Față de românii din Ungaria, ne-am menținut într-un fel de poziție defensivă. Am ascultat doar revendicările UDMR și ale comunității maghiare. Nu am procedat bine. După Trianon, trăiau în Ungaria 250000 de români, în 1990, erau 10000, după 2000, se înregistrau 7500". Nu este un fragment din vreun discurs rostit de Corneliu Vadim Tudor sau de Gheorghe Funar. Este o afirmație făcută de Ion Iliescu, prilejuită de vizitarea Ungariei. Culmea, președintele nostru al tuturor, cel mai "împăciuitorist" din istoria conducătorilor de pe Dâmbovița, omul care s-a împăcat cu toată lumea, și cu viii, și cu morții, tocmai el face aceste declarații. Prin urmare, situația este cu adevărat gravă și revoltătoare.

Discuțiile lui Ion Iliescu cu Ferenc Madl și Peter Medgyessy au fost un dialog al surzilor: fiecare dorea altceva și se manifesta ca atare.

După ce a semnat noul statut al maghiarilor cu Medgyessy, la București, Adrian Năstase declara satisfăcut: "Este un nou pas, o nouă victorie pentru Europa". Așa o fi, dar asimilarea românilor minoritari continuă chiar în România, în județele unde ungurii formează majoritatea. Așa cum a constatat însuși Adrian Năstase în 1999, într-un amplu raport către Parlament, redactat după vizitarea județelor Harghita, Covasna și Mureș. Dar atunci era în opoziție...

O defensivă periculoasă

La bătrînețe, politicienii încep să spună adevărul. Să ne ferească Dumnezeu să vorbească bufnița de la Cotroceni! "Cine-a tras în noi - 21-22?", a început să bâiguie și Gușă cel dat jos din cuibar. "Ne aflăm într-un fel de defensivă", spunea Ion Iliescu. Perfect real: "defensiva" noastră a început încă din perioada interbelică. Este jalnică și periculoasă defensiva. Să nu ne amăgim că Ungaria s-a schimbat funciar prin aderarea la structurile euro-atlantice: totdeauna și-a urmărit cu toată consecvența scopurile, indiferent de stăpân, va încerca să procedeze la fel și în noile circumstanțe.

Aflată în ofensivă, deși pe alte meridiane de regăsire, Ucraina procedează la fel cu noi. Politica ei față de români în nordul Bucovinei, în Herța, în nordul și în sudul Basarabiei este identică: agresivă, fără nici o concesie. Am ajuns în situația în care abia mai negociem o ultimă speranță: platoul continental din Marea Neagră. Și pentru ca nonșalanța să aibă amplitudinea dorită, Anton Buteiko, ambasadorul Kievului la București, ne demonstrează că România a predat Insula Șerpilor Uniunii Sovietice "pe bază de protocol". Desigur, Ministerul Afacerilor Externe de la București tace.

Fără tacâmuri

Este momentul să ne înțelegem locul și rolul de țară medie în noile structuri europene, unde vom fi antrenați, cu sau fără voia noastră. Comunitatea europeană a fost concepută de americani ca o modalitate de anihilare a Germaniei și a naționalismelor europene. Nu întâmplător, internaționalizarea s-a început cu marile case regale, încă din secolul XIX. Așa se explică și măreața "Revoluție din octombrie". Internaționaliștii l-au ajutat pe Stalin contra lui Hitler și a ieșit un monstru: național-comunismul. După 1960, "visul european" trebuia să devină un scut contra Uniunii Sovietice. Treptat, se va vedea că nici "noua Uniune" nu mai servește interesele internaționaliștilor. Și atunci, ce va fi? Unde va fi locul României? Cum supraviețuim?...

Dacă vom fi mereu în defensivă, pe toate fronturile, dacă vom face o diplomație oportunistă, cu siguranță că "vom ceda elementele suveranității". Atunci, domnul Geoană va putea sta "la masa decidenților", dar fără tacâmuri.

AUTORITATE și libertate

Varujan VOSGANIAN

Se spune că în decembrie 1989 ne-am câștigat libertatea. Să vedem, însă, ce libertate a fost aceea. Nu este suficient să trăiești cu prezumția libertății, pentru a fi liber. Libertatea nu este o stare lăuntrică, ci o stare de fapt. Există trei forme de manifestare a libertății. Primele două sunt, însă, doar premise și doar ce-a dea treia înseamnă exercițiul real al libertății.

Cea dintâi manifestare a libertății este libertatea de a gândi. Ca și în ceea ce privește demnitatea, libertatea de a gândi este o prezumție a libertății, ca plenitudine. Dar liber nu este doar cel ale cărui gânduri sunt libere. În lagărele germane, deținuții cântau *Die Gedanken sind frei*, "gândurile sunt libere". Dar ei nu erau deloc liberi. Libertatea de a gândi, într-un mediu ostil, se poate transforma adesea în izolare, în inadecvare, în privațiune. Libertatea de a gândi, într-un spațiu al damnării, devine o stare de revoltă. Starea de revoltă nu trebuie confundată cu cea de libertate. Căci libertatea este o stare de liniște, de împlinire interioară și nu de revoltă. Diferența dintre revoltă și libertate e ca diferența dintre sete și apă. Setea cere apă, dar setea nu se poate nicicând împlini doar cu ea însăși. Revolta îndeamnă la libertate, dar perpetuarea, la nesfârșit, a stării de revoltă nu ne ajută să ne simțim liberi.

Cea de-a doua manifestare a libertății este libertatea de exprimare. Dar liberi sunt oare cei slobozi să spună ce vor? E asta de ajuns? Dacă ar fi așa, atunci arta ar fi cea mai potrivită formă de libertate. Căci arta înseamnă cea mai înaltă formă a libertății de expresie. Ori, adesea, arta nu poate merge mai departe pe drumul libertății, chiar atunci când își propune să o facă, și se reîntoarce în abisurile libertății de a gândi, care, lipsită de celelalte atribute ale libertății, devine o formă de resemnare și de izolare.

Libertatea de expresie este o iluzie care domină adesea realitatea. Așa s-a întâmplat în anii '90, de pildă, atunci când libertatea de exprimare devenise chiar o formă de terapie de grup. Chiar și comuniștii înțeleseseră, în anii '80, acest lucru. Bancurile, împreună cu piața neagră, deveniseră principalele forme de rezistență împotriva regimului comunist. Dar nimeni nu era persecutat în vreun fel pentru că înjura sistemul. Dacă se organiza, asta era cu totul altceva. Dar asta face parte, deja, din cea de-a treia formă de manifestare a libertății.

Libertatea reală este aceea de a putea să schimbi, pe măsura gândurilor tale libere și a vorbelor tale îndrăznețe. Libertatea este creatoare, are fantezie și inițiativă. Ea nu trebuie luată în răspăr, trebuie doar domolită, în atingerea cu libertățile celorlalți. Atunci când sistemul îți permite să gândești și să te exprimi, fără a putea schimba, el nu este un spațiu al libertății.

Capacitatea de a schimba poate fi rodul inițiativei individuale, dar modalitatea prin care se realizează schimbarea face parte din regulile sistemului. Arbitrariul este opresiv, căci se bazează doar pe voința unora. Diferența dintre dictatură și democrație constă în aceea că în dictatură funcționează arbitrariul, în timp ce în democrație funcționează procedura. Iar procedurile sunt statuate în legile fundamentale, organice și obișnuite și există, cel puțin teoretic, mecanisme care să sancționeze nerespectarea lor.

De pildă, în România, presa nu este cu adevărat liberă. Ea poate scrie ce dorește, dar nu există mecanisme care să oblige la autosesizarea din oficiu a Parchetului atunci când dezvăluirile de presă sugerează incidența penală.

Transnistria, iar OSCE face presiuni asupra Chișinăului să încheie o înțelegere în orice condiții cu Tiraspolul. Or asta înseamnă acceptarea federalizării Republicii Moldova.

TZARA VS. EMINESCU

Într-un ziar de dată recentă, Tristan Tzara, un ciudat al culturii române, este ridicat la rangul de "mit al literaturii" noastre. Autorii își manifestă revolta că un Tzara, care ar fi mult mai cunoscut în străinătate decît Eminescu, nu-l înlocuiește în inima și în conștiința noastră pe poetul național. Pentru cei care nu-și mai amintesc din școală, Tzara a fost un poet avangardist, de origine evreiască, devenit notoriu ca distrugător al tradițiilor și creator al "dadaismului". În curentul Dada cauți literatura cu lumînarea și dacă reușești să vezi ceva, poate fi doar o dîră de ambiție și revoltă colorată violent. Numai niște analfabeți pot pretinde că *gagaismul* ilizibil al lui Tzara este mai valoros decît profunzimea filozofică și decît sculptura ireproșabilă a versurilor lui Eminescu. În ultima vreme, "nonconformiștii" noștri au tot căutat în zadar un înlocuitor pentru Eminescu. Au încercat, fără temei, să-l așeze pe soclul poetului național pe un Paul Celan. Acum, a venit rîndul lui Tzara. Mîine poate lui Alfred Margul Sperber.

LAȘITATE MINISTERIALĂ

Doctorului Mircea Beuran, ministrul sănătății, dovedit ca plagiator, i s-a retras gradul de conferențiar universitar. Și, în premieră pentru România, unui ministru, același Beuran, i s-a desfăcut contractul de muncă de la Facultatea de Medicină din București din cauza furtului intelectual pe care l-a comis. Însă, nimic nu pare să-l facă pe Beuran să demisioneze

din funcția de ministru. Poate va fi destituit. Dar nu contează. Oricum, dacă și-ar fi dat demisia la începutul scandalului probabil că și-ar fi salvat postul de profesor. Așa, dacă pierde și fotoliul ministerial, riscă să rămînă... șomer. Ori îl ia înapoi la sînu-i tătucu' Iliescu, al cărui consilier a fost.

SECURIȘTII, RESPINȘI DE OCCIDENT

NATO și UE nu vor să înglobeze România cu tot cu securiștii moșteniți de la Ceaușescu. În fața cerinței imperative a oficialilor celor două structuri, pînă și Ion Iliescu a cerut deconspirarea ofițerilor SRI și SIE care au făcut poliție politică înainte de 1989. Premierul Năstase a zis și el, împins de împrejurări, că securiștii nu mai trebuie să fie pentru România "o temă reziduală". Pe urmă, pare-se luat la rost de tovarășii securiști din partid, a spus că "nu toată Securitatea a făcut poliție politică" și că, în consecință, "nu trebuie blamată în întregime". Și, mai mult, a cerut ca oamenii să fie judecați după faptele lor de acum. Dar pentru cele de *atunci*, cine răspunde?

TIRASPOLUL, CONTRA ROMÂNILOR

ONU a ajuns la concluzia că Tiraspolul încalcă flagrant drepturile copiilor din școlile românești din Transnistria. Mafioții care conduc Transnistria au dat școlilor românești statut de instituții private, fapt pentru care acestea trebuie să obțină licență de activitate și să plătească lunar chirie. Deseori, școlile românești sînt debranșate de la rețelele de alimentare cu apă, energie electrică și agent termic; manualele cu grafie latină le sînt confiscate abuziv, ca și materialele didactice trimise de alte țări. ONU a constatat, dar

Adevărata libertate stă în capacitatea de a acționa și în respectul pe care societatea îl dă inițiativelor pornite din exercițiul libertății. Libertatea nu este numai un drept, ci este și o responsabilitate. E simplu să te plîngi că nu ești liber, atunci cînd alții te împiedică. Nimic nu e mai greu decât să fii liber atunci cînd nimeni nu te împiedică s-o faci.

Adesea pare simplu să identificăm obstacolele în calea libertății, simbolurile spațiului torționar sau totalitar. Într-o bună zi, germanii au dărâmat zidul Berlinului. Românii au dat jos portretele lui Nicolae Ceaușescu. Ar fi fost bine să fie atât de simplu. Dar precum ocelii unei albine, zidul era multiplicat în fiecare din sufletele noastre. Și zidul acela poate fi mai greu dărâmat, căci nu e rezultatul unei fervori populare, ci al unei asumări personale. Există obstacole lăuntrice în calea libertății. Nu mă refer la ascеză, sau la constrângeri de natură morală. Acelea nu sunt bariere în calea libertății, ci formele ei sublimate. Mă refer la neputință, la teamă, la prejudecăți.

Fiecare om trăiește în cercul propriei libertăți. Așa cum ființa umană are o aură spirituală, ea are și o aură a propriei libertăți. Raza cercului propriei libertăți este direct proporțională cu gradul de informare, de cultură și de educație al persoanei. Iar punctele de intersecție ale cercurilor sunt cu atât mai numeroase cu cât abaterile de la norma morală sunt mai numeroase.

Autoritatea nu înseamnă o îngrădire a libertății[1]. În înțelesul său întreg, unde libertatea are o definire activă, aceea de drept neîngrădit al persoanei de a se bucura de propriile haruri și de propriile inițiative, dar și o definire complementară, și anume aceea de a respecta drepturile similare ale celorlalți, libertatea are nevoie de o autoritate proteguitoare reală. Iar autoritatea nu se poate exercita decât peste oameni liberi și responsabili. Accentuarea pe responsabilitate în dauna libertății duce la dictatură. Accentuarea pe libertate, în dauna responsabilității duce la haos. Ambele înseamnă, din direcții diferite, o negare a autorității[2]. Omul primitiv era slobod, el nu era liber. Slobozenia este o stare a materiei mișcătoare, chiar și întruchipată în om. Libertatea este o stare de conștiință. De aceea spun că autoritatea și libertatea merg împreună și, îndrăznesc a continua, numai împreună.

De aceea nu trebuie asociată în mod necesar autoritatea cu severitatea. Cu fermitatea și cu eficiența da, dar nu, aprioric, cu severitatea. Nu este obligatoriu ca sporirea autorității să se însoțească cu înăsprirea legilor. Ba chiar, de la un moment încolo, exercițiul corect al autorității statale și comunitare poate avea ca efect diminuarea criminalității și transformarea unor pedepse penale, care se îndeplinesc prin recluziune, în pedepse în care cel condamnat se pune, pentru executarea pedepsei, la dispoziția societății, prin prestarea unor activități utile.

Reconsiderarea raportului între stat și cetățean, în sensul în care cetățeanul devine o instituție, iar între stat și cetățean nu mai există o preeminență în favoarea celui dintâi, presupune și responsabilități sporite din partea cetățeanului. Statul este garant al drepturilor cetățenești. Dar fiecare cetățean este, la rândul său, un apărător al drepturilor celorlalți. Prin însuși faptul că acceptă principiul potrivit căruia propria libertate nu devine o îngrădire a libertății celorlalți și se comportă ca atare.

Autoritatea se bazează, așadar, nu pe constrângere, ci pe consimțământ[3]. Cu cât mai multe norme vor fi consimțite iar nu impuse, cu atât exercițiul autorității este mai autentic. Nu trebuie, însă, să fim naivi în a crede că această tendință se poate realiza de la sine. Ea presupune o anumită atitudine față de infracționalitate. Și anume înțelegerea faptului că pentru diminuarea, pe termen lung, a infracționalității, tendința preventivă este mai eficientă decât tendința punitivă.

Omul nu este *a priori* nici bun de la natură și nici rău. El este mânat de instinctul de conservare, iar, acționând în virtutea acestui instinct, comportamentul său nu are o predestinare de natură axiologică. Căci el este influențat de nenumărate alte cauze. Ele trebuie cunoscute și

asupra lor trebuie acționat. Alcoolismul, violența sexuală, agresiunile de stradă, huliganismul ori prostituția își au cauzele lor, care sunt îndeosebi de natură economică și socială. Acțiunea punitivă își are, repet, rostul ei, dar efectele sale au o arie mult mai restânsă decât cele ale acțiunii preventive.

În acest fel, între atributele autorității și exercițiul libertății nu mai apare nici o contradicție. Raportul dintre ordine și libertate sau cel dintre egalitate și libertate nu mai apar astfel ca dileme ale guvernării.

Trecerea de la dictatură la democrație presupune trecerea de la teama individului izolat la responsabilitatea cetățeanului.

În dictatură individul este mânat de dorința de a fi. El este preocupat de condițiile minime ale existenței, de condițiile supraviețuirii sale. Îl preocupă obținerea hranei, a îmbrăcăminții, a unui adăpost. În această luptă pentru existență, statul este un adversar căruia individul nu-i datorează nimic și a cărui vigilență o înșeală ori de cîte ori are ocazia, fără să simtă nici o remușcare.

În democrație, cetățeanul este mânat de dorința de a avea. El are drepturi: dreptul de proprietate, dreptul la propria demnitate, dreptul la libera exprimare, dreptul la șanse egale. Statul este garantul acestor drepturi.

Ordinea de drept presupune statuarea unui astfel de sistem normativ și crearea mecanismelor de respectare a acestor norme care garantează exercitarea tuturor acestor drepturi. Drepturile presupun obligații. Responsabilitatea presupune atât fructificarea drepturilor cât și respectarea obligațiilor. Nu e suficient să respecți legile care interzic, trebuie să fructifici legile care permit. Primul caz înseamnă doar supușenie, abia al doilea caz înseamnă responsabilitate.

1 Această temă a preocupat gândirea de dreapta, încă de la întemeietorii săi. Iată, de pildă, un text din David Hume: "În toate guvernările există o luptă internă perpetuă, deschisă sau ascunsă, între autoritate și libertate; și nici una din ele nu se poate prevala în această întrecere la modul absolut. În fiecare guvernare trebuie sacrificată o mare parte din libertate; și totuși chiar autoritatea care mărginește libertatea nu poate, și probabil nu ar trebui niciodată, în nici o alcătuire, să devină absolută și incontrolabilă" (David Hume, "Despre originea guvernării" în Polis, nr.3/1998, p.114).

2 Edmund Burke: "Extrema libertății (care este perfecțiunea ei abstractă, dar defectul său concret) nu poate fi atinsă niciunde și acest lucru nici nu ar trebui încercat. Deoarece extremele, după cum știm cu toții, în toate punctele în care sunt conectate fie cu datoriile, fie cu satisfacțiile vieții, sunt distructive atât pentru virtute cât și pentru bucurii. Libertatea trebuie limitată pentru a ne putea bucura de ea" (Edmund Burke, "Scrisoare către șerifii din Bristol" în Polis, 3/1998, p.121).

3 Nu căutați afirmații de acest fel în toate epocile dreptei. Pentru Joseph de Maistre, de pildă, unde autoritatea este o întruchipare absolutismului, libertatea înseamnă chiar un pericol la adresa autorității. Modul în care autoritatea și libertatea se impun una alteia generează chiar sisteme politice și culturale diferite. Iată un fragment dintr-un capitol cu titlu sugestiv ("Între autoritate și libertate, omul este prins ca între două focuri") dintr-o lucrare scrisă în 1819, *Despre papă*: "Rasa cutezătoare a lui Iafet... n-a încetat să graviteze în jurul a ceea ce se numește libertate, adică acea stare în care cârmuirea este cât se poate de puțin cârmuitoare, iar cel cârmuit, cât se poate de puțin cârmuit. Mereu cu ochii pe stăpânii săi, europeanul ba i-a alungat, ba i-a îngrădit prin legi. A încercat toate posibilitățile, a schimbat toate formele de cârmuire ce se pot închipui pentru a scăpa de stăpânii săi sau pentru a le îngrădi puterile. Fiii fără de număr ai lui Sem și ai lui Ham au luat-o pe altă cale. Din vremurile de demult și până astăzi, ei au spus unui om: Fă tot ce vrei, dar când vom fi sătui de tine, te vom strânge de gât. Niciodată nu au putut și nici nu au vrut să înțeleagă ce înseamnă republica și echilibrul puterilor, ce înseamnă toate privilegiile, toate legile fundamentale de care noi suntem atât de mândri" (Joseph de Maistre, *Istorie și providență*. București, Editura Anastasia, 1997, pp.64-65).

nu credem că va trimite trupe peste Nistru pentru a curma existența unei pseudo-republici care este, de fapt, un teritoriu al fărădelegii.

RĂDĂCINILE CREȘTINE ALE EUROPEI

Biserica Ortodoxă Română, susținută de Biserica Romano-Catolică din România, a propus să fie introdus în preambulul Tratatului Convenției pentru Constituția UE textul: "Statele membre și cetățenii Uniunii Europene... (sunt) conștienți de istoria lor și de valorile universale indivizibile ale demnității umane, libertății și solidarității, precum și de moștenirea religioasă, preponderent creștină".
Mai mulți episcopi europeni au lansat un nou apel pentru menționarea rădăcinilor creștine ale continentului în Tratatul Constituției UE. Lupta pentru introducerea acestei mențiuni este abia la început și se anunță aprigă.

PPC A INTRAT ÎN AP

Partidul Popular Creștin al lui Vasile Lupu a fuzionat cu Acțiunea Populară a lui Emil Constantinescu. După negocieri eșuate cu PNȚCD, PPC s-a hotărît să se scufunde în AP în speranța trecerii peste pragul electoral în Parlament. Speranță poate realizabilă abia după înghițirea și a PNȚCD. Victor Ciorbea ar face bine să înțeleagă, măcar în al 13 – lea ceas, că poate salva PNȚCD numai dacă pleacă din scaunul lui Coposu și lasă baltă politichia – la care nu se pricepe. Insistînd să rămînă liderul unui partid care nu mai reprezintă pe nimeni, Ciorbea împiedică întărirea polului creștin-democrat. Politica păguboasă a lui Ciorbea a avut drept rezultat pulverizarea PNȚCD și afirmarea unui proaspăt... corespondent al popularilor europeni în România: PUR.

NAȚIONALISM ȘI DEMOCRAȚIE

Alexandru BOER

La începutul mileniului, lumea a devenit integrată tot mai puternic într-o economie de tip capitalist, iar din punctul de vedere al formei de organizare politică, democrația liberală nu pare a mai avea vreun concurent semnificativ. Această evoluție i-a făcut pe unii să proclame "sfârșitul istoriei", împingându-i astfel să reflecteze și să regândească multe din ideile fundamentale ale civilizației moderne. Prima inițiativă importantă în sensul acestei regândiri s-a produs chiar în ajunul "marii răsturnări" a comunismului, prin publicarea într-un studiu apărut în vara lui 1989 considerațiilor politologului american Francis Fukuyama asupra "sfârșitului istoriei"[1]. Teza principală a lui Fukuyama este aceea că dezintegrarea comunismului lasă cale liberă democrației liberale făcând din aceasta unica prezență în spațiul ideologic, fără un alt concurent vizibil. Prin urmare, dezvoltarea omenirii ar fi intrat în era postistorică - oricât de plictisitoare ni s-ar părea ea - și nimic nu pare să mai amenințe supremația democrației liberale. Fukuyama susține că există două forțe copleșitoare care funcționează în cadrul istoriei omenirii: "logica științei moderne" și "lupta pentru recunoaștere"; cea dintâi îi face pe oameni să-și satisfacă o gamă tot mai largă de dorințe prin intermediul procesului economic, iar cea de-a doua, "lupta pentru recunoaștere", este în viziunea autorului chiar "motorul" istoriei.

Prăbușirea comunismului nu a avut drept rezultat numai recunoașterea supremației liberale și prin urmare adoptarea de către statele din zonă a unor regimuri democratice (reflectată de atașamentul majorității populației din statele fostului lagăr comunist la valorile democrației) ci, în același timp, a condus la o renaștere și o reafirmare a naționalismului.

În noul context, tot mai mulți analiști politici, dar și politicieni sau lideri de opinie, consideră că *democrația* și *naționalimul* nu pot coexista, fiind două fenomene aflate în contradicție. Deși recunosc că ideea națională a constituit una dintre cele mai puternice forțe politice în ultimele două secole, aceștia privesc naționalismul ca pe un fenomen în esență antidemocratic. Respingerea necondiționată a naționalismului, inclusiv a celui liberal, democratic și constituțional, s-a dovedit însă, un demers la fel de pripit ca și încurajarea, mai mult sau mai puțin voalată, a acestuia.

Două realități incompatibile?

Sunt cumva naționalismul și democrația două realități incompatibile? Sau naționalismul nu e decât o componentă a unei entități mai complexe care este democrația liberală? Un reputat analist al fenomenului naționalist postcomunist, filosoful georgian Ghia Nodia răspunde tranșant: ideea de naționalism este imposibilă, chiar de neimaginat, fără ideea de democrație și implicit, nu poate exista niciodată democrație fără naționalism, "ambele sunt legate într-un soi de mariaj complicat, incapabile să existe una fără cealaltă, dar trăind laolaltă într-o permanentă stare de tensiune"[2].

Într-adevăr, naționalismul și democrația (înțeleasă ca noțiune distinctă de liberalism) nu se exclud reciproc, ci sunt de fapt două fețe ale aceleiași monede. În Europa Occidentală dar și în cea Centrală, naționalismul a jucat un rol crucial în iluminarea monarhiilor absolutiste din diverse țări, în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea. În 1848, Parlamentul de la Frankfurt era, în egală măsură, naționalist german și democratic, tot astfel cum ideile naționalismului francez și cele democratice fuseseră foarte bine legate în timpul Revoluției franceze. În mod similar, naționalismul s-a constituit ca un factor major al eliberării de sub dictatura comunistă, iar prăbușirea comunismului și dezintegrarea Imperiului Sovietic confirmă și demonstrează valabilitatea acestei ipoteze.

Produsele industrializării

Naționalismul și democrația sunt rezultatul industrializării. Într-o lucrare clasică[3], Ernest Gellner susține că națiunile și naționalismul[4] iau naștere ca urmare a procesului de industrializare și a manipulării maselor de către elite în scopul propriilor interese. Astfel, procesul economic de industrializare a creat anumite condiții favorabile dezvoltării ideilor naționaliste. Industrializarea doboară vechile bariere dintre clase, tipic societăților agrare, și necesită așezarea unui fundament comun lingvistic și cultural indispensabil construirii unei economii naționale. Existau etnicitatea, sentimentul apartenenței de clasă, însă nu și convingerea că grupurile omogene din punct de vedere sociolingvistic ar trebui să fie organizate ca state suverane. La rândul său, E.J. Hobsbawn consideră că "problema națională" se află undeva la intersecția politicului cu tehnologia și transformarea socială: "Națiunile nu există doar în funcție de un stat particular sau de aspirația de a fonda unul - cum ar fi, de exemplu, statul în timpul Revoluției franceze -, ci și în contextul unui stadiu particular al dezvoltării economice și tehnologice (...) Noțiunile și fenomenele asociate lor trebuie analizate în termenii

condițiilor și cerințelor politice, tehnice, administrative sau economice"[5]. În mod similar, democrația izvorăște din același proces istoric prin care țăranii analfabeți și imobili au fost transformați în lucrători din ce în ce mai educați și urbanizați.

Distincții conceptuale

Nu putem vorbi, însă, despre raportul dintre naționalism și democrație fără a face anumite distincții conceptuale. În primul rând, deși termenii de "democrație" și "democrație liberală" sunt adesea utilizați în același sens, cu același înțeles, termenul de "democrație liberală" combină două idei distincte, cea de liberalism și cea de democrație, a căror compatibilitate nu este atât de evidentă pe cât pare ea cetățeanului mediu de azi. Între cele două idei există o diferență, și chiar o tensiune, care conduce la atitudini foarte diferite față de naționalism.

În al doilea rând, trebuie făcută diferența între democrațiile consacrate, dezvoltate organic, bazate pe regimuri politice democratice solide, existente în state cu o tradiție îndelungată și neîntreruptă a suveranității și democrațiile liberale, și statele cuprinse recent în "valul" democratizării. Naționalismul se manifestă în mod diferit în fiecare din cele două categorii de state. Pornind de la aceste două distincții se poate spune că proba unei democrații avansate constă în atingerea proporției optime între principiul liberal și cel democratic, iar "zbaterile" tinerelor democrații, marchează tocmai efortul de a realiza un astfel de compromis între liberalism și democrație.

O a treia distincție semnificativă este cea între democrațiile liberale a căror dezvoltare s-a produs în mod organic și cele care au importat principiile democratice. Democrația modernă ia inițial naștere în Europa Occidentală și în America de Nord; apoi modelul democratic a început să se răspândească în întreaga lume,

după prăbușirea comunismului ajungând să atingă o recunoaștere aproape universală.

Rolul naționalismului

Prin urmare, problema care se pune este dacă naționalismul joacă un rol identic atât în democrațiile consacrate cât și în cele tinere? În Europa Occidentală, democrațiile liberale au luat naștere la început în limitele unor comunități relativ omogene din punct de vedere lingvistic și cultural, ca Franța, Anglia și mai târziu, în secolul al XX-lea, Germania, însă, chiar și în astfel de democrații stabile, evoluate, democrația liberală coexista cu identitatea națională, iar identitatea națională are puține șanse de a dispărea. Doar în țările lumii noi, cum sunt Statele Unite sau Australia, identitatea națională a reușit să se sustragă laturii sale etnorasiale, spre a prinde rădăcini pe terenul principiului liberal.

În contextul tranziției de la comunism la democrație, este deosebit de importantă evaluarea rolului naționalismului, deoarece, dincolo de afinitățile dintre naționalism, pe de o parte, și democrație și liberalism pe de alta parte, este de necontestat faptul că, în practică, naționalismul s-a dovedit adesea neliberal și antidemocratic[6]. Nucleul democrației este reprezentat de principiul suveranității poporului. Conform acestuia, forma de guvernământ nu poate fi legitimată decât de voința celor guvernați. Acest principiu este însoțit de o serie de proceduri democratice, instrumente ce sunt destinate să evalueze dacă voința populară este respectată sau nu[7]. Democrația este o întreprindere cu un înalt grad de raționalitate datorată tradiției filosofice iluministe, care pune la baza întemeierii statului ideea de contract social, după care societatea este creația unor indivizi liberi și conștienți. Democrația este un sistem de norme legitimat de voința poporului, de interesele comune tuturor indivizilor[8]. Unii dintre apologeții democrației, încercând supraestimarea raționalității democrației, tind însă să considere ca fiind opus democrației orice nu pare suficient fundamentat din punct de vedere rațional, indiferent că este vorba de filosofiile iraționaliste sau de trăirile umane iraționale, iar naționalismul este doar unul din exemplele de fenomene iraționale indezirabile dintr-o perspectivă democratică. Respingând acest tip de abordare, susținem că între naționalism și democrație există o legătură pozitivă și necesară: democrația a luat naștere în cadrul unei comunități distincte, iar naționalismul a fost una din forțele istorice răspunzătoare de crearea unităților politice necesare pentru așezarea unei guvernări democratice.

Naționalismul european "tradițional" a căutat să formuleze acele criterii obiective ale caracterului național, care să permită oricărei comunități date să-și justifice în mod rațional pretenția la "autodeterminare". Astfel de criterii reprezentate de factori obiectivi cum ar fi limba, originea comună, o tradiție istorică comună etc. sunt capabile, sau cel puțin așa s-a sperat, să așeze edificiul național pe un fundament în întregime rațional. Istoria reală a naționalismelor a demonstrat însă, că astfel de criterii obiective și cu pre-

tenții de universalitate sunt de neatins[9]. Transformarea comunităților etnice premoderne în națiuni moderne a fost întotdeauna mediată chiar de contingențe istorice precum și de un efort politic conștient, neexistând granițe naționale prestabilite nici de voința divină, nici în mod natural[10]. Așadar, naționalismul nu poate oferi în totalitate criterii naționale și universal-valabile, dar aceasta nu schimbă însă importanta funcție a naționalismului de a modela comunitățile politice democratice.

Caracterul insuficient de rațional al principiului naționalist poate zdruncina bazele democrației și poate conduce la conflicte sângeroase (cele două războaie mondiale sunt un exemplu în acest sens). Din acest motiv, încercările de a nega realitatea și importanța naționalismului provin adesea din refuzul de a admite că democrația presupusă a fi întruchiparea raționalității este, totuși, clădită pe o bază nerațională. Incapacitatea de a recunoaște acest lucru i-a împiedicat pe unii dintre intelectualii occidentali să înțeleagă ceea ce se întâmpla cu adevărat în Uniunea Sovietică în anii *perestroikăi*. Avertismentele lor că naționalismul este un obstacol major în calea reformelor democratice arătau în ce măsură aceștia ignorau faptul că toate mișcările democratice din spațiul sovietic aveau în același timp un caracter naționalist. De altfel, pentru a-și justifica în fața Occidentului propriile interese (o reformare din interior a sistemului sovietic), Mihail Gorbaciov a utilizat ideea că orice manifestare a naționalismului în cadrul republicilor sovietice este nocivă: renunțarea la vechea structură a multinaționalității Uniunii Sovietice ar însemna prăbușirea în haos. În realitate, în contextul sovietic, naționalismul a fost premisa necesară pentru nașterea democrației în republicile succesoare: fosta Uniune Sovietică trebuia să se rupă de-a lungul granițelor naționale înainte ca orice fel de revoluție democratică să poată avea loc[11].

În multe dintre tinerele democrații postcomuniste a fost nevoie de naționalism pentru a pune apoi în mișcare procesul democratic. Iar odată realizate schimbarea și securitatea în interiorul granițelor, sentimentele naționaliste vor începe să scadă treptat în intensitate și importanță.

Liberalism și naționalism

Majoritatea denunțurilor naționalismului în numele democrației sunt, în realitate, denunțuri ale naționalismului în numele liberalismului. Liberalismul este doctrina politică și economică pentru care libertatea persoanei constituie valoarea politică supremă. Naționalismul, însă, acordă preeminență drepturilor colective bazate pe rasă, cultură sau altfel de trăsături comune. Liberalismul susține dreptul individului de a alege, în vreme ce naționalismul acordă întâietate unor aspecte care nu depind de o alegere individuală. Argumentul liberal fundamental împotriva naționalismului este acela că națiunea este "ireală", "artificială" în timp ce individul uman este în întregime "real".

Atitudinea liberalilor față de naționalism este mediată de atitudinea lor față de stat. Orice stat implică, în mod necesar, un anumit mod de dominație și represiune, lucruri pe care liberalii le detestă, prin natura lor. Prin urmare, pentru liberali statul este un rău necesar, acceptabil doar pentru că absența lui ar fi pentru individ un lucru și mai rău. În acest sens, a fost introdus contractul social pentru a legitima statul, singura forță capabilă să împiedice "războiul tuturor împotriva tuturor" și să garanteze libertățile individuale.

Dar ce fel de stat? Astăzi, este de la sine înțeles că liberalii preferă statul democratic oricărui altuia. Ei au ajuns la aceasta concluzie treptat: baza socială a liberalismului fiind dintotdeauna una elitist-aristocratică, ei s-au temut tot timpul de *demos*, privindu-l drept o amenințare la adresa libertății. Tirania majorității - deci a mediocrității - este o primejdie inerentă a democrației[12]. În cele din urmă, însă, au fost nevoiți să accepte și să respecte, cu anumite limite, voința majorității. Dar, voința majorității înclină adesea spre o doză mai mare sau mai mică de naționalism. Popoarele însele încep construcția democratică, atunci când le stă în puteri, cu crearea unor state naționale independente, care, în cele din urmă, se pot dovedi mai mult sau mai puțin atașate libertății decât "Vechiul Regim".

Am considerat ceva mai devreme că naționalismul este întotdeauna atât politic cât și etnic, că ideea de naționalitate este o idee politică, iar substanța sa este în mod ireductibil etnică. Impulsul neliberal al etnicității nu poate fi negat în întregime, dar poate fi modelat dacă este abordat din perspectiva naționalului. Mândria etnică pentru strămoșii comuni, o istorie și o tradiție glorioase, o limbă comună, un înalt grad de cultură etc pot fi subliniate într-un sentiment de respect patriotic față de realizările și instituțiile create de acel "noi" democratic (nu doar etnic). Celebrarea patriotică a unor astfel de lucruri irită poate sensibilitățile liberale, dar nu reprezintă vreo amenințare pentru minoritățile etnice. Din contră, o tradiție de toleranță față de minorități poate fi un motiv de mândrie națională. Diluarea substanței etnice a naționalismului poate conduce la șovinism, nazism sau fascism. Manifestările acestui chip urât al naționalismului nu provin dintr-o excesivă mândrie etnică, ci din lipsa unei manifestări politice sănătoase a sentimentului național. Atunci când nu se poate mândri cu realizări politice sau instituționale, un popor ajunge să se laude în schimb, cu identitatea sa etnică, rasială, lingvistică sau culturală moștenită.

Reflexiile acestea ne îndeamnă să ne îndreptăm atenția spre rolul diferit pe care naționalismul îl joacă atât în democrațiile consacrate, cât și în cele mai noi. Construcția democratică în democrațiile occidentale a avut nevoie, așa cum am văzut, de un principiu după care să fie modelat și format corpul politic, naționalismul fiind cel care a favorizat acest principiu. În democrațiile consolidate, instituțiile specifice unei guvernări

libere și legitime au luat naștere treptat, de-a lungul unor secole întregi de evoluție culturală, socială, spirituală și economică. Ideile liberale și complementele lor sociale, economice și culturale au premers democrația politică, considerată mai degrabă ca o modalitate de a limita puterea, decât ca un scop în sine.

Marginalizat în timpul relativ îndelungatei "păci" postbelice, naționalismul a recidivat ca o ideologie a regimurilor comuniste intrate în criza finală, deschizând în mare parte (mai ales în fostele republici sovietice) demersul spre construcția democratică. Pe fondul noilor liberalizări, care pentru cea mai mare parte a populației au coincis cu o inerentă scădere a nivelului de trai, naționalismul poate răbufni în forma sa cea mai agresivă - naționalismul etnic (din păcate, am văzut ce s-a întâmplat în Kosovo) - ca mișcare politică ce reclamă puterea și stoparea democratizărilor.

1 Francis Fukuyama, "The End of History?" în *The National Interest*, nr. 16 summer 1989, p.3-18. Considerațiile apărute în acest studiu au fost reluate și dezbătute pe larg de Fukuyama de-a lungul unui volum *The End of History and The Last Man* (New York, Free Press 1992). O ediție a acestei lucrări a apărut și în limba română la editura Paideia, București, 1994 (Introducerea făcută de Mihaela Eftimiu).

2 Ghia Nodia, "Naționalism și democrație", în Polis nr.4, 1994, p.88.

3 Ernerst Gellner, *Națiuni și naționalism*, București, ed. Antet, 1997.

4 Împărtășim accepțiunea lui Gellner cu privire la termenul de "naționalism": "Naționalismul este mai întâi un principiu politic care statuează că unitatea politică și cea națională ar trebui să fie congruente", ibidem, p.9.

5 E.J. Hobsbawm, *Națiuni și naționalism din 1780 până în prezent. Program, mit, realitate*, Chișinău, Ed. Arc, 1997, p.12.

6 Naționalismul este asemeni unei monede cu două fețe: una politică, cealaltă etnică. Unii au încercat să prezinte cele două fețe ca fiind distincte, însă, în practică, naționalismul este întotdeauna atât politic cât și etnic; ideea de naționalitate este una politică, nu poate exista naționalism fără o componentă politică, dar substanța sa este în mod absolut una etnică.

7 Definiția clasică a democrației îi aparține lui Joseph Schumpeter: "Democrația este acel aranjament instituțional pentru a ajunge la deciziile politice, prin care indivizii dobândesc puterea de a decide prin mijloacele luptei competitive în scopul de a câștiga votul populației", Joseph Schumpeter, *Capitalism, Socialism and Democracy*, New York Harper&Row, 1943, p.263.

8 Principiul legitimității este definit da Max Weber. Potrivit acestuia, statul este acel agent din cadrul societății care posedă monopolul violenței legitime. Max Weber, *The Theory of Economics and Social Organisation*, Berkely, California University of California Press, 1957 (Prima apariție în 1922).

9 A se vedea în acest sens criticile aduse de Ernerst Gellner și Hans Kohn, *The Idea of nationalism A Study in It's Origin and Backround*, New York, Macmillian,1994.

10 E.J. Hobsbawn îl urmează pe Hroch în împărțirea mișcărilor naționale. El consideră că există trei faze de dezvoltare: "În Europa secolului al XIX-lea când s-a dezvoltat, faza A, a fost pur culturală , literară și folclorică, neavând nici un fel de implicații politice și naționale. În faza B găsim un grup de pionieri și militanți ai «idei naționale» și începuturile campaniei politice în slujba acestei idei (...) și faza C în momentul în care programele naționaliste obțin sprijinul maselor sau o parte din sprijinul pe care naționaliștii pretind întotdeauna că îl au. Trecerea de la faza B la faza C este evident crucială în desfășurarea mișcărilor naționale". E.J. Hobsbawn, op.cit., p.14.

11 O descriere cuprinzătoare a dezmembrării Imperiului Sovietic o găsim în Françoise Thom, *Sfârșiturile comunismului*, Iași, Ed. Polirom, 1997.

12 Cu privire la această problemă, vezi Alexis de Tocqueville, *Despre democrație în America* (Vol I), București, Ed. Humanitas, 1995, p.326-337.

Despre părinți, copii și pușcării

Corina BISTRICEANU

Nu a trebuit să vină 15 septembrie pentru ca cei mici să afle despre noul lor drept – acela de a-și acuza părinții prea severi pentru "abuz". Grăbit să traducă tot în limbajul atât de lapidar al științei, omul modern construiește categorii inexistente până acum, în care se străduiește să așeze, meticulos, realitatea. La fel cum un corset sufocă trupul pe care pretinde că îl modelează, aceste categorii predefinite ascund, de multe ori, adevărul faptelor pe care pretind că le subsumează. Astfel s-au inventat categoriile "crizei de adolescență", a "abuzului familial" sau a "violenței domestice".

Adolescența în criză

În societatea actuală, tinerețea este asociată de multe ori tulburărilor psiho-somatice. Există obișnuința de a-i privi pe tineri și adolescenți cu suspiciunea sau chiar teama că, în orice moment, își pot dezlănțui energia tulbure care îi caracterizează, amenințând confortul psihic sau material al familiilor lor și al societății. De aceea, asistăm la dezvoltarea unui larg cadru de asistență a celor ce fac parte din această categorie: asistenți sociali, educatori, psihologi specializați în tot soiul de tulburări de personalitate, pentru care adolescența problematică este o adevărată mină de aur. Chiar și părinții sunt din ce în ce mai convinși că fiii lor au nevoie să fie consultați și tratați de profesioniști pentru a trece mai repede de această vârstă penibilă și periculoasă. Cum s-a ajuns aici?

În epoca modernă, copiii sunt miza progresului, iar societatea care se construiește perpetuu trebui croită pe măsura lor, se spune. De fapt, ei sunt cei care trebuie să răspundă "imperativelor" noii ordini, de la care atașamentul exagerat pentru valorile tradiționale i-ar putea abate. Ei nu mai aparțin numai familiei, căci reprezintă viitorul societății, națiunii, rasei; ei sunt producătorii, cetățenii și soldații de mâine. În timpul Revoluției franceze, Danton spunea că toți copiii "aparțin Republicii înainte de a aparține părinților lor", iar Bonaparte insista ca "legea să ia copilul încă de la naștere sub oblăduirea ei, să participe la educația sa, să-l pregătească pentru o profesie, să reglementeze cum și în ce condiții va putea să se căsătorească, să călătorească, să-și aleagă o carieră." . În 1790 se instituie chiar, în ceea ce privește salvarea victimelor tiraniei familiale, un tribunal de familie; el va fi totuși suprimat în 1796, dar statul își va păstra dreptul de a limita autoritatea paternă în materie de dezmoșteniri, de exemplu. Aceste tribunale renasc în vremea noastră, decizând scoaterea copiilor de sub tutela părinților în cazul în care aceștia acuză tratamente nedrepte. Aberațiile la care se ajunge în cazurile copiilor care hotărăsc să divorțeze de părinți sunt enorme.

Astăzi, legea este aproape de a se substitui în totalitate familiei. Denunțând-o ca un mediu cu potențial ostil individului, spațiu de manifestare a unui nou tip de violență – domestică – ce poate lua forme fizice, psihice, sexuale sau materiale (!), legea adoptată de Parlamentul României la sfârșitul lunii august transferă către Poliție sau Serviciul Medico-Legal responsabilitatea desfacerii legăturilor familiale, conjugale sau parentale.

O legislație pentru demonizarea familiei

Inteligență și mulți bani au fost puse în slujba "campaniei" de pregătire a populației pentru aplicarea acestei legi. Clipurile publicitare care ne arătau femei izbite și apoi călcate în picioare de trecătorii indiferenți sau transformarea unui cântec de leagăn în obsesie scelerată au conturat imaginea unor părinți și soți la fel de odioși ca asasinii în serie. Acesta este și mesajul urmărit în respectivele "campanii de educare", inițiate și sprijinite de Consiliul Național al Audio-Vizualului. Criminalul poate fi cel de lângă tine, așa cum se și întâmplă în multe din cazurile de asasinat din S.U.A., de pildă, modelul indiscutabil în materie de legislație de "protejare a familiei".

Vrem să amintim aici, cu titlu de exemplu, un dublu asasinat, comis în 1990, cunoscut în presa timpului ca "afacerea Menendez". Doi frați și-au ucis părinții și, deși vinovăția lor a fost probată fără nici o umbră de

îndoială, juriul californian a refuzat condamnarea. Motivul? Eficacitatea legislației de protejare a copilului de "abuzurile părintești" și, bineînțeles, incredibila credulitate a unui juriu hipnotizat de noile tehnici folosite de avocații curților americane, adevărate vedete, aproape la fel de celebre și de bine plătite ca starurile de cinema. Important în discuția noastră este faptul că, în apărarea adevăraților criminali, un rol esențial l-a avut lucrarea unui jurist specializat în drept familial, Paul Mones, intitulată *Copiii, victime ale abuzurilor sexuale, ucigași ai părinților lor*. Teza acestei cărți este că părinții uciși de copii sunt în întregime răspunzători pentru ceea ce li s-a întâmplat, crima imputându-li-se direct. Conform unui citat preluat din lucrarea lui Edward Behr, cel care relatează acest caz, Mones declara: "Eu lupt împotriva celor care sunt vinovați de abuzuri sexuale împotriva copiilor lor, numai că, în cazul meu, părinții sunt deja morți." Cinismul este maxim!Cel mai mic gest sau cea mai neînsemnată remarcă a unui părinte abuziv pot fi interpretate ca amenințare și pot declanșa legitima apărare. Copilul-victimă nu mai pierde timpul cu apelul la instanțele de protecție și rezolvă situația prin eliminarea pericolului. Este ultimul stadiu al drumului început odată cu legilația care postulează falimentul familiei, ca instituție incapabilă de a-și rezolva conflictele interne.

Societatea, între junglă și pușcărie

În înțelegerea omului ca individ izolat, care trebuie modelat, "educat" pentru a deveni sociabil, psohipedagogia modernă susține că impulsurile umane pro sau antisociale sunt determinate de primele experiențe ale copilăriei, întipărite în inconștient și care formează baza comportamentelor ulterioare. Educația devine, în acest sens, un proces de modelare și de manipulare a unui "material uman" mai mult sau mai puțin amorf, ai cărui autori concurenți sunt familia și societatea. Ceea ce înainte era simbioză se transformă în competiție. "Traumele ontogenetice" sunt accidente educaționale provocate de agresiunea masivă cu care cultura se impune naturii umane. Frustrările, complexele de tot felul a căror cauză se plasează în violența cu care normele culturale sunt impuse copilului generează un anumit registru cultural deficitar, la rândul său. Individul trebuie salvat, pe de o parte, de agresiunea familială, adică de insistența cu care familia impune primele norme de socializare, iar în al doilea rând de agresiunea modelelor culturale tradiționale, de asemenea oprimante pentru natura umană, care are nevoie, se spune, de eliberarea din lanțurile oricăror apăsări.

Conform reglementărilor moderne, singurele justificări ale menținerii coeziunii familiale sau sociale mai pot fi oferite doar de înclinațiile naturale: instinctul sexual, instinctul de reproducere, înclinațiile afective, regăsirea echilibrului psihic și fizic. Natura pare, însă, să joace feste familiei care își caută în ea întemeierea sau explicația rațională. Atunci când ne îndeamnă, de pildă, să nu ne reprimăm tentația de a ne schimba partenerii conjugali în virtutea unei cât mai bune compatibilități sexuale. Sau atunci când ne sugerează că poate greși hărăzindune, din punct de vedere anatomic, unui grup sexual, în timp ce ne-a înzestrat cu instincte ce țin de celălalt sex. Psihanaliza, postulând nocivitatea impulsurilor refulate, reușește să șteargă, dintr-o trăsătură de condei, toată educația morală care recomanda sublimarea trăirilor umane în idei și idealuri, pentru a o înlocui cu goana după instincte (între care tronează cel sexual) și cu terapia defulării. În completare, legea substituie morala cu imperativul comenzii sociale. Realitatea trebuie ordonată rapid, nu prin sedimentarea experiențelor transmise succesional, prin înlănțuirea generațiilor, nici comuniunea orizontală, orientată după un idelul binelui comun, ci prin forța brută a sistemului legal, gestionată de "specialiștii" în politici sociale. Această ordonare pendulează tot mai amplu între dezordinea permisă a instinctelor individuale și controlul social riguros. Între jungla vieții private și pușcăria raționalizării sociale, între animal și robot, ne rămâne tot mai puțin loc pentru a întâlni omul.

"Artileria grea" a Romfest XXI a descins la Iaşi

Părintele Gheorghe Calciu-Dumitreasa, preşedintele de onoare al Romfest XXI, s-a aflat din nou în România pentru două săptămîni. În această scurtă vizită, părintele a poposit şi la Iaşi, pentru a participa la o conferinţă cu public şi la lansarea numărului 7 al revistei *Rost*. A fost pentru prima dată cînd Părintele Calciu a vorbit în public în oraşul de pe malul Bahluiului. La Iaşi s-a mai înregistrat o premieră: la această acţiune a participat, alături de liderul spiritual al Romfest XXI, aproape întreaga conducere a organizaţiei.

Casa Pogor, din dulcele tîrg al Ieşilor, a găzduit duminică, 28 septembrie, conferinţa "Creştinism, naţionalism, democraţie în secolul XXI" - organizată de Romfest XXI în colaborare cu Muzeul Literaturii Române din localitate. Au participat aproximativ 150 de persoane.

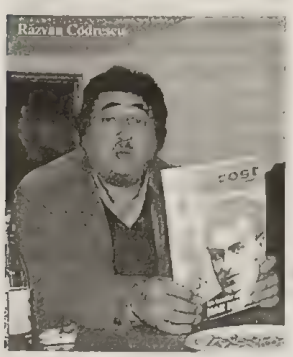

Oficiul de moderator l-a făcut prof. drd. Mihail Albişteanu, şef al filialei Iaşi şi vicepreşedinte naţional al Romfest XXI.

Asupra temei au zăbovit mai ales prof. Marcel Petrişor, preşedintele Romfest XXI, şi publicistul Răzvan Codrescu, membru al Consiliului Director al organizaţiei. Cei doi au arătat că sentimentul naţional, care stă la baza naţionalismului, este legitim şi că naţionalismul autentic în România nu poate fi decît creştin. Fără o temelie creştină, naţionalismul poate îmbrăca forme aberante: ca naţional-comunismul sau neonazismul. În opinia conferenţiarilor, naţionalismul luminat de învăţătura lui Hristos împiedică pierderea identităţii naţionale şi se opune globalizării nivelatoare.

Părintele Calciu a preferat să releve felul în care conceptele şi acţiunile umane izvorîte din acestea sînt plăcute sau neplăcute lui Dumnezeu, reuşesc sau eşuează după cum ştim să ni le limpezim în inimă. Acest proces nu se petrece din senin, ci numai cu ajutorul rugăciunii. Aşadar, Părintele Calciu a dat celor prezenţi un cuvînt de folos despre cum trebuie făcută rugăciunea pentru a căpăta ajutor de la Dumnezeu. Mentorul Romfest XXI a insistat, smerit, că nu se cuvine a fi slăvit pentru ceea ce spune, căci despre rugăciune a învăţat mai mult din experienţa unor mari rugători decît din a lui persoanală. Părintele a mărturisit că de cîte ori s-a rugat, Dumnezeu s-a milostivit de el şi l-a ajutat, chiar dacă după timp îndelungat de rugăciune.

După discursuri, Răzvan Codrescu a prezentat numărul 7 - pe luna septembrie - al revistei *Rost* şi a vorbit, cu măiestria-i cunoscută, despre programul publicaţiei.

În final, cei prezenţi au pus întrebări conferenţiarilor legate de tema propusă dar şi de evoluţia şi perspectivele Rost. Claudiu Tîrziu, directorul revistei *Rost*, a dat şi el lămuriri asupra orientării şi ambiţiior publicaţiei.

Această "baie de public" a revistei *Rost* şi a Romfest XXI a fost cea mai reuşită dintre toate cele pe care le-am organizat pînă acum. Desigur, ne aşteptăm ca roadele celor care vor urma să fie mai multe. Aşa să ne ajute Dumnezeu!

Foto Bogdan Onofrei

Puterea politică şi BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ.

Consideraţii istorice (1)

George ENACHE

În creştinismul răsăritean, relaţiile dintre biserică şi stat sunt statornicite pe baza principiului simfoniei. Recunoscându-şi reciproc identitatea proprie, cele două instituţii fundamentale au scopuri complementare, care se adresează aceluiaşi corp social. Statul este chemat să asigure supravieţuirea fizică a acestuia, în timp ce biserica este chemată să mijlocească devenirea corpului social în turma lui Dumnezeu, pregătind-o pentru viaţa de apoi. Deşi distincte şi autonome, cele două instituţii colaborează reciproc, în mod simbiotic. Astfel, statul, apărându-se de invadatori, apără implicit şi faţa văzută a bisericii, iar biserica, îndrumând pe credincioşi pe calea mântuirii, îi îndeamnă în acelaşi timp să-şi îndeplinească datoriile cele lumeşti. Această viziune generoasă a fost însă adesea încălcată de-a lungul istoriei, fie prin amestecul unei puteri în domeniul celeilalte, fie, începând cu epoca modernă, la dispariţia complementarităţii, statul tinzând, prin laicizare, să se ocupe de toate ramurile vieţii sociale, rolul religiei fiind treptat redus la nivelul credinţei individuale.

Unul din aspectele vieţii bisericii în care influenţa politicului s-a manifestat cel mai pregnant a fost alegerea sau îndepărtarea ierarhilor din funcţiile lor. Din punct de vedere canonic, puterea politică nu se putea amesteca deschis în alegerea ierarhilor. În acestea se spune că alegerea de episcop o face sinodul episcopilor din circumscripţia mitropolitană respectivă, în frunte cu mitropolitul (Canoanele 4, 6 Sinodul I Ecumenic; Canonul 3 Sinodul VII ecumenic; Canoanele 19, 23 Antiohia; 12 Laodiceea). La alegere trebuie să participe şi credincioşii (Canonul 6 Sardica şi 50 Cartagina), iar alegerea se face cu majoritatea voturilor (Canonul 6, Sinodul I Ecumenic). Investirea se face de către trei episcopi prin punerea mâinilor. Însă în virtutea faptului că în evul mediu conducătorii erau de fapt "ţara", prin puterea absolută de care dispunea domnul, de cele mai multe ori mitropolit devenea cel sprijinit de acesta. Dimitrie Cantemir, în *Descrierea Moldovei*, arăta limpede care sunt relaţiile între biserică şi domnie: "Privegherea dinafară asupra bisericii Moldovei cade în seama domniei însăşi, care ia aminte cu râvnă şi cu multă grijă ca purtarea şi învăţătura feţelor bisericeşti să se potrivească cu temeiurile credinţei; ca nici unul dintre dânşii să nu se abată din calea adevărului şi să nu ascundă inimă de lup sub piele de oaie... După ce a dobândit întărirea domniei, trei episcopi ai Moldovei împlinesc punerea mâinilor deasupra capului şi dau de ştire patriarhului de Constantinopol printr-o scrisoare că cutare şi cutare om cucernic, cu frica lui Dumnezeu şi învăţat, s-a ales cu ajutorul Sfântului Duh şi nu în alt chip care să atârne de vrerea omenească. Acelaşi lucru îl face domnul printr-o scrisoare osebită... la care lucru patriarhul nu poate să se împotrivească cu nici un fel... Cu toate că mitropolitul stă la un loc de cinste aşa de înalt, totuşi el nu poate nici să aşeze şi nici să scoată din scaun pe vreunul dintre arhiereii săi, căci numai domnul poate să cântărească felul de viaţă şi învăţătura acelora care ar putea să fie aleşi şi să cerceteze pricinile celor ce trebuie să fie scoşi din slujbă, precum şi să hotărască. Căci domnia a luat pe seama ei toate acestea; numai binecuvântarea după canoanele statornicite de apostoli a lăsat-o în grija mitropoliţilor. În schimb nici domnul nu poate să schimbe, să adauge sau să scoată ceva din treburile duhovniceşti... Această rânduială nu o ţin decât domnii cei evlavioşi. *Căci, dacă domnul nu cinsteşte credinţa, atunci nici o lege nu poate să-l îngrădească*". Consecinţa acestei situaţii a fost că, de multe ori, mazilirea unui domn însemna şi plecarea mitropolitului rânduit de acesta, care îşi putea recâştiga cârja arhierească dacă protectorul său revenea pe tronul ţării. Schimbarea destul de frecventă a mitropoliţilor afecta însă puţin viaţa profundă a bisericii, care se desfăşura după aceleaşi rânduieli seculare, iar averile proprii îi confereau un grad ridicat de autonomie. Schimbarea persoanei din fruntea statului nu însemna şi o viziune nouă asupra societăţii, economiei, relaţiilor biserică-stat, asupra cărora biserica să se pronunţe.

Impactul modernităţii

Modernizarea, care manifestă tot mai mult şi în spaţiul românesc, mai ales după Unirea din 1859, a afectat în mod radical echilibrul de secole dintre puterea politică şi instituţia bisericească. Alexandru Ioan Cuza a căutat să introducă rânduială şi în viaţa bisericească de la noi, înspirat însă de ideile manifestate în Occident după revoluţia franceză. Astfel, prin măsurile luate de el, Biserica ortodoxă a devenit *de facto* o biserică de stat, asemănătoare bisericilor luterane din statele nordice. Prin *Legea pentru numirea de mitropoliţi şi episcopi eparhioţi în România* (11 mai 1865), hotăra numirea episcopilor direct de către domn, încălcând, cel puţin formal, în mod grav canoanele. Prin legea secularizării şi transformarea preoţilor în lefegii ai statului, Cuza reducea biserica la rolul unui simplu departament, care se ocupă cu administrarea nevoilor religioase ale populaţiei. Căsătoria civilă, desfiinţarea şcolilor patronate de biserică, reducerea

Alexandru Ioan Cuza şi Ion I.C. Brătianu, doi oameni care s-au amestecat în viaţa Bisericii Ortodoxe Române.

drastică a implicării sociale a Bisericii, prin preluarea asistenţei sociale de către stat, au contribuit şi ele la scăderea rolului Bisericii. Ajunsă la mâna statului pentru obţinerea de venituri, cu viaţa mănăstirească într-o gravă decădere, Biserica ortodoxă, în integralitatea ei, devenise, mai mult ca niciodată, strict dependentă de puterea politică. Cu toate acestea, mai mulţi ierarhi s-au opus categoric legii din 1865, având şi sprijinul Patriarhiei ecumenice, pe motivul, evident, de necanonicitate. Abia în decembrie 1872, prin noua *Lege canonică a Bisericii Ortodoxe Române*, se preciza că episcopii sunt aleşi, dar de membrii Sinodului (alcătuit din cei doi mitropoliţi, episcopi şi arhiereii titulari), alături de toţi deputaţii şi senatorii ortodocşi în funcţie. Cercul celor eligibili era extrem de restrâns: episcopii erau aleşi din rândul arhiereilor titulari (8 la număr), iar mitropoliţii din cei 6 episcopi. Efectele au fost catastrofale, prin alegerea numai a acelor persoane fidele partidului aflat la putere. Era de ajuns ca ceva să nu convină, pentru ca scaunul unui ierarh mai reticent să se clatine. Astfel, mitropolitul Iosif Gheorghian este obligat să-şi dea demisia (1893), în urma refuzului său de a acepta *Legea clerului mirean şi a seminariilor*, propusă de Take Ionescu. În locul său este instalat Ghenadie Petrescu, cu ajutorul conservatorilor. În timpul guvernării liberale (1896), acesta este acuzat de încălcarea mai multor canoane. Acestea sunt clare în ceea ce priveşte condiţiile în care poate fi acuzat şi judecat un episcop, rolul esenţial jucându-l Sinodul, singurul care poate da pedepse pe linia bisericească. Ori, pentru a păstra o aparenţă de legalitate, Partidul Liberal, care urmărea îndepărtarea lui Ghenadie, a făcut în aşa fel încât acesta să fie judecat de Sinod. Partidul Liberal deschidea astfel o tradiţie care se va dovedi funestă în anii care vor urma, nefiind practic nici o diferenţă între îndepărtarea lui Ghenadie Petrescu şi cea a episcopului Nicolae Popovici al Oradiei în 1950, decât faptul că acesta din urmă a fost pensionat, păstrându-şi calitatea de fost ierarh, în urma eforturilor Patriarhului Justinian. După Petrescu, revine ca mitropolit Iosif Gheoghian, în urma unor manevre ciudate, fiind urmat de Athanasie Mironescu, care va sfârşi şi el prin demisie în 1911. Cauza a fost nefericita *Lege a Consistoriului Superior Bisericesc*, prin care se încerca o palidă apropiere de preoţii simpli, lipsiţi de venituri şi neavând posibilitatea să-şi afirme într-un cadru legal cerinţele, legea fiind o nereuşită pastişă după statutul şagunian. Împotriva ei se va ridica Gherasim Saffirin, episcop de Roman, considerând-o anticanonică. Izbucneşte un scandal imens, care marchează grav viaţa bisericească de la noi. Mitropolitul este absolvit de vină, dar, cum am spus, îşi dă demisia, iar Saffirin, în mod firesc, este depus din scaun, pentru acuze nefondate. Mitropolit primat devine Conon Arămescu-Donici, care se va retrage din scaun, în urma faptului că a fost obligat să semneze în timpul ocupaţiei germane a Bucureştiului o proclamaţie prin care cerea armatei române refugiate în Moldova să nu mai lupte împotriva trupelor Triplei Alianţe.

Perioada interbelică. Speranţe, confruntări, deziluzii

Pentru oricine starea de lucruri prezentată apare extrem de gravă. Lucrurile se vor schimba totuşi după 1918, în primul rând aportului adus de ortodoxia din noile provincii, şi anume biserica ardeleană prin organizare ei şi demnitatea membrilor laici ai diferitelor adunări, necontaminaţi de politicianism, Bucovina prin imensul fond bisericesc şi prestigiul mănăstirilor, şi Basarabia, prin excepţionala viaţă religioasă.

Dintre toate se remarcă însă Biserica ortodoxă din Ardeal, care devenise, mai ales după reorganizarea realizată de mitropolitul Andrei Şaguna, o instituţie puternică şi autonomă, un adevărat portdrapel al afirmării identităţii naţionale în Transilvania. Aflată într-un stat ostil ei sau cel puţin indiferent, dar care respecta în general principiul autonomiei bisericii, ortodoxia transilvană a luat în grija ei multe din aspectele vieţii sociale şi naţionale, care, de obicei, sunt o datorie a statului. Una din ele a fost învăţământul, prin înfiinţarea unui mare număr de şcoli confesionale. De asemenea, biserica se implica adânc în dezvoltarea vieţii naţionale, prin sprijinirea publicaţiilor, a adunărilor şi cercurilor culturale. Graţie mobilizării eforturilor întregii comunităţi, s-a reuşit constituirea unei averi proprii, care, deşi mică în raport cu veniturile celorlalte confesiuni din Ardeal, permitea totuşi o independenţă financiară faţă de stat. Ierarhii erau aleşi de adunările eparhiale sau Congresul Naţional Bisericesc (în cazul mitropolitului), alcătuite dintr-o treime clerici şi două treimi mireni. Prin aceasta, poporul român, prin elita sa, participa în mod efectiv la viaţa bisericii, stabilindu-se astfel legături trainice. Puterea de la Budapesta putea să recunoască sau nu alegerea unui ierarh, şi s-a întâmplat ca unii aleşi să nu fie recunoscuţi. Însă adunările bisericeşti aveau grijă să aleagă în locul celui respins tot un om de valoare, astfel încât Biserica ortodoxă din Ardeal a mers constant pe o pantă ascendentă, iar autonomia ei a fost în general respectată, ea bucurându-se, spre deosebire de Biserica din Vechiul Regat, de o stabilitate remarcabilă şi de un mare prestigiu.

Aceste tradiţii aduse de noile provincii la patrimoniul României Mari a făcut imposibilă păstrarea vechilor rânduieli din Vechiul Regat. Noul mitropolit primat Miron Cristea, fost episcop de Caransebeş, era hotărât să impună principiul autonomiei Bisericii ortodoxe, afirmând următoarele: "În năzuinţele noastre spre autonomie, uşor se pot ivi susceptibilităţi din partea organelor statului, care, până acum, au avut, după părerea noastră, ingerinţe şi în astfel de afaceri bisericeşti, unde nu a fost nici o trebuinţă. Dar, rog pe toţi membrii constituantei, şi, mai ales, ai clerului, ca fii ai bisericii dominante a statului român, şi deci ca unii care sunt în drept a aştepta şi de la organele statului numai ajutorul cel mai dezinteresat, să căutăm din tot sufletul a preciza, în modul cel mai norocos pentru ambele părţi, raportul dintre biserică şi statul român, încât nu numai *suprema lex* a suveranităţii statului român să fie pretutindeni respectată, ci să ne asigurăm pentru viitor un sprijin moral şi material, mult mai efectiv şi mai simţitor al statului faţă de biserica naţională şi oficială şi să asigurăm pentru un viitor cât mai lung, cea mai armonioasă colaborare dintre biserică şi stat. Celor ce vor să susţină starea de umilinţă a bisericii din Vechiul Regat - întrucât or mai fi de aceştia - le zicem cu Apostolul, ce s-a citit azi la slujbă, să se renunţe la gândul care mai pune jug peste grumazul ucenicului lui Hristos".

Unele semne ale schimbării se manifestă prin elaborarea unui Statut al Bisericii Ortodoxe Române, inspirat în mare parte de cel al lui Şaguna şi de afirmarea voinţei eparhiilor de a-şi alege singure ierarhii. Acest lucru s-a întâmplat în Ardeal, prin alegerea lui Nicolae Bălan ca mitropolit exclusiv de către Congresul bisericesc din Ardeal, fapt care s-a petrecut şi în cazul episcopilor aleşi la Arad, Cluj sau Oradea. De asemenea, basarabenii îşi vor impune proprii candidaţi, Gurie Grosu ca mitropolit al Basarabiei şi Dionisie Erhan ca episcop de Cetatea Albă.

Cu toate acestea, vechiul obicei al partidelor politice de a manipula viaţa bisericii nu a dispărut. Din acest punct de vedere, un rol major l-au jucat liberalii. Ion I.C. Brătianu este cel care a sprijinit de altfel venirea ca mitropolit primat a lui Miron Cristea. Prin măsuri succesive, o mare parte din oamenii cu răspunderi în viaţa Bisericii vor fi datori acestuia. Ideea că Biserica ortodoxă a devenit o anexă a Partidului Naţional Liberal a făcut ca celelalte partide să lovească, adesea fără discernământ, într-o instituţie care, în mod normal, ar fi trebuit să fie bun naţional şi care să nu fie afectată cu nici un chip de schimbarea guvernelor. Situaţia, destul de gravă, în care ajunsese iar Biserica, este relevată de o scrisoare a lui Miron Cristea către Dinu Brătianu, răspuns la o intervenţie a acestuia pentru ca un preot favorit să fie numit protopop. În ea se spunea următoarele: "Biserica, prin fruntaşii săi, nu trebuie să îndepărteze pe credincioşi, ci să-i închege. Biserica adeseori lasă pe cei mulţi şi buni şi aleargă după cei înstrăinaţi de ea, ca să-i apropie, după cuvântul lui Hristos: "făcutu-m-am tuturor toate, ca pe toţi să-i dobândesc". Guvernele anterioare coaliate cu toate partidele politice neliberale şi cu toţi reprezentanţii lor din parlament, tocmai de aceea au încercat să sdrobească legea de organizare a bisericii, să ne anuleze toate alegerile eparhiale, să dizolve Congresul, mi-au scos 200 protopopi din buget, ne-au sistat justiţia bisericească, care de cinci ani nu funcţionează. Au câştigat şi pe M.S. Regele pentru proiectele lor. Nici pe vremea ungurilor n-am trecut eu prin mai mari chinuri sufleteşti, până ce am putut salva legea şi organizaţia. Nu se poate afirma că Biserica preferă ostentativ pe unii faţă de alţii, că nu e a ţării întregi, a neamului întreg. Deci nu-i spre binele Bisericii ca unii din fruntaşii ţării, care în viitor iarăşi vor veni la cârmă, să-i bruscăm, să-i nemulţumim, şi apoi să se răzbune asupra bisericii; favorizând până şi pe ungurii iredentişti, iar pe noi, ortodocşii, neglijându-ne. Biserica trebuie să fie bună maică a tuturor. Mulţi preoţi au devenit pentru "unii mumă, pentru alţii ciumă". De aceea credincioşii se fac sectari etc. Preotul trebuie să merite de la toţi numele de "părinte". Dl. Duca - fost membru în corporaţiile bisericeşti - era ţinut la curent cu frământările noastre şi a combătut şi el că biserica trebuie să se ferească de momente care să irite

pe cei din alte partide, să-i ducă la distrugerea organizației și să-i facă a persecuta biserica. Dl. Duca știe cum într-un caz grav a trebuit și în numele lui să dau garanție chiar M.S. Regelui că în biserică nu ne vom conduce de considerente de partid. Dl. Duca era în parlament când șefii tuturor partidelor au atacat biserica și corporațiile ei, zicând "că nu-s ale fiilor Bisericii, ci ale unui singur partid". Toți au promis a distruge corporațiile ei etc. etc. Dl. Iorga mi-a trimis chiar scrisoare că nu intră în o corporație, care nu-i a Bisericii, care ca și pe fiul cel pierdut îl aduce la sânul ei, nu respinge pe fruntași". Scrisoarea, în ansamblul ei, sugerează că Miron Cristea ar fi dorit să fie deasupra acestor dispute însă, pentru a apăra Biserica, el trebuie să aibe "cele mai bune intenții față de toți și aceeași părintească considerație", fapt care amintește până la urmă de celebrul "român imparțial", conturat atât de bine în operele lui Caragiale. Biserica ortodoxă revenise în situația de a fi obligată "să nu supere pe nimeni", salutând noile guvernări și înregistrând automat voința acestora.

Evident, faptul a nemulțumit profund pe mulți reprezentanți ai Bisericii, care, pe diferite căi, au încercat să găsească o soluție de ieșire din această servitute. Unul dintre ei a fost Nicolae Bălan, Mitropolitul Ardealului. Format în tradiția ardelenească a autonomiei bisericii și a rolului major jucat de aceasta în viața poporului român, el a militat pentru un adevărat "primat spiritual" (în sensul acreditat de Jacques Maritain), afirmând în mod constant faptul că Biserica nu se supune Statului, și, mai mult, acesta ar trebui să asculte sfaturile Bisericii și să promoveze în rândul poporului o viață morală conformă virtuților creștine. În acest sens, el a cerut de mai multe ori ca relațiile Bisericii ortodoxe cu statul român să fie stabilite pe baza unui tratat de tipul concordatelor încheiate de Biserica catolică, prin care aceasta își asigura o deplină suveranitate asupra treburilor bisericești. Bălan a dat în mod constant exemplul Bavariei, care încheiase concordate cu toate cultele istorice de pe teritoriul ei. Răspunsul puterii politice a fost dezarmant: Biserica ortodoxă a fost permanent sub controlul statului iar funcționarea ei se realizează numai pe baza unei legi de stat. Mai mult, s-a spus că atribuțiile bisericii ardelene, așa cum le stabilise Șaguna, nu mai sunt de actualitate, acestea fiind stabilite în condițiile în care românii trăiau într-un stat care nu le reprezenta interesele. Însă, odată cu crearea României Mari, nu mai exista nici un motiv pentru ca Biserica să mai îndeplinească activități care trebuie să revină exclusiv statului. Un simptom evident al acestui curent de gândire este dorința de a trece sub controlul statului școlile confesionale ortodoxe din Ardeal. Acestor încercări de limitare a rolului Bisericii, Nicolae Bălan le-a răspuns, e adevărat destul de excesiv, prin luarea în considerație a modelului teocratic.

Asemenea poziții nu conveneau evident puterii politice. Dacă Bălan a fost mai puțin afectat, alți ierarhi au suferit mult de pe urma măsurilor luate de guvernanți împotriva lor. Printre aceștia, sunt de notorietate cazurile episcopului de Râmnic, Vartolomeu Stănescu, mitropolitului Basarabiei, Gurie Grosu, mitropolitului Bucovinei, Visarion Puiu, sau episcopului ales de Bălți, Benedict Ghiuș.

Puțin cunoscut azi, Vartolomeu Stănescu a fost o personalitate a Bisericii. Excelent organizator și administrator, el a fost unul dintre promotorii așa numitului "creștinism social". El are de altfel două lucrări importante: *Scurte încercări de creștinism social*, București 1913, 132 p. și *Femeia ca factor social*, ed. a II-a, Râmnicu Vâlcea, 1936, 125 p. Grupând toți preoții olteni în asociația *Renașterea*, el i-a stabilit următoarele obiective:

a) Cultivarea pe plan teologic și social a preoțimii prin un cât mai strâns contact cu cartea și prin folosirea, colectiv, a experiențelor și inițiativelor individuale probate.

b) Un plan uniform și unitar de acțiune socială a clerului.

c) Culturalizarea, evanghelizarea și moralizarea satelor și orașelor prin fapte și înfăptuiri.

d) Cultivarea simțământului de solidaritate între preoți pe de o parte și între preoți și popor pe de altă parte.

e) Crearea de venituri proprii preotului individual și preoțimii în general pentru sprijinirea celor în suferință, încurajarea celor merituoși, pentru înlesnirea operii sociale ca are de înfăptuit și, eventual, de a se susține singură când vremurile i-ar fi potrivnice.

f) Apărarea prestigiului Bisericii și preoțimii, fie colectiv, fie individual.

Aproape fiecare parohie avea bibliotecă pusă la dispoziția credincioșilor, cor bisericesc, cantină pentru săraci, organiza conferințe sau șezători. Preoții se perfecționau în așanumitele cercuri parohiale. Fondurile pentru activitatea socială a bisericii proveneau în mare parte din resurse proprii. Episcopul rămnicean a inițiat întemeierea băncilor populare ale preoților, din cadrul sistemului cooperatist, prin intermediul cărora s-au asigurat bani atât pentru preoții bătrâni sau aflați în nevoie, cât și pentru a finanța cantinele sociale sau alte activități. În dezvoltarea acestui sistem, un rol deosebit l-a avut preotul Ioan Marina, viitorul patriarh Justinian.

Vartolomeu va intra în conflict cu oamenii politici locali în urma gestului său de a retrage banii episcopiei de la băncile patronate de partidele liberal și țărănesc și de a-i depune la o bancă a Bisericii. Faptul a nemulțumit profund, mai ales că atunci criza economică era în plină manifestare, iar aceste bănci aveau nevoie de banii episcopiei pentru a supraviețui. În consecință, a început un atac pe toate fronturile, atât în presă cât și în parlament, prin interpelări ale deputaților din Oltenia. Principalele capete de acuzare erau proasta gestionare a fondurilor episcopiei și vânzarea funcțiilor de preot, adică acuze pentru care un episcop putea fi caterisit. Numeroasele controale financiare efectuate n-au arătat însă nici o încălcare a legii, iar acuzația de vânzare a posturilor de preoți s-a dovedit la fel de lipsită de fundament.

Reacția episcopului Vartolomeu nu s-a lăsat așteptată. La sfârșitul anului 1935, în cadrul unei conferințe a clerului oltean, el a cerut preoților să iasă din partidele politice. Cei care refuzau pierdeau drepturile asigurate de asociația Renașterea și erau obligați la penitență la schitul Frăsinei, unde regimul este deosebit de aspru. În scurt timp, adeziunile preoților au fost strânse la episcopie de unde vor fi confiscate de Siguranță, care deschide dosar episcopului.

Șocul a fost mare pentru clasa politică. Un deputat (I. Plessia) a cerut în plenul Adunării nici mai mult, nici mai puțin, ca Vartolomeu să fie dat pe mâna unei comisii medicale, să se vadă dacă are discernământ! Dacă se dovedea că are, atunci urma să fie trimis la judecată în fața Sf. Sinod și a Înaltei Curți de Casație. Până la urmă, criza se va rezolva prin pensionarea lui Vartolomeu în 1938, care își va duce existența la mănăstirea Bistrița până la moarte, petrecută în 1954.

Gurie Grosu, mitropolitul Basarabiei, a nemulțumit clasa politică prin faptul că a fost impus de comunitatea locală. Gurie, om extrem de evlavios și unul din promotorii românismului în Basarabia, a realizat și el numeroase lucruri pentru eparhia sa. Foarte iubit de credincioși, era perceput ca un adevărat etnarh, lider politic și spiritual în același timp a basarabenilor, fapt care, evident, a stârnit numeroase invidii. În același timp misiunea sa era îngreunată de situația deosebit de complexă din Basarabia. Era vorba în primul rând de minoritatea rusofonă, care folosea orice prilej pentru a submina autoritatea reprezentanților statului român. Presa de limbă rusă a jucat un rol important în menținerea un timp mai îndelungat a fenomenului stilist în Basarabia. Existau de asemenea vechile secte, printre care cea inochentistă. În plus, în mentalitatea unor preoți basarabeni se infiltrase mentalitatea "slobodei", adică a ideii bolșevice de a acorda drepturi depline preoților simpli în dauna puterii episcopale. Gurie a fost atacat din aceste orizonturi multiple, însă poziția lui nu a fost afectată serios până când nu a intrat în conflict cu Carol al II-lea, din cauză că i-a cerut în 1930 să rămână alături de soția sa legiuită, principesa Elena a Greciei.

Conflictul a izbucnit în 1934, identic ca și în cazul lui Vartolomeu. Gurie a fost mai întâi atacat de un deputat mirean din Adunarea eparhială, Dumitru Topciu, care l-a acuzat de numiri și destituiri abuzive de preoți. Printre noii numiți se afla și un preot de o moralitate mai dubioasă, pe care însă mitropolitul îl va revoca rapid, zadarnic, scandalul izbucnind rapid. La aceasta s-a adăugat dizolvarea în ianuarie 1936 a Secției Administrative a Consiliului Eparhial, Gurie motivând că membrii acesteia mai mult se ceartă decât își fac treaba. Adunarea eparhială l-a atacat dur pe mitropolit pentru acest gest, deși el era perfect îndreptățit să-l facă. El ar fi liniștit lucrurile, dacă nu venea o hotărâre a Ministerului Cultelor care anula, fără nici un drept, decizia ierarhului, fiind un amestec abuziv în treburile interne ale bisericii. Gestul a încurajat pe dușmanii mitropolitului. Tot Dumitru Topciu îl va acuza în Senat de exploatarea în beneficiu personal a unor bunuri mitropolitane. Deși s-a demonstrat că totul era perfect legal, prin intermediul presei, ca și în cazul lui Vartolomeu, s-a pornit o campanie teribilă împotriva ierarhului basarabean. Mai multe comisii vin în control. Mai puțin înclinat spre administrație, lui gurie i s-au găsit anumite nereguli în gestiune. Ca urmare, Ministrul Cultelor Victor Iamandi îi cerea să demisioneze, fiind găsit vinovat de lipsa a peste 11.500.000 lei. Altfel, îl amenința cu trimiterea în fața Înaltei Curți de Casație, gestul fiind clar de intimidare. Refuzând să demisioneze, Sf. Sinod, în ședința din 11 noiembrie 1936, îl "suspenda temporar" din funcție, pe timpul cercetărilor efectuate de Curtea de Casație, urmând să stea într-o mănăstire în afara eparhiei sale. Faptul nu avea nici o acoperire canonică. Doar temporară, "suspendarea" s-a prelungit nedefinit, până în 1941, când Gurie face cerere de pensionare, văzând că nici noul regim al lui Ion Antonescu nu are de gând să-l ajute. A murit în noiembrie 1943, fiind îngropat la mănăstirea Cernica. Faptul că acuzațiile aduse erau doar un pretext pentru a-l înlătura este susținut de necontinuarea anchetei Curții de Casație.

Î.P.S. Miron Cristea și Monseniorul Iuliu Hosu, într-o delegație a unioniștilor transilvăneni

Visarion Puiu este un caz deosebit, în sensul că de două ori a fost lovit de puterea politică, de două ori a fost reabilitat. Personalitate vulcanică, mereu contestatară, el nu rata nici un moment prilejul pentru a-și critica colegii de episcopat. Articolele sale despre fața întunecată a Bisericii au fost adunate în cartea intitulată *Glas în pustiu*. În calitate de episcop de Hotin, el a desfășurat o activitate remarcabilă într-o eparhie mică și săracă. Datorită meritelor

P. S. Vartolomeu Stănescu

Mareşalul Ion Antonescu

P. S. Visarion Puiu

sale, a fost promovat mitropolit al Bucovinei. În această perioadă şi el a avansat mai multe planuri privind reforma bisericii. Aprecierile sale la adresa Bisericii catolice, fapt care i-a făcut pe unii să considere că ar fi fost catolicizant, se datorau puterii acesteia de a fi o instanţă independentă, puţin afectată de amestecul politicului. Intrat în conflict cu Carol al II-lea, a fost acuzat că a făcut afaceri ilegale pe seama Fondului bisericesc bucovinean. În mai 1940 Visarion Puiu trebuia să se retragă din scaun şi pleca la mănăstire. A fost reabilitat de Antonescu, care l-a numit în 1942 şef al Misiunii Ortodoxe din Transnistria.

Ierarhii menţionaţi, dar şi alţii, precum şi mulţi preoţi au fost acuzaţi că au avut legături cu Mişcarea legionară. Din perspectiva conflictului latent cu statul burghez, care se manifesta în acei ani, legionarii, prin discursul lor în favoarea bisericii, prin iniţiativele lor de a promova în rândul tineretului o viaţă conformă principiilor creştine, au fost priviţi cu simpatie de unii ierarhi sau preoţi, care i-au încurajat să ducă un mod de viaţă creştin. Gurie sau Vartolomeu dăduseră de câteva ori binecuvântare unor şantiere deschise de legionari în raza eparhiei lor, în vederea construirii unor cămine sau mănăstiri, acţiuni care în sine nu aveau nimic rău, însă nu se poate afirma că deveniseră legionari. Biserica nu a devenit niciodată a anexă a Mişcării legionare, după cum afirmă unii, iar faptul că unii reprezentanţi ai acesteia au crezut o perioadă că ea poate fi mai bună decât vechile partide, ţine de acea rezervă de speranţă şi încredere iniţială pe care orice om le acordă cuiva. De altfel, gesturile celor doi ierarhi ţin de perioada de început a activităţii Mişcării. Treptat, pe măsura manifestării în forme tot mai violente, oamenii Bisericii (ortodoxe, dar şi greco-catolice) îşi vor retrage sprijinul acordat iniţial Gărzii de Fier. Pentru Biserică era o altă dezamăgire.

În toţi aceşti ani, în rândurile clerului a circulat o speranţă ciudată, care seamănă bine cu situaţia Senatului roman din timpul Imperiului. Dacă oficial tot Senatul se declara fidel Cezarului, în taină, unii au păstrat până târziu speranţa revenirii la Republică. Acest lucru se mai putea întâmpla numai în cazul în care un împărat generos ar fi renunţat de bunăvoie la puterea sa, pentru a o încredinţa Senatului. Acest "împărat-mesianic", anticipat de persoana anumitor Cezari, nu a venit niciodată. Prăbuşirea regimului lui Carol al II-lea, vinovat de altfel de cele mai mari abuzuri la adresa Bisericii în perioada interbelică, a produs manifestarea unei astfel de speranţe. Chiar în septembrie 1940, Nicodim înainta generalului Antonescu un proiect cuprinzător de reformă a bisericii, prin care se cerea o precizare limpede a cuprinsului autonomiei bisericii şi neimplicării acesteia în viaţa politică. Prea sistematic pentru a fi redactat în câteva zile, documentul înaintat de patriarh arată de fapt adevăratele dorinţe ale bisericii, manifestate cu ocazia instaurării unui nou regim politic care se prezenta drept cel în stare să rezolve problemele societăţii româneşti. Din păcate, Antonescu, deşi om credincios, în afară de cuvinte de politeţe, nu a oferit altceva Bisericii. Confruntat cu marile probleme generate în urma prăbuşirii României Mari şi a declanşării Războiului din Est, mareşalul a găsit rezolvarea în menţinerea societăţii româneşti într-o permanentă stare de alarmă, într-o mobilizare de tip militar. Astfel, în concepţia lui, Biserica devine un alt corp de armată care trebuie să se supună exigenţelor Conducătorului Statului. Un rol deosebit în acest sens l-a jucat Mihai Antonescu, el fiind cel care dirija biserica "în interesul Neamului şi a ţării". Un exemplu în acest sens este încercarea acestuia de a împiedeca Biserica să mai accepte în rândul ei convertiţi evrei, fapt care astârnit opoziţia lui Nicolae Bălan. La începutul anului 1944 au loc alegeri pentru mai multe eparhii vacante. La Bălţi fusese ales Benedict Ghiuş. Nefiind agreat de Mihai Antonescu, el nu a fost confirmat în funcţie.

(Va urma)

DIMITRIE CANTEMIR ŞI UITAREA ROMÂNEASCĂ

Răzvan CODRESCU

Trei culturi sud-est europene - cea română (de dincoace şi de dincolo de Prut), cea rusă şi cea ucraineană – îl revendică pe principele-cărturar Dimitrie Cantemir (26 octombrie 1673-21 august 1723), iar o a patra – cea turcă – i se recunoaşte profund îndatorată.

Dimitrie Cantemir, chiar dacă şi-a petrecut cea mai mare parte a vieţii în diferite forme de surghiun (fie la Constantinopol, în tinereţe, cînd a garantat timp de 3 ani, ca ostatec, fidelitatea tatălui său faţă de Poartă, iar pînă la urmă a petrecut acolo, cu intermitenţe, aproape două decenii; fie în Rusia, la maturitate, de unde Petru cel Mare a refuzat să-l extrădeze după dezastrul de la Stănileşti, din 1711, păstrîndu-l ca sfetnic intim, pînă la moarte), aparţine însă organic istoriei şi culturii româneşti. În limba română şi-a scris opera de creaţie (*Istoria ieroglifică* şi, în parte, *Divanul*), precum şi ultima sinteză istorică, *Hronicul a vechimii româno-moldo-vlahilor*. Românilor le-a închinat o parte însemnată a operei sale istoriografice în limba latină (*Descriptio Moldaviae*, *Vita Constantini Cantemyrii*). Pe tronul Moldovei româneşti şi-a trăit marea aventură a vieţii (tentativa de cruciadă antiotomană, în alianţă cu ţarul pravoslavnic). Familia însăşi, dincolo de legenda genealogică a unei străvechi origini tătăreşti (*Can-Temir* ar veni de la *Can*, variantă a numelui comun "Han", şi *Temir*, variantă a numelui propriu "Timur", evocîndu-l pe marele han cunoscut drept de Timur-Lenk sau Tamerlan), avea origini răzeşeşti, atât dinspre tată (Constantin Cantemir, ajuns boier şi domn prin virtuţile sale militare), cît şi dinspre mamă (Ana Bantăş, fiică de boiernaşi proveniţi din negustori locali, la origine, probabil, tot răzeşi).

În ruseşte (limbă în care mai substanţiale vor fi contribuţiile fiului său Antioh, considerat unul dintre părinţii poeziei ruse moderne) a scris puţin şi conjunctural, iar *Sistemul religiei mahomedane*, apărut în versiune rusă - *Kniga sistima ili sostoianie muhammedanskiia religii* - la Petersburg (1722), a fost iniţial redactat în latineşte. De Ucraina nu-l leagă decît faptul de a fi avut acolo moşie, unde a şi murit (de înmormîntat fiind însă înmormîntat la Moscova, în bisericuţa cu hramul Sfinţilor Constantin şi Elena, de el însuşi ctitorită, de unde abia în 1935 va fi adus şi reînhumat la Sfinţii Trei Ierarhi din Iaşi, unde odihneşte pînă astăzi). Turcilor le-a studiat temeinic istoria (*Incrementa atque decrementa aulae othomanicae*) şi religia (*Curanus*, despre care a fost vorba mai sus), dar şi muzica specifică (în singura lui lucrare redactată chiar în turceşte: Kitâb-u'ilm-il mûsikî..., datând de pe la 1704 şi al cărei original se păstrează în Biblioteca Institutului de Turcologie de la Instanbul).

Desigur, Cantemir a avut sentimentul viu al panortodoxiei şi chiar scrupulozitatea dreptei învăţături (a se vedea *Loca obscura în Catechisi...*, promptă punere la punct a unui catehism slavonesc cu alunecări luterane, de la 1720), dar şi pe acela al europenităţii creştine şi umaniste, fiind deopotrivă un reprezentant al latinismului renascentist şi baroc, preţuit ca atare şi în Occident (a fost membru al Academiei din Berlin, la propunerea lui Leibniz însuşi, iar o parte din opera sa a circulat în limba latină pînă dincolo de ocean şi fost tradusă postum în engleză, franceză şi germană).

Cu Dimitrie Cantemir, cultura română, aşezată la răscrucea dintre Răsărit şi Apus, şi-a vădit pentru prima oară în chip major vocaţia sintetică şi ecumenică, ilustrată şi de marile personalităţi enciclopedice ulterioare (de la un B. P. Hasdeu la un Mircea Eliade). Opera lui Dimitrie Cantemir este un certificat cert de europenitate tradiţională a românilor, mult mai convingător decît anumite eforturi de "sincronizare" mimetică şi decerebrată de mai tîrziu.

Marele umanist a ştiut să fie universal şi european fără a înceta să fie răsăritean şi ortodox, iar pilda lui s-ar cuveni să fie astăzi mai îndeaproape cercetată şi promovată, cu atît mai mult cu cît editarea operei sale a făcut progrese importante în ultimele decenii, mai cu seamă prin ediţia critică de *Opere complete* inaugurată în 1973 şi îngrijită cu maxim profesionalism de academicianul Virgil Cândea.

Din păcate, dubla celebrare a lui Dimitrie Cantemir din acest an (comemorarea a 280 de ani de la moarte, în luna august, şi aniversarea a 330 de ani de la naştere, în luna octombrie) n-a avut o rezonanţă semnificativă nici în conştiinţa publică, nici în presa culturală centrală. Şi lumea politică şi lumea academică au absentat, în grade diferite, de la datoria lor. Mai responsabilă s-a dovedit Biserica Ortodoxă, care prin aducerea la Iaşi a moaştelor Sfîntului Mare Mucenic Dimitrie, Izvorîtorul de mir, al cărui nume l-a purtat cu cinste şi marele cărturar, aduce un omagiu implicit şi memoriei sale, întinzînd o nouă punte între cultură şi spiritualitate, în duhul adevăratului ecumenism ortodox şi la înălţimea unei autentice conştiinţe naţionale, de la care prea adesea ne-am permis să dezertăm în vremea din urmă, dar la care încă nu este prea tîrziu să ne întoarcem, dacă vrem să redăm lumii româneşti un *rost* aducător de speranţă.

Sfântul VASILE CEL MARE şi camăta

Cristi PANTELIMON

Nu putem, în cele ce urmează, să intrăm în amănunte legate de dimensiunea economică a ideilor pe care le vom semnala. Prevenim cititorul că va fi vorba aici doar despre o comparaţie între două pasaje semnificative, cu relevanţă nu doar economică, din gândirea unui reprezentant de marcă al Bisericii de la începuturile creştinismului, sfântul Vasile cel Mare (secolul IV) şi un reprezentant al gândirii capitaliste moderne, Benjamin Franklin (secolul XVIII). Problema ambilor autori este împrumutul şi camăta sau, cu o sintagmă mai generală, filosofia banilor. Rândurile ce urmează trebuie privite doar ca o simplă notă de lectură. Sperăm însă să sugerăm cititorului o problematică mai vastă pornind de la aceşti doi autori, care ilustrează mai mult decât o simplă deosebire de "gândire economică", fiind ilustrativi pentru o reprezentare generală asupra destinului omului în epocile pe care le reprezintă.

Sfântul Vasile cel Mare este şi împotriva celor care dau cu împrumut, dar şi împotriva celor care iau cu împrumut:

"Eşti bogat? Nu te împrumuta! Eşti sărac? Nu te împrumuta! Dacă eşti bogat, n-ai nevoie să te împrumuţi, iar dacă n-ai nimic, nu vei avea cu ce să-ţi plăteşti împrumutul." (*Omilia a II-a la o parte din Psalmul XIV, III*)

Mai departe, avem o extrem de interesantă filosofie a perpetuării cametei, ca şi una a sporirii banilor, care poate fi comparată cu filosofia lui Benjamin Franklin, doar că ele sunt perfect opuse:

"Se spune că iepuroaicele în acelaşi timp şi nasc şi hrănesc şi zămislesc. La fel şi banii cămătarilor: în acelaşi timp şi sunt împrumutaţi şi nasc şi sporesc (...) Cametele să se numească «pui de vipere» (*Matei*, 23,33, în textul Sf. Vasile, n. n.), pentru că ele sunt odraslele cametelor. Se spune că viperele când nasc, mănâncă pântecele mamelor lor; şi cametele se nasc mâncând casele datornicilor. Semințele cresc cu timpul, iar animalele tot cu timpul ajung la maturitate; camăta însă, astăzi se naşte şi tot astăzi începe să nască. Animalele care nasc de timpuriu, de timpuriu încetează de a naşte; banii, însă, care încep să se înmulţească de timpuriu, adaugă la nesfârşit ban lângă ban. Fiecare din cele ce cresc, când ajung la mărimea lor proprie, se opresc din creştere; dar argintul lacomilor, cu cât trece timpul, cu atât se înmulţeşte. Animalele, după ce transmit urmaşilor puterea de a naşte, încetează de a naşte; dar banii cămătarilor nasc şi după ce au născut alţi bani; fac de întineresc şi banii cei vechi. Să n-ajungi să ai de-a face cu această fiară nemaiauzită!" (idem, III)

Ridicându-se împotriva şi a celor care dau cu camătă, dar şi a celor care iau cu camătă, Sfântul Vasile se opune practic ambelor părţi ale acestui *fals contract de într-ajutorare*.

La el, sporirea banilor prin camătă (camătă la camătă etc.) înseamnă perpetuarea şi sporirea *răului*. E un proces ce se autoreproduce (ca şi la B. Franklin, vom vedea), dar care aduce cu el odată rău, nu binele, ca la autorul american.

Să vedem acum îndemnurile pe care le dă Benjamin Franklin[1] în materie de comportament economic:

"Ia aminte că *timpul* înseamnă *bani*. Cel care ar putea să câştige prin munca sa zece şilingi pe zi şi se plimbă o jumătate de zi sau leneveşte în odaia sa nu are voie, chiar dacă cheltuieşte pentru plăcerea sa numai şase pence, să pună la socoteală numai pe aceştia, ci, în plus, el a mai cheltuit cinci şilingi sau, mai precis, i-a irosit.

Ia aminte că *creditul* înseamnă *bani* (...)

Ia aminte că banul are o natură *productivă* şi *rodnică*. Banii pot produce bani, iar aceştia, la rândul lor, pot produce şi mai mulţi. Şi aşa mai departe (...)

Cine taie o scroafă nimiceşte pe toţi urmaşii ei până într-a mie generaţie. Cine distruge o monedă de cinci şilingi asasinează (!) tot ce s-ar fi putut produce cu ei: coloane întregi de lire sterline. (*s.n. C.P.*)"

În timp ce Sfântul Vasile compară camăta şi, în general, autoperpetuarea banului cu procesul naşterii fiinţelor vii pentru a marca diferenţele dintre cele două procese şi incompatibilitatea dintre producerea şi autoreproducerea banului şi ideea de fiinţă *vie*, la Franklin lucrurile stau pe dos: el acceptă comparaţia dintre scroafă şi ban şi crede că naşterea puilor vii este totuna cu autoperpetuarea banilor. De unde vine diferenţa dintre cei doi? Din aceea că Franklin, în "orbirea" lui bănească, nu vrea să vadă că fiinţele vii au un punct *individual* de întrerupere a perpetuării. O scroafă naşte *doar* câţiva purcei, *nu o infinitate*. În schimb, banul poate produce individual o infinitate de alţi bani prin simpla camătă. E adevărat, dintr-o scroafă apar alte scroafe, iar acestea nasc mai departe alte scroafe. Procesul poate fi asimilat infinitului, dar nu pornind de la nivel individual, căci nu prima scroafă este cea care generează infinitatea de purcei, ci prima scroafă împreună cu toate celelalte, cu infinitatea de scroafe ce-i urmează. În cazul banului, lucrurile stau pe dos. *Un singur ban poate naşte o infinitate de alţi bani*, fără ajutorul celor ce-i urmează. Această diferenţă este totală şi reprezintă deosebirea fundamentală dintre ban (element abstract, lipsit de viaţă) şi fiinţele vii, care nu pot fi judecate decât individual, nu abstract. În timp ce animalele formează o specie, bazată pe indivizi limitaţi ca viaţă în timp şi spaţiu, banul nu este o specie, căci nu are viaţă şi nici individualitate. Banul este generalitatea pură, care, lipsit fiind de calitate individuală, este lipsit şi de organicitate, deci de viaţă. Franklin apelează, în fond, la un sofism. El atribuie scroafei sale o putere pe care nu o are, aceea de a naşte o infinitate de purcei... De aici vine deosebirea majoră dintre cei doi autori. În timp ce Franklin atribuie fiinţelor vii calităţi pe care nu le au, făcându-le să semene cu banii abstracţi şi eliminând din fiinţa acestora tocmai calitatea de bază, viaţa, Sfântul Vasile se plasează hotărât de partea fiinţelor vii, reproşând banului tocmai caracterul abstract, infinit, neviu. Primul este apărătorul abstracţiunii banului în raport cu viaţa, pe care o degradează aducând-o la acelaşi numitor cu banul, al doilea este apărătorul vieţii în relaţia cu banul, pe care-l acuză de lipsa vieţii, de coruperea acesteia. Să ne gândim că marele sociolog Max Weber atribuie un rol extrem de important acestui pasaj al lui Franklin, pe care îl consideră ilustrativ pentru "spiritul capitalismului"...Concluzia, tristă, este că acest capitalism modern de care vorbeşte Weber a eliminat viul din lume tinzând să-l aducă sub categoria abstractă a infinitului, a numărului infinit de mare, a producţiei infinite. În fond, parabola lui B. Franklin este o înspăimântătoare încercare de împăcare a omului cu caracterul infinit al producţiei de mărfuri şi bani, care vor sfârşi prin a-l copleşi pe om, prin a-l acoperi şi a-l înlocui. Fiinţa omului este alungată în favoarea şirului nesfârşit de bani ce se autoreproduc la infinit.

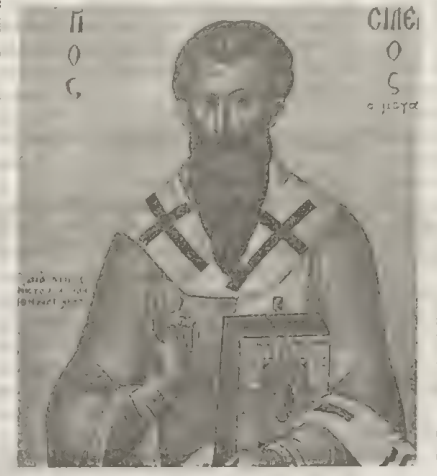

La Franklin, păstrarea banilor şi reinvestirea lor înseamnă sporirea binelui viitor, datorită acumulărilor tot mai mari de bani. Scopul ultim al lui Franklin este banul, al Sf. Vasile este păstrarea curată a sufletului, în afara dependenţei de bani. Omul bisericii remarcă acea calitate de creştere infinită pe care o au banii şi pe care a speculat-o şi a vizat-o Franklin. Spre deosebire de acesta din urmă, cel dintâi respinge ca *nenaturală* această însuşire. Această însuşire este nenaturală prin comparaţie cu animalele vii. Banul e abstract, iar viaţa nu ascultă de legile abstracte ale acestuia în materie de reproducere. Viaţa nu se reproduce la infinit şi mereu, ci are anumite limite, pe care banul nu le cunoaşte. Tocmai pentru că nu se încadrează în canoanele viului, banul şi camăta sunt respinse ca fiind de domeniul demonicului. De altfel, în limba greacă *lăcomie* înseamnă şi *camătă* şi *naştere*, prilej pentru sf. Vasile să speculeze asupra ideii de naştere ciudată, în lăcomie, a cametei.

Adevăratul împrumut este întotdeauna şi un dar, căci e bine să împrumuţi pe cel de la care nu speri să mai iei nimic înapoi. Aceasta înseamnă, conform Bibliei, să-l împrumuţi pe Dumnezeu. Dumnezeu este în spatele săracilor pe care-i împrumuţi şi nu mai speri să primeşti înapoi, dar, cum Dumnezeu este atotputernic, el îţi va răsplăti fapta. Aici apare un pericol, ca cel care face astfel de fapte caritabile chiar să aştepte răsplata divină cu aerul cu care un bancher sau un cămătar oarecare aşteaptă să-i vină banii împrumutaţi înapoi.

"Când vrei să dai săracului pentru Domnul, datul este şi dar şi împrumut; este dar, din pricină că nu mai nădăjduieşti să ţi se dea înapoi; este împrumut, din pricina marii dărnicii a Stăpânului, care îţi va plăti datoria în locul săracului." (idem, V)

[1] El este citat de Max Weber în Etica protestantă şi spiritul capitalismului, p. 34-35 în traducerea românească de la Humanitas

DERVENT - o poartă a creştinismului românesc

Dumitru MANOLACHE

La aproximativ 20 km de Călăraşi, pe malul drept al Dunării, în imediata apropiere a cetăţii "Păcuiul lui Soare", de lângă Ostrov, se înalţă Mănăstirea Dervent. Loc binecuvântat de Dumnezeu, încărcat de o puternică forţă spirituală, conferită de martirajul unor ucenici ai Sfântului Apostol Andrei. Derventul ("loc de trecere", în limba turcă) a căpătat în decursul vremii strălucirea şi curăţia unui potir din care s-au împărtăşit mii şi mii de credincioşi, înscriindu-se în conştiinţa acestora ca unul dintre cele mai sfinte locuri ale creştinismului românesc.

Astăzi, mănăstirea, înveşmântată în straie noi, îşi oferă darurile primite de la Dumnezeu, cu smerenie şi generozitate, în egală măsură sărmanilor şi bogaţilor ajunşi aici în căutarea tămăduirii trupurilor şi sufletelor măcinate de zgura zilei.

Darurile Domnului

Istoria mănăstirii îşi are începutul în însuşi începutul propovăduirii Evangheliei lui Hristos în această margine de lume, de către Andrei, "cel dintâi chemat"la ucenicie de Mântuitorul. Drept mărturie stau "crucile de leac", făcătoare de minuni,"care cresc din pământ" pe locul în care s-au încununat cu moarte de martiri ucenicii Sfântului Andrei, şi izvorul tămăduirii, despre care tradiţia spune că ar fi ţâşnit acolo unde însuşi Apostolul ar fi dat cu toiagul. Mai târziu, acestor nepreţuite daruri s-au adăugat icoana Maicii Domnului, care cândva a vorbit, donată de o familie de români din Cadrilater, şi în preajma căreia mulţi s-au lecuit de boli şi duhuri necurate, precum şi cele patru hramuri ale mănăstirii: "Izvorul Tămăduirii", "Sfântul Mare Mucenic Gheorghe", "Înălţarea Sfintei Cruci" şi "Sfânta Cuvioasa Parascheva".

O altă tradiţie spune că pe cerul de deasupra Derventului s-a arătat semnul crucii, care l-a ajutat pe împăratul Constantin cel Mare al Bizanţului să biruie armatele lui Maxenţiu.

Vindecări miraculoase

Decenii la rând, pe aceste locuri s-au săvârşit fapte miraculoase. Mulţi bolnavi care se rugau cu credinţă la "crucile de leac" plecau acasă vindecaţi, pe picioare lor, lăsându-şi cârjele aici, drept mărturie a tămăduirii. Alţii îşi mărturiseau trăirile în declaraţii oficializate de autorităţile locale. Slujbele speciale şi molitfele Sfântului Vasile cel Mare, săvârşite cu har de către preoţii mănăstirii, au alungat duhurile necurate din sute de posedaţi. Nimic nu era mai convingător cu privire la sfinţenia locului decât oamenii însănătoşiţi care reveneau permanent la Dervent. Nu puţine au fost animalele vindecate cu grăunţe sfinţite prin atingerea de crucea din afara bisericii. Iar apa din "Izvorul Sfântului Andrei" a făcut mulţi orbii să vadă.

Minunile săvârşite la Dervent au atras furia comuniştilor. În 1959, mănăstirea a fost transformată într-o fermă a IAS-ului Ostrov. Părintele Elefterie, ctitorul şi starețul aşezământului, a fost izgonit, iar locul - venerat pentru forţa sa şi de musulmani- a fost îngropat în uitare. În 1990, după trei decenii de surghiun, bătrânul ieromonah s-a reîntors la Dervent, reînodând firul trării spirituale, atât de brutal întrerupt, după

Biserica Sfintei Mănăstiri Dervent, un loc unde se săvârşesc minuni şi astăzi.

care, încheindu-şi misiunea primită de la Dumnezeu, s-a săvârşit din această lume. Trupul său a fost înmormântat lângă una din crucile făcătoare de minuni, adăugându-se ţărânii sfinţite de sângele martirilor din primul secol creştin.

Reper inconfundabil pe harta Dobrogei sfinte

Minunile săvârşite aici continuă şi astăzi, cu şi mai mare forţă, dovedind încă o dată că deasupra acestui loc Dumnezeu a întins aripi de îngeri.

Începând din 1993, aşezământul monahal s-a îmbrăcat, în mod miraculos, în straie noi, prin strădania obştii păstorite de fostul stareţ Gheorghe Avram şi a miilor de credincioşi care i-au trecut pragul. În ultimii ani, zestrea mănăstirii s-a îmbogăţit semnificativ. Prin râvna părintelui Andrei, actualul stareţ, Mănăstirea Dervent a devenit un reper inconfundabil pe harta Dobrogei sfinte. Prin trudă, dragoste de Dumnezeu şi, de ce nu, prin talent managerial, părintele Andrei a reuşit să pună într-o nouă lumină tezaurul spiritual creştin de la Dervent şi să înscrie mănăstirea în circuitul marilor pelerinaje de la noi. De aceea, fiecare credincios care ajunge aici simte chemarea lăuntrică de a reveni. Căci aceasta este, aşa cum mărturiseşte părintele stareţ ce poartă numele marelui Apostol, " chemarea Sfântului Andrei".

Derventul se confundă, integral, cu bucuria, credinţa mărturisitoare şi speranţa tuturor românilor credincioşi, căci aici vin nu numai cei care suferă de boli trupeşti sau sufleteşti, ci şi cei ce descoperă în acest loc fiorul unei trăiri duhovniceşti în Hristos, eliberatoare şi ziditoare în acelaşi timp, într-o vreme în care, mai mult ca oricând, ispitele lumii profane împing individul spre hăul pierzaniei.

Un martirologiu al celor care au pătimit pentru credinţa creştină

Adrian Nicolae PETCU

Un catalog al celor care au pătimit pentru credinţa creştină era de mult aşteptat. De fapt iniţiative de acest gen s-au concretizat în mai multe rânduri, prin osteneala mai multor istorici sau foşti deţinuţi în temniţele comuniste. Ne referim la *"Catalogul" celor ucişi în lupta contra comunismului*, lansat în *Memoria, revista gândirii arestate*, încă din primul număr.

O altă iniţiativă s-a concretizat în anul 1995, în suplimentul editat de revista *Renaşterea*, la iniţiativa şi cu binecuvântarea ÎPS Bartolomeu Anania, arhiepiscopul Vadului, Feleacului şi Clujului, numit "Mărturisitori ai credinţei în temniţele comuniste", unde au fost notaţi.

Însă, poate cea mai importantă lucrare în acest sens este cea a Institutului Naţional pentru Studiul Totalitarismului (INST), care în 1998 scotea de sub tipar volumul *Biserica întemniţată. România 1944-1989*, sub coordonarea lui Paul Caravia, Virgiliu Constantinescu şi Flori Stănescu. Acesta conţine o listă importantă cu slujitorii confesiunilor din România, care au pătimit în vremea comunismului, în ordine alfabetică, cu date sumare privitoare la anii şi locul detenţiei, motivele închiderii lor etc. De precizat că multe surse care au fost folosite provin din cele strânse de eparhiile ortodoxe, din cele furnizate de cultele respective şi cele adunate de cercetătorii de la INST. O altă lucrare dedicată dreptmărturisitorilor este cea a lui Vasile Manea, cu titlul *Preoţi ortodocşi în închisorile comuniste*, scoasă în mai multe ediţii. Tot aici este de amintit volumul lui Cicerone Ioniţoiu (*Cartea de aur a rezistenţei româneşti împotriva comunismului*), tipărit în mai multe ediţii, care conţine informaţii privitoare la clericii din România comunistă, care însă trebuie consultată cu prudenţă.

Deschiderea arhivelor fostei Securităţi a creat o perspectivă largă asupra cercetării trecutului confesional din România. Astfel, au putut fi descoperite multe informaţii care conduc spre biografii cât mai cuprinzătoare şi relevante.

Totodată, în anul 2002, Fundaţia Sf. Gerhard din Germania a venit cu iniţiativa alcătuirii unui *Martirologiu* al tuturor celor care au pătimit pentru credinţă în timpul comunismului. De altfel, martirologii de acest gen au fost alcătuite în Spania, Italia, Austria şi Germania.

Luarea de pe cruce - icoană de la începutul sec. XVI, din catedrala Curtea de argeş.

Prima întâlnire dintre reprezentanţii cultelor din România şi ai fundaţiei germane a avut loc în perioada 5-7 noiembrie 2002 la Suceava, după un prealabil schimb de idei la Timişoara, în acelaşi an.

Ultima întâlnire pe această temă s-a desfăşurat la Bucureşti, la iniţiativa Patriarhiei Române şi a Fundaţiei Sf. Gerhard, în perioada 28-29 martie 2003, unde au participat reprezentanţii celor cinci mitropolii ortodoxe din ţară, ai Bisericii Catolice, de ambele rituri şi ai confesiunii evanghelice. Au fost discutate criteriile pentru acordarea statutului de martir, forma şi biografiile istorice ale persoanelor care vor fi incluse în Martirologiu şi analizată activitatea comisiilor Bisericilor implicate în elaborarea martirologiului.

Criteriul principal de selecţie al celor care vor fi introduşi în acest Martirologiu este stabilirea morţii prin violenţă, care să fi survenit în mod nenatural, ca de exemplu prin împuşcare, spânzurare, înghe̦ţare, înjunghiere, în urma supliciilor, a brutalităţilor sau când victimei i s-a refuzat hrana şi apa potabilă. Bolile contractate sau torturile din timpul detenţiei, dar care au provocat decesul după eliberare reprezintă un alt element hotărâtor la acest criteriu. Al doilea criteriu este motivul urii faţă de credinţă şi Biserică din partea persecutorilor, atunci când un preot este spionat în cadrul lecţiilor de religie sau în predică şi în consecinţă arestat, atunci când, prin orice mijloace, organele de represiune întocmeşte dosar de urmărire preotului respectiv, pentru ca în final să-l anihileze. Al treilea criteriu este cel al acceptării conştiente a voinţei lui Dumnezeu în ciuda ameninţării vieţii, de către victima în cauză, precum diaconul Ştefan care a acceptat martirajul pentru credinţa sa.

Un alt capitol discutat în cadrul întâlnirii de la Bucureşti a fost cel al surselor istorice, care vor fi folosite la întocmirea biografiilor. Partea română a stabilit că pentru această vastă iniţiativă este nevoie de consultarea unor importante fonduri din arhiva fostei Securităţi, prezentă la Arhivele Naţionale Istorice Centrale şi Judeţene, Arhivele Ministerului Justiţiei, Arhiva Consiliului Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii (CNSAS), centrele de istorie orală, constituite în România după 1990 şi nu în ultimul rând arhivele parohiale, ale eparhiilor şi mărturiile credincioşilor contemporani cu cei vizaţi. De altfel, pentru cercetarea în arhiva fostei Securităţi, care potrivit legii poate fi consultată numai în cadrul CNSAS, şeful Bisericii Ortodoxe Române a obţinut aprobarea din partea conducerii acestei instituţii, pentru cercetătorii acreditaţi de partea bisericească.

Pentru orice detalii şi furnizarea unor date utile, pentru alcătuirea acestui martirologiu, vă rugăm să contactaţi pe sus-semnatul, consilier principal în CNSAS şi delegat din partea Comisiei pentru Martirologiu a Patriarhiei Române, la telefon 0722/577125, 021/2230248, int. 181, la adresa CNSAS, Serviciul Cercetare, str. Dragoslavele 2-4, sector 1, Bucureşti sau prin e-mail: adriannpetcu@home.ro.

De ce avem nevoie de ROMÂNII DIN AFARA ROMÂNIEI

Paul GHIŢIU

În afara României trăiesc în prezent peste 12 milioane de români; ei pot fi astăzi întâlniţi pretutindeni în lume, de la cele mai sudice sau nordice paralele, pe toate meridianele, în comunităţi însumând de la câteva zeci până la sute de mii sau milioane. Existenţa lor pe teritoriul altor state are o dublă sursă: unii se află acolo pentru că statul român nu i-a mai cuprins şi pe ei în graniţele sale, şi aici ne referim la cei din jurul României, cei mai numeroşi de altfel, fie că au ales exilul politic sau au plecat mânaţi de interese economice şi/sau vocaţionale.

O atare situaţie, ar fi fost de aşteptat, să genereze şi un interes special din partea statului român pentru menţinerea legăturilor cu ei. Din păcate, acest lucru nu s-a întâmplat decât în perioada regatului român care s-a implicat activ în sprijinirea culturală a românilor din statele învecinate. Perioada comunistă a însemnat practic îngheţarea acestor legături, iar perioada de după 1989 a consemnat un dezinteres asemănător, poleit din când în când cu declaraţii politicianiste.O tentativă timidă de reluare a sprijinului putem consemna după 1999, dar crearea în cadrul guvernului a unei firave structuri, puţin numeroase şi cu fonduri de zeci de ori mai mici decât necesităţile nu ne fac a consemna momentul şi perioada ca reprezentând o cotitură în politica relaţiilor cu românii din afara României. O implicare mai mare a existat în rândul societăţii civile, ea însăşi în reconstrucţie şi deci grevată de toate impedimentele acestei etape.

Sondajele arată o plajă largă a situării românilor din interior în dezbaterea acestei teme, cu percepţii şi poziţii diferite, uneori chiar de respingere faţă de fraţii lor din afară. Unii, tot mai puţini, văd necesitatea unor relaţii profunde şi complexe cu aceştia, considerând că statul român, şi noi toţi, avem obligaţia de a fi aproape de ei, de a nu-i pierde, de a-i ajuta pe cei aflaţi în dificultate. La celălalt capăt, sugrumaţi de lipsuri, de dezamăgire şi confuzie, alţii întreabă pur şi simplu: "Ce nevoie avem să ne îngrijim de alţii când noi înşine suntem în mizerie şi dezordine?"

Pentru că nu considerăm această temă ca fiind una secundară pentru viitorul poporului român, deci a fiecăruia dintre noi şi urmaşii noştri, vom încerca să oferim, atât indiferentului guvernant cât şi cetăţeanului dezinteresat sau negaţionist, câteva motive dintr-o gamă largă de răspunsuri posibile, de la cele filosofice până la unele extrem de pragmatice.

Un prim argument

Neamul. Înaintea statului naţional, a statului regat, imperiu, a statului oraş (cetate), a existat neamul. De fapt, el este cel care a generat, sub o formă sau alta, statul tocmai în scopul de a se organiza mai bine şi a-şi asigura viitorul. Este, dacă vreţi, o problemă de sânge şi de supravieţuire. Nu îţi ajuţi copiii pentru că aşa este strategic sau corect, ci pur şi simplu pentru că au acelaşi sânge. Fie că membrii unui neam sunt adunaţi între frontierele aceluiaşi stat, fie că ei au rămas pe afară sau au plecat, rămân pentru totdeauna aparţinători ai acelui neam şi, faţă de ei, naţiunea mamă continuă să păstreze obligaţia grijii sale. Măsura în care această grijă există sau nu este şi măsura în care aceasta este interesată sau nu de supravieţuirea sa. Acest interes se manifestă atât prin asigurarea condiţiilor de viaţă cât şi prin conservarea trecutului şi a specificului. Este, adică, o datorie interioară. Diversitatea extraordinară, şi de aici frumuseţea acestei lumi, prea des neglijată sau chiar atacată, este dată tocmai de trecerea prin timp a neamurilor până astăzi. Supravieţuirea lor, cu tot tezaurul propriu, este deci o datorie faţă de umanitate. Multe din urmele româneşti, din elementele culturale specifice sunt de găsit tocmai în zonele locuite de comunităţile rămase, din trunchiul etnic românesc, pe teritoriul altor state. Moştenirea şi specificul neamului nu pot fi depline fără conservarea şi valorificarea acestor valori. Nu suntem noi înşine dacă nu ne prezentăm în faţa celorlalţi cu tot ceea ce am fost, cu tot ceea ce suntem. Este, în final, o chestiune de voinţă şi responsabilitate.

Câteva argumente pragmatice

Interese culturale şi ştiinţifice. Oamenii de cultură sau de ştiinţă români din afara României, asumaţi ca reprezentanţi ai neamului, pot spori reprezentativitatea acestuia în faţa celorlalte naţiuni ale lumii. Ei pot să-şi ducă o parte din activitate în România îmbogăţind astfel peisajul cultural şi ştiinţific intern sau pot direcţiona către ea o parte din prestigiul şi avantajele activităţii lor.

Interese economice. Românii, fie cei din jurul României, fie cei din diaspora apărută în ultimii o sută cincizeci de ani prin emigrare, sunt un potenţial extraordinar pentru dezvoltarea unui parteneriat economic reciproc avantajos. Aş menţiona aici numai exemplele, deosebit de grăitoare, ale relaţiilor dintre Israel şi Ungaria cu etnicii lor din alte state.

Interese geopolitice. Menţinerea unui spaţiu etnic românesc în jurul frontierelor, chiar în actuala conjunctură a probabilei integrări europene, este un element de siguranţă suplimentar în relaţiile cu statele din jur. În plus, chiar în condiţiile, extrem de

probabile, ale inexistenței unor ciocniri de forțe cu acestea, prezența și manifestarea unor comunități românești puternice pot duce la o atitudine mai binevoitoare și la o colaborare cât mai profitabilă între România și aceste state.

Interese strategice. Multe dintre deciziile care privesc zone întinse ale globului în ceea ce privește configurația, viitorul, politicile aplicate în acele zone sunt luate, după cum se știe, în capitalele statelor importante și sunt influențate sau chiar direcționate de activitatea de *lobby* a reprezentanților unor comunități etnice puternice. Este suficient, cred, exemplul *lobby*-ului evreiesc, maghiar sau polonez. Din păcate, *lobby*-ul românesc este aproape inexistent, chiar dacă numeric românii din afara granițelor este mai mare decât cel al reprezentanților multor state din zonă cu care se fac în mod obișnuit comparațiile.

Integrarea europeană și evoluția demografică. După cum se știe, posibilitatea participării la decizie în U.E. este dependentă, conform actualului sistem de alocare a voturilor. de dezvoltarea economico-socială, dar și de mărimea populației fiecărui stat membru. Europa de vest are însă un deficit demografic pe care l-a suplinit prin imigranți, până de curând veniți din sud. Este de așteptat ca, după 11 septembrie, acest aflux să fie direcționat de la est către vest și mult mai puțin de la sud către nord. Conform datelor ultimului recensământ, au dispărut (nu au decedat, s-au volatilizat pur și simplu) din populația țării, în zece ani, cca. 700.000 de persoane din zona de populație între 20 și 40 de ani, adică populație tânără. Cel mai probabil, aceștia au luat drumul Occidentului ca emigrație ilegală temporară sau definitivă, pentru a munci sau chiar a se stabili acolo. Accentuarea acestei tendințe poate genera și dezavantaje interne grave, nu numai reducerea ponderii României în viitoarea construcție europeană. Pericolul real al emigrării de forță de muncă tânără către vestul Europei poate fi suplinit prin primirea de etnici români din statele din jur asigurându-se astfel și echilibrul demografic și coeziunea etnică.

Ungaria. Politica Ungariei față de maghiarii din afara țării este mult mai mult decât un argument; ea este pur și simplu un model funcțional și de succes, și încă unul aflat în imediata noastră apropiere, care uneori ne calcă pe bătături dar pe care, avem toate motivele să-l admirăm, să-l studiem și să-l folosim.

De ungurii din afara Ungariei se ocupă un "Oficiu pentru maghiarii din afara granițelor" care coordonează activitatea tuturor ONG-urilor ungurești specializate în problematica maghiarilor din afara granițelor începând cu "Uniunea Mondială a Ungurilor", organizație cu peste un milion de membri și terminând cu diverse asociații și fundații cu specific profesional sau patronal ("Asociația Maghiară de Economie" sau "Uniunea Mondială a Oamenilor de Afaceri Maghiari") din Ungaria. Tot el coordonează direct și, mai ales, indirect, prin intermediul ONG-urilor menționate mai sus, activitatea tuturor formulelor asociative, civile sau politice, ale maghiarilor din afara țării. Politica statului este transpusă de către oficiu în strategii puse în aplicare de acesta, de ONG-uri, de ministere, societăți comerciale și instituții financiare (bănci și fonduri de investiții). Nivelul ajutoarelor financiare directe și indirecte (de la bani alocați, la ajutoare, burse, credite nerambursabile sau extrem de avantajoase pentru dezvoltarea mediului de afaceri maghiar din țările respective) se ridică la sute de milioane de dolari, la care se adaugă chetuielile generate de funcționarea oficiului. În măsura în care modalitățile de finanțare sunt la vedere sau extrem de sofisticate (investiții ale firmelor de stat sau ale celor private "încurajate" de stat, credite pentru pornirea afacerilor etc.) o evaluare exactă este greu de făcut și ea ar putea aduce surpriza unor cifre semnificativ mai mari. Asistența statului maghiar pentru cetățenii din afara lui și mai ales pentru cei din teritoriile care au aparținut regatului ungar se manifestă pe toate planurile însoțind persoana etnic maghiară de la naștere până la bătrânețe.

Nu ne mai rămâne decât să ne întrebăm pentru ce? Care să fie motivul unei astfel de implicări umane și financiare? Au ungurii prea mulți bani și nu mai știu pe ce să îi cheltuie? Să fie plictisul? Un capriciu? Mintea puțină? Sau e dovada unei admirabile și solide frății de neam și a unui exemplar pragmatism național?

La aceste întrebări suntem datori cu un răspuns cu toții. Dar și în primul rând guvernanții noștri.

Cu subtilitate, despre inocență

Mircea PLATON

De obicei, cînd un om certat cu Biserica vrea să-și răpună adversarul, îi reproșează celebrul : "cred pentru că e absurd "!. A fost, este, și va fi privilegiul creștinilor de a crede ceea ce rațiunea nu mai poate apropia pînă la înțelegere. Faptul e legitim întrucît, pentru un creștin, dacă Dumnezeu se află în premisa majoră, El se va afla și în concluzie. "Găurile" silogismului sunt vindecate de Har. Cel puțin așa crede "fundamentalistul".

Ateul însă nu are acest privilegiu. E condamnat să fie ireproșabil pentru că e singur. Pe el nu are cine-l întregi. Emancipat în numele Rațiunii, logica îi e singura busolă.

Mi se va permite deci să îmi manifest dezamăgirea față de descusutele silogisme desfășurate împotriva lui Cristian Bădiliță într-un recent atac din *Observatorul cultural*. La urma urmelor, dacă-s lipsiți de har, măcar de logică să nu ducă lipsă ateii! Și cînd spun "ateii" nu intenționez a cataloga în vreun fel consistența duhovnicească a autorului sus-pomenitului articol. Îi respect doar dorința de a discuta literatură într-un spirit eliberat de prejudecăți, pozitivist. Pe durata acestui articol devin "ateu" și, lăsînd deoparte orice enorme obscurantisme ortodoxe cărora mă dedau în restul timpului, mă voi referi doar la armătura rațională a paginilor anti-Bădiliță. Armătură care prezintă două tipuri de carențe: 1. inutile exhortații pe teme alături de subiect; 2. silogisme falacioase.

1. Colaboratorul *Observatorului cultural* îi atribuie lui Cristian Bădiliță "constiparea definitivă a cuiva care a îmbrăcat «cămașa morții» pentru cea din urmă cruciadă contra păgînității. (Asta ca să nu mai vorbim despre impuritatea teologică a justificării proiectului cruciat, întreprindere motivată în plan real mai degrabă economic decît religios!)". Mai departe ni se atrage atenția că Bădiliță "recidivează mimînd neprihănitul zbor al îngerului cruciat".

Frazele de mai sus nu au alt rost decît acela de a bifa rubricile dintr-un formular tip de înfierare. Deși Cristian Bădiliță nu pomenește nicăieri în articolul său de cruciade, nu e catolic și nici legionar, metodologia antireligioasă a celor de la *Observatorul cultural* prevede menționarea obligatorie a acestor acuzații în discuția oricărui autor incorect politic.

2. a) Nu înțeleg de ce se indignează autorul articolului cu pricina cum că de ce să-l "sacralizăm pe voievodul Ștefan, care, în definitiv, a ucis în numele credinței creștine, în vreme ce pe scriitorul José Saramago să-l anatemizăm, pornind de la prezumția de blasfemică premeditare a acestuia ?"

Dincolo de faptul că nu de o prezumție e vorba, ci de un roman, care există ca desfășurare materială, ca fapt blasfemic, trebuie să recunoaștem că din două una : ori stăm în Biserică, ori nu. În primul caz, e normal ca Saramago să fie anatemizat. În al doilea caz, e normal să nu fie sacralizat, pentru că "sfințenia" e o realitate teologică. Saramago poate fi cel mult un om "virtuos" dar nu se poate reclama în numele lui altoirea unui rod teologic pe trunchiul secularist.

b) Punînd articolul lui Cristian Bădiliță pe seama unui "resentiment pricinuit de faima artistului lusitan și de nefaima propriei sale condiții", sîntem lăsați să conchidem că ne putem aștepta de la teologul romîn la publicarea unui uriaș volum de invidioase atacuri la adresa tuturor laureaților Nobel și a tuturor scriitorilor mai faimoși decît el. Pentru că, dacă numai invidia a fost mobilul articolului său, nu văd de ce Saramago ar fi unica victimă.

c) "Oricum ar fi, José Saramago vine dintr-o altă cultură decît cea a noastră. Stînga apuseană nu seamănă deloc cu ceea ce s-a numit în răsărit comunismul real. Că i-a admirat pe Che Guevara și pe Fidel Castro? Că persistă în a se declara comunist? Foarte bine. Are tot dreptul la adevărul propriu sau la propria înșelare. Arta lui nu-i deloc reductibilă la justețea sau la falsitatea opiniei ideologice. Ce ar trebui să facem? Să nu-i citim cărțile? Să-l linșăm? Ca și cum Eliade ori Cioran ar fi trebuit arși în piața publică (dacă nu ei, atunci măcar cărțile lor) pentru că au fost gardiști și extremiști de dreapta."

În primul rînd că Emil Cioran s-a dezis de "păcatele tinereții" în vreme ce Mircea Eliade și-a estompat datele ideologice ale scriiturii, ceea ce Saramago nu a făcut niciodată. Romanul criticat de Cristian Bădiliță e o ilustrare a unei ideologii, un "roman cu teză", nu "artă pentru artă".

Bineînțeles că stînga apuseană nu seamănă "comunismului real". Pentru că occidentul nu a avut comunism. Nu li s-a dat șansa de a-și proba teoriile. De aceea apusenii nu puteau face decît greșeli "ideologice". Singurele crime de care era susceptibilă stînga occidentală erau cele prin solidarizare propagandistică cu criminalele regimuri comuniste din întreaga lume. Fapt care s-a petrecut.

Saramago, Sartre &c. şi-au făcut datoria. Complicitatea la crimă şi împiedicarea înfăptuirii justiţiei sunt fapte care se pedepsesc în orice cod penal. Aşa că oricine e îndreptăţit să pună sub semnul îndoielii "inocenţa" clamată de Saramago în discursul său la Academia Suedeză.

José Saramago, pricină de polemică în România

d) "Ursu - autentic martir - pic de transcendenţă metaforică nu adie în acest apelativ", scrie autorul articolului. Ba tocmai că e metaforică, nu reală, transcendenţa care adie în strîmtul său apelativ, folosit "la figurat", nu "la propriu".

Cristian Bădiliţă, ni se spune în final, "va munci cu sîrg şi modestie, încredinţat că Demiurgul veghează asupra-i." Dacă autorul articolului îl crede pe Cristian Bădiliţă un "fundamentalist ortodox", cum îl poate crede convins de protecţia "Demiurgului" ? Cristian Bădiliţă, ca orice om de reală cultură, cunoaşte diferenţa dintre Dumnezeul creştin şi Demiurgul păgîn. O subtilitate care îi scapă domnului Valentin Protopopescu.

Cît despre aşa-zisele imense tiraje în care se revarsă spre toate colţurile lumii cărţile lui Saramago, strivindu-l astfel pe "tehnicianul Bădiliţă", cred că redactorul *Observatorului cultural* îl confundă pe Saramago cu Stephen King. Sau cu Paolo Coelho.

[1] Nu intru acum în istoria acestei fraze augustiniene preluate de Tertulian.

[2] Contestînd, în numărul din iulie 2003 al *Convorbirilor literare*, premisele teologice ale romanului *Evanghelia după Isus Christos* de José Saramago, Cristian Badiliţă a fost dur atacat de *Observatorul cultural* din 9 septembrie.

Revista ***Rost*** nu este o publicaţie strict culturală, nici una exclusiv religioasă şi nici una propriu-zis politică, ci un *manifest românesc menit resurecţiei morale şi spirituale a românilor de pretutindeni*.

Rost şi-a propus să ajute lumea românească să-şi regăsească rostul – pierdut în vremea comunismului – prin apelul critic la o tradiţie legitimantă, deopotrivă naţională şi europeană.

Revista ***Rost*** este editată de Asociaţia ROMFEST XXI, organizaţie al cărei preşedinte de onoare este Pr. Gheorghe Calciu-Dumitreasa.

Rost apare lunar şi este difuzată în România şi în anumite comunităţi româneşti din Europa, SUA şi Canada.

Cei care vor să sprijine ideea, o pot face abonîndu-se la revista ***Rost***:

• pentru un abonament personal pe un an, trimiteţi prin mandat poştal 180.000 de lei (specificaţi citeţ numele şi adresa dvs, precum şi perioada de abonament), pe numele Tîrziu Claudiu Richard, C.P. 62, O.P. 66 – Bucureşti.

• pentru un abonament colectiv (3, 5, 7 exemplare), trimiteţi prin mandat poştal suma corespunzătoare; un exemplar îl veţi păstra, restul le puteţi da unor prieteni, pentru a promova publicaţia şi pentru a-i convinge să se aboneze.

Primim comenzi pentru mai multe exemplare şi în sistem ramburs. Pentru informaţii suplimentare, sunaţi la tel: 0740.114.706 sau 0723.504.807.

Romfest XXI
organizaţia românilor de pretutindeni

Preşedinte de onoare
Pr. Gheorghe Calciu-Dumitreasa

Preşedinte
Prof. Marcel Petrişor

Vicepreşedinţi
Mihail Albişteanu
Claudiu Tîrziu

Secretar general
Nicu Butnaru
e-mail: romfest@romfest.org
tel: 0723.504.807

Filiale

Bacău
Mihai Moisă
e-mail: bacau@romfest.org
tel: 0234. 511.609

Braşov
jr. Dragoş Gladcă
e-mail: brasov@romfest.org
tel: 0744.153.388

Galaţi
prof. drd. Cătălin Maghiar
e-mail: galati@romfest.org
tel: 0721.412.360

Iaşi
prof. drd. Mihail Albişteanu
e-mail: iasi@romfest.org
tel: 0740 132 215

Prahova
jr. Dan Nicodim
e-mail: prahova@romfest.org
tel: 0244.514.337

Timiş
dr. Nicolae Colţoiu
e-mail: timis@romfest.org
tel: 0744.526.671

Reprezentanţi teritoriali

Bihor
dr. Virgil Colţoiu
e-mail: bihor@romfest.org
tel: 0740.853.702

Covasna
Dan Tănasă
e-mail: covasna@romfest.org
tel: 0744.822.581

Tecuci
dr. Richard Constantinescu
e-mail: tecuci@romfest.org
tel: 0723.283.747

Sibiu
Marius Săraru
e-mail: sibiu@romfest.org
tel: 0269.237.387

Semnul organizaţiei

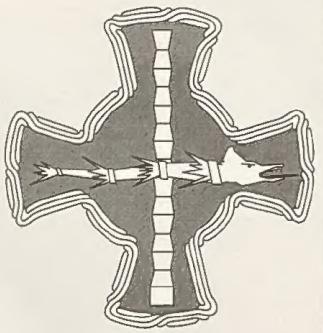

Asociaţia Romfest XXI are ca semn distinctiv o cruce închipuită dintr-o frînghie bizantină de culoare aurie, avînd în centru, pe un fond verde, o altă cruce trasată de coloana infinitului şi steagul dacic. Crucea înseamnă *jertfă* întru Hristos, frînghia - *dreapta credinţă*, coloana fără sfîrşit - *devenirea pe verticală a neamului românesc*, iar drapelul dacic arată *originea românilor*. Auriul este *culoarea divinităţii*, iar verdele este simbolul *renaşterii*.

Cum vă puteţi implica

- Aderînd la asociaţia Romfest XXI.
- Donînd bani (lunar sau punctual), obiecte sau consumabile pentru revistă.
- Efectuînd expertize în domeniile circumscrise scopului nostru.
- Oferindu-vă pentru a face alte servicii organizaţiei.
- Contribuind la o cît mai largă difuzare a revistei ***Rost***.
- Punînd un banner al organizaţiei pe site-ul lor pe Internet.
- Vorbind în cît mai multe cercuri despre scopul şi acţiunile Romfest XXI.
- Participînd la dezbaterile din forumurile de pe pagina noastră pe Internet.

Rost:

cuvânt, raţiune, sens, ordine

În româna veche, *rost* a fost moştenit cu înţelesul de gură, păstrat astăzi doar în cîteva expresii de largă răspîndire şi stînd la baza verbului *a rosti*. Pe această linie semnatică au mai apărut derivatele *rostire, rostitor* etc. Poate şi sub influenţa grecescului logos, care înseamnă deopotrivă "cuvînt", "raţiune", "ştiinţă", dar şi "vorbire", "gură", "exprimare", *rost* a evoluat şi el spre înţelesul "raţiune", "sens", "tîlc", "noimă", "scop", cu care se foloseşte astăzi în mod curent. În sensul logic al tîlcuirilor de mai sus a apărut verbul *a rostui* ("a da sens", "a pune ordine"), cu derivata *rostuire, rostuitor* etc.

Creat prin *Rostirea* (Cuvîntul, Verbul) divină, omul este el însuşi, spre deosebire de toate celelalte fiinţe din lumea văzută, făptură *rostitoare* (înzestrată cu grai, cu vorbire, deci şi cu gîndire), dar şi *rostuitoare* (care are sens superior şi poate da sens lucrurilor).

Omul are un *rost* dat de Dumnezeu, dar uneori caută să-şi facă singur alt *rost*, după mintea lui. În orice caz, starea cea mai rea a omului este aceea de a-şi pierde *rostul* (orice *rost*), de a fi *fără rost* pe lume. Iar cel mai mare serviciu care poate fi făcut omului (individual sau comunitar) este de a-l ajuta să-şi (re)găsească *rostul*. Tocmai acest obiectiv şi l-a propus revista *Rost* la nivelul lumii româneşti.

rost

manifest românesc

Abonamente

Abonamentele se fac trimiţînd un mandat poştal (în care specificaţi citeţ numele, adresa completă şi perioada de abonament) pe numele Tîrziu Claudiu Richard, CP 62, OP 66, Bucureşti.

Preţul unui abonament: ● 3 luni: 45.000 lei ● 6 luni: 90.000 lei ● 12 luni: 180.000 lei.

Pentru abonaţii din Europa abonamentul este de 22 Euro, iar pentru cei de pe celelalte continente, 52 USD pe an. Taxele poştale sunt incluse în preţ.

Elisabeta Rizea a plecat la Domnul

Elisabeta Rizea din Nucşoara – Argeş, simbol al rezistenţei anticomuniste, şi-a dat obştescul sfârşit în seara lui 5 octombrie a.c. Astfel a plecat dintre noi unul dintre ultimile simboluri ale rezistenţei anticomuniste.

Elisabeta Rizea – legătura vitală a grupului de rezistenţă armată Arsenescu-Arnăuţoiu cu satul – a devenit cunoscută românilor abia după 1989. Ea a fost unul dintre martorii zdrobitori în acest veritabil proces al comunismului care este "Memorialul Durerii" – realizat la TVR de către Lucia Hossu Longin.

Elisabeta Rizea a intrat în lupta contra comuniştilor spre sfârşitul anilor '40, când soţul său, Gheorghe, s-a alăturat grupului Arsenescu-Arnăuţoiu.

Ţintuită în lanţuri, torturată cu sălbăticie de către Securitate pentru a-i trăda pe partizani, femeia a rămas cu sechele toată viaţa. Dar n-a trădat.

A fost condamnată la 25 de ani de muncă silnică şi i-a fost confiscată averea. A scăpat, prin graţiere, după şase ani de închisoare.

După 1989, regele Mihai I al României a ajutat-o pe Rizea să meargă din nou, plătindu-i o operaţie la picioare. În anii din urmă, Regele a vizitat-o pe Elisabeta Rizea de mai multe ori, în semn de preţuire pentru dârzenia şi pentru sacrificiul său.

Dumnezeu s-o odihnească !

rost
manifest românesc

Din sumarul numărului 9 - noiembrie 2003

- CENTENAR STĂNILOAE

  Dumitru Stăniloae: viaţa de după moarte a teologiei
  Părintele Stăniloae în temniţele comuniste
  Plagiatorii după Stăniloae
  Cuvânt de folos al Părintelui Stăniloae

- POVESTEA ELISABETEI RIZEA, UN SIMBOL AL REZISTENŢEI ANTICOMUNISTE

- NATO şi ROMÂNIA - relaţie a securităţii sau a insecurităţii?

- SFÂNTUL ANDREI, APOSTOLUL LUPILOR